

Rapport

Knelpunten & Conflicten van het Samenleven in Diversiteit

Een combinatie van interviews en literatuurstudie
over het samenleven in West-Vlaanderen

“De maatschappelijke samenhang in Vlaanderen kampt met twee elkaar versterkende haarden van onbegrip en frustratie. Aan de ene kant zijn er de mensen die zich ergeren aan vandalisme, overlast en gebrek aan respect of het slachtoffer zijn van 'kleine' criminaliteit. Het frustreert hen, als geen gevolg wordt gegeven aan hun klachten. Daardoor zoeken sommigen een zondebok voor al wat fout loopt: de allochtoon.

Aan de andere kant zijn er de mensen van allochtone oorsprong die hier hun leven willen uitbouwen en, met behoud van de eigen identiteit, willen integreren in onze samenleving. Zij voelen zich op één hoop gegooid met een minderheid van losgeslagen enkelingen. Tussen beide staan de samenleving en haar overheid die de noodzakelijke tolerantie wellicht hebben laten verglijden in onverschilligheid.”
Yves Leterme¹

Colofon

Maart 2009
Marieke de Jong
Roeselare, Hoogstraat 98/7
deSOM vzw
V.U. Leen Verraest, Hoogstraat 98/7, 8800 Roeselare

¹ Openbrief van de minister Yves Leterme mei 2006 'Samenleven in diversiteit is een werkwoord'

Inhoud

Inleiding	5
1. Situering	5
2. Onderzoeksvragen	6
3. Enquêtes	6
Definities	7
1. Probleem	7
2. Knelpunt	7
3. Conflict	7
4. Diversiteit	8
5. Etniciteit	8
6. Samenleven	8
7. Samenleven in diversiteit	9
8. Verzorgingsstaat	9
9. Toegankelijkheid van de dienstverlening	10
10. Conclusie	10
West-Vlaanderen	11
1. Wat is het percentage allochtonen?	11
2. Welke leeftijd hebben de mensen?	12
3. Wat is de situatie van de mensen	12
3.1. Wonen	12
3.2. Werk	13
3.3. Opleiding	13
Religie	15
1. Literatuur:	15
2. Conclusie	16
Sociale contacten	17
1. Buurthuizen	17
1.1. Hoeveel en waar zijn ze?	17
1.2. Wat wordt daar gedaan?	17
1.3. Wie komt daar vooral?	17
1.4. Zijn er conflicten?	17
2. Verenigingen	17
2.1. Welk soort?	17
2.2. Conclusie	18
3. Waar komen mensen samen?	18
4. Literatuur: Sociale cohesie, sociale controle	19
4.1. Bonding en bridging	19
4.2. Sociale cohesie	20
4.3. Conclusie	20
Relaties tussen generaties	21
1. Jongeren	21
2. Kinderen	22
3. Senioren	22
4. Klachten	22
5. Conclusie	22
Knelpunten	23
1. Individualisme	23
1.1. Individualisme versus sociale cohesie	23
1.2. Literatuur: Op welke manier hebben mensen contact met elkaar? Sociale controle	23
1.3. Conclusie	25
2. Politieke machteloosheid	25
2.1. Hebben de inwoners de indruk dat hun klachten gehoord worden door het bestuur?	25
2.2. Literatuur: Over het belang van politiek vertrouwen	26
2.3. Conclusie	26
3. Onveiligheidsgevoelens	26

3.1.	Wie voelt zich onveilig?	26
3.2.	Wat wordt er aan die gevoelens gedaan?	27
3.3.	Hoe vaak komen hulpdiensten langs?	27
3.4.	Literatuur: Redenen waarom mensen zich onveilig voelen:	28
3.5.	Onveiligheidsgevoelens in diversiteit	28
3.6.	Conclusies	29
4.	Wonen	29
4.1.	Literatuur over wonen	29
4.2.	Concentratiewijken	30
4.3.	Sociale huisvesting	31
4.4.	Conclusie	32
5.	Ruimtelijke indeling (groen, pleintjes)	32
5.1.	Conclusie	32
6.	Verhuurmaatschappij	32
7.	Andere knelpunten	32
7.1.	'Dat is hun cultuur...'	33
7.2.	Kansarmoede	34
7.3.	Armoede	35
7.4.	Transnationalisme	35
8.	Conclusie	36
Problemen	37
1.	Geluidsoverlast	37
2.	Wildplassen	37
3.	Kruimeldiefstallen	37
4.	Hangjongeren	37
4.1.	Rondhangen	37
5.	Sluikstorten en zwerfvuil	39
6.	Vandalisme	39
7.	Geurhinder	39
8.	Dieren	39
9.	Drugsoverlast	40
10.	Leegstand en verloedering	40
11.	Verkeer	40
12.	Literatuur over overlast	40
12.1.	Soorten overlast	40
13.	Conclusie	41
Conflicten	42
1.	Burenruzie	42
1.1.	Literatuur	43
1.2.	Conclusie	44
2.	Vechten, geweld en rellen	44
2.1.	Jongerenbendes	44
2.2.	Rellen als gevolg van diaspora en transnationalisme	45
2.3.	Racisme en discriminatie	45
3.	Vooroordelen, discriminatie en racisme	45
3.1.	Literatuur	45
3.2.	Discriminatie	46
3.3.	Minorisering	46
3.4.	Racisme	47
3.5.	Etnocentrisme	48
3.6.	Beeldvorming	50
4.	Conclusie	50
Wat kunnen we doen?	51
1.	Wat zijn volgens u de grootse samenlevingsproblemen?	51
2.	Wat zou kunnen helpen?	52
3.	Wat kunnen we in de toekomst verwachten?	52
3.1.	De toekomst in West-Vlaanderen	52
Conclusie	54
Aanbevelingen	55
Bronnen	57

Inleiding

1. Situering

De vraag of grote stromen immigranten de cohesie van de ontvangende samenleving bedreigen is overigens niet nieuw. Immigratie heeft altijd geleid tot bezorgdheid, zo niet tot regelrechte vijandigheid.²

Dit rapport kwam er als gevolg van de opdracht van Minister Marino Keulen in het kader van de convenant met de integratiesector. Onder de hoofding 'Bevorderen van samenleven in diversiteit', met als strategische doelstelling 'Interculturele dialoog en sociale interactie versterken de leefbaarheid en het welbevinden in de samenleving' werd onze organisatie gevraagd de 'knelpunten en conflicten betreffende het samenleven in diversiteit meer zichtbaar en bespreekbaar te maken', onder andere door een nul- en vervolgmeting en het opstellen van een analyserapport.

Ter ondersteuning van deze opdracht werd vanuit het Vlaams Minderhedencentrum een 'leertraject over samenlevingsproblemen in de openbare ruimte' opgestart waarin informatie en uitwisseling over deze onderwerpen mogelijk werd. Tijdens dit traject kwamen we in contact met partnerorganisaties en onderwerpen die ook terugkomen in dit rapport.

Omdat de vraag van de minister meer is dan het in kaart brengen van overlast, willen we ook verder gaan dan het rapport van het Vlaams Minderhedencentrum. Knelpunten en conflicten gaan over meer dan enkel overlast. Overlast heeft in het publieke debat de overhand gekregen. Vooral hangjongeren staan al een tijd in de belangstelling. Het beeld leeft dat hangjongeren allochtoon en crimineel zijn. In dit onderzoek vragen we: 'hoe zit dat in de West-Vlaamse centrum steden met die hangjongeren? Wie zijn ze, waar komen ze vandaan en wat doen ze?'

Maar daarnaast kijken we ook naar andere knelpunten van samenleven: infrastructuur, sociale controle, misverstanden door de taal, noem maar op.

We onderzoeken niet alleen de samenlevingsproblemen in de openbare ruimte, maar peilen bij sleutelfiguren naar de verwachtingen voor de toekomst. Het rapport gaat niet alleen over samenleven in diversiteit, maar ook over samenleven in brede zin. Want zonder te weten hoe het samenleven in de brede samenleving verloopt, kunnen we geen vergelijking maken met het samenleven tussen allochtonen en autochtonen.

Aan de hand van de interviewvragen hebben we een structuur opgebouwd waarin we telkens eerst een samenvatting van de antwoorden geven, een overzicht van de situatie in West-Vlaanderen en vervolgens de theorie uit de literatuurstudie, die als verdere verklaring of meer uitleg gezien kan worden. Vervolgens kijken we telkens naar overeenkomsten en verschillen tussen de West-Vlaamse realiteit en de literatuur in kleine conclusies per grote vraag.

Maar eerst hebben we een duidelijk begrippenkader nodig, daarom geven we van een aantal zaken een definitie van waaruit we vertrekken.

In de tweede helft van 2007 deden we een onderzoek naar knelpunten en conflicten van het samenleven in diversiteit in twee sociale woonwijken in West-Vlaanderen aan de hand van een enquête. Begin 2008 werden die gegevens verwerkt in het rapport *Nulmeting van knelpunten & conflicten van het samenleven in diversiteit*. Daaruit bleek dat dezelfde enquête niet bruikbaar was in een stedelijke context. De vragen werden daarom aangepast.

Met dit rapport trachten we een beeld te schetsen van de samenleving in West-Vlaanderen, waarbij we focussen op het stedelijke samenleven. We zijn ons bewust dat de situatie op het platteland en in kleine gemeenten vaak totaal niet te vergelijken is met de situatie in de steden. Omdat de

² <http://www.imes.uva.nl/publications/documents/Amersfoort-trans.pdf> p. 4

samenwerking met de steden momenteel het best is uitgebouwd, hebben we dan ook besloten ons daartoe te beperken. We ronden dit rapport af met een aantal aanbevelingen en tips.

2. Onderzoeksvragen

- Leidt samenleven in diversiteit tot conflicten, of leidt samenleven in het algemeen tot conflicten? Wat is het aandeel van de etnisch-culturele diversiteit in conflicten?
- Wat zijn knelpunten van het samenleven in diversiteit?
- Wat verwachten we van de toekomst? Hoe zal het samenleven in diversiteit evolueren? Zal het verbeteren of verslechteren?

3. Enquêtes

Naar aanleiding van een preliminaire literatuurstudie werden vragenlijsten opgesteld om in een sociale woonwijk te peilen naar het samenleven, de knelpunten en conflicten tussen bewoners en omgeving. Daarbij werd heel breed gegaan. Deze enquête werd persoonlijk afgenomen in twee sociale woonwijken. Er was een gesprek met de buurtwerker van Spijker en Schardauw in Kuurne en met een bewoonster die actief is in de wijk Torenhof in Waregem. Dezelfde enquête werd gebruikt voor een gesprek met een wijkwerker en een integratieambtenaar in Roeselare, waarbij bleek dat de vragenlijst te gedetailleerd was en niet gebruikt kon worden op het niveau van een stad of gemeente. Deze eerste drie gesprekken, gecombineerd met allerlei documentatie maken deel uit van de nulmeting. De resultaten werden ook verwerkt in de samenvatting per vraag hieronder.

Na een grondige aanpassing van de vragenlijst werden er voor de vervolgmeting afspraken gemaakt voor interviews met de ombudsman³ van Brugge, de wijkinspecteurs van Brugge, Roeselare en Kortrijk, de integratieambtenaar van Oostende, de coördinator straathoekwerk in Oostende, de emancipatieambtenaar de preventieambtenaar van Brugge. De interviews werden soms individueel afgenomen en soms met twee of drie mensen.

De mensen die geïnterviewd werden, zijn gekozen wegens hun professionele ervaring met samenlevingsproblemen. Daarnaast werd ook gepoogd om mensen uit dezelfde beroepscategorieën in de verschillende centrumsteden te bevragen om een zekere vergelijking mogelijk te maken.

We zijn ons bewust van het beperkte karakter van het rapport, maar menen dat het toch een idee geeft van wat er leeft. Voor een vervolg zouden er zeker meer verschillende mensen moeten worden bevroegd. Ook de groep van de etnisch culturele minderheden zou moeten worden geïnterviewd, die nu door gebrek aan tijd volledig buiten beeld blijven.

Marieke de Jong
Medewerker beeldvorming

³ De ombudsdienst krijgt vooral klachten over zaken die volgens de klagers niet voldoende of niet door de politie of andere diensten werden opgevolgd. De oorspronkelijke oorzaak of veroorzakers van de klacht lopen sterk uiteen.

Definities

>> Knelpunten en conflicten van het samenleven in diversiteit, wat bedoelen we daarmee?

A nation is a society united by delusions about its ancestry and by common hatred of its neighbours.
William Ralph Inge, 1860 - 1954⁴

1. Probleem

(Van Dale: 2. moeilijkheid, kwestie; moeilijke, verdrietige omstandigheid: *het is een probleem*, een moeilijk geval...)

Een probleem kan een oorzaak van conflict zijn. Problemen kunnen duiden op de aanwezigheid van een knelpunt.

Voorbeeld: nachtlawaai als gevolg van een feestje. Als de burens elke week een feestje geven en daarbij nooit rekening houden met de omwonenden die willen slapen, dan is dat een probleem. Slechte isolatie is een knelpunt, het gebrek aan communicatie is een knelpunt. De politie bellen vanaf het minste of geringste gerucht is een potentieel conflict.

2. Knelpunt

(Van Dale: 1. punt waar knelling wordt uitgeoefend; - 2 (figuurlijk) "bottleneck", plaats waar enig verloop, een ontwikkeling verhinderd wordt zich regelmatig voort te zetten, plaats waar in een gegeven situatie de moeilijkheid zit: *een knelpunt bij de onderhandelingen*; - ook concreet: *bij de belangrijkste knelpunten stonden weer files van vele kilometers lang*.)

Een knelpunt kan tot conflicten leiden, maar niet noodzakelijk. Door een knelpunt aan te pakken, kunnen toekomstige conflicten vermeden worden. Ook kan het de leefsituatie in een wijk veraangenamen, waardoor andere wrevels kleiner worden.

Voorbeeld: Er ligt telkens allerlei vuil naast de vuilbakken in een straat, er stapelen zich kleine plasticasjes met vuil rond de vuilbak. Vuil dat ernaast valt of gezet wordt is een probleem van menselijk handelen en bewustzijn. Het tekort aan vuilbakken of het niet vaak genoeg legen is een knelpunt. Mensen die de schuld gaan geven van sluike stortingen kan leiden tot conflicten.

3. Conflict

(Van Dale: verschil van mening, botsing, strijd; -toestand van onvrede die uit een botsing voortvloeit; - een innerlijke conflict, botsing van tegenstrijdige gevoelens of strevingen in een individu.)

Conflicten kunnen de reactie zijn op het ervaren van een probleem of een knelpunt, maar niet noodzakelijk. Een conflict kan gaan van een woordenwisseling, over een handgemeen of pesten tot een vete of zelfs bruut geweld.

Voorbeeld: twee burens met aanpalende tuinen, in de tuin van buurman A groeit een boom waarvan de takken over de heg in de hof van buurman B reiken. Buurman A heeft de plicht om de boom te snoeien, maar doet dat niet, dat is een probleem. Buurman B, na jaren van opgekropte ergernis, barst uit in een scheldtirade tegen buurman A die dat niet had zien aankomen en zich aangevallen voelt. Het probleem wordt niet opgelost en buurman B besluit dan maar met daden te tonen dat hij het niet pikt en gooit zijn grasafval over de heg in de tuin van buurman A. Dat leidt tot conflict in de vorm van ruzie die leidt tot een handgemeen, de politie wordt erbij gehaald... Elk jaar wanneer de takken weer over de heg groeien kan deze ruzie terug oplaaien, met andere woorden een vete worden.⁵ Het

⁴ <http://www.brainyquote.com/words/an/ancestry130094.html> op 02/12/2008

⁵ Takken hebben wel eens de neiging tot bij de burens te hangen. Deze mag je dan niet zelf wegsnoeien, maar je kan wel van de eigenaar eisen dat deze ze verwijdert. Komt men niet tot een akkoord dan zal de vrederechter een uitspraak moeten doen. Doorgroeiende wortels mag men wel zelf weggappen. De eigenaar van de boom waarvan de wortels doorgroeien tot bij de

knelpunt is een gebrek aan vaardigheden om het conflict op te lossen en een gebrek aan kennis van de wetgeving ter zake.

4. Diversiteit

(Van Dale: verscheidenheid)

Verscheidenheid (in herkomst, geslacht, religie, taal, seksuele oriëntatie, opleiding, inkomsten, leeftijd, enz.). Diversiteit brengt nieuwe en creatieve ideeën, een meerwaarde voor de samenleving, mensen kunnen van elkaar leren. Diversiteit vraagt ook om een open geest, aanpassingsvermogen en verdraagzaamheid. In dit rapport leggen wij de nadruk op etnische-culturele diversiteit. Idealiter wordt er bij conflicten enkel gekeken naar de kern van de zaak en niet naar de etnisch-culturele achtergrond van de mensen die betrokken zijn.

5. Etniciteit

(Van Dale: 1. betrekking hebbend op het object van de volkenkunde; van de volken: *etnische verschillen*; - 2. raciaal: etnische *minderheden*; *etnische Chinezen*, tot het gele ras behorende mensen die geen Chinees staatsburger zijn.)

De etnische identiteit is de identiteit die eigen is aan een volk. Iedere mens hoort vanaf zijn geboorte tot een bepaalde groep, die een (al dan niet vermeende) gemeenschappelijke geschiedenis heeft en beschikt over een gemeenschappelijke communicatiebasis, zoals taal en andere culturele voorstellingen.⁶

De identiteit en culturele waarden en normen van een volk zijn vanzelfsprekend en krijgen een grote, soms allesoverheersende betekenis in het contact met 'vreemden'. Vreemden kennen 'de waarheid' niet, spreken een onbegrijpelijke taal en hebben andere, soms 'onbetamelijke' zeden. Etniciteit ontstaat pas in contact met andere groepen; het is een eigenschap van differentiatie.

Er kan maar van etniciteit gesproken worden als er ten minste twee verschillende volkeren samenleven en contact met elkaar hebben. Dit maakt etniciteit tot een sociaal verschijnsel, dat vorm krijgt in instituties. Gezelligheidsclubs, kranten, moskeeën, kerken, voetbal- en dansclubs ontstaan, met als achterliggend doel het voortbestaan van de eigen cultuur te verzekeren.

6. Samenleven

(Van Dale: 1. met elkaar in een gemeenschap leven, tezamen wonen. **Samenleving**: 1. het samenleven; - (biologie) symbiose; - 2. het geheel van de met elkaar samenlevende mensen, maatschappij.)

Samenleven kan allerlei vormen aannemen: in een stad leven mensen in een wijk, in een straat, in een huis of appartement. In een sociale woonwijk wonen mensen in blokken, dicht op elkaar. Vaak komt er nieuwbouw rond of in oudere wijken, wat zorgt voor een sociale mix van bewoners.

Samenleven gaat in essentie over mensen met verschillende levensstijlen die dicht op elkaar wonen. Het gaat dan over relaties met mensen die je niet zelf kiest, waar je ook maar een beperkte mate van invloed op hebt. Bijvoorbeeld: sociale woningen worden toegewezen door een sociale huisvestingsmaatschappij, daarbij is de nieuwe beleidsrichting sterk gericht op het instellen van de 'sociale mix', een reactie op de toename van concentraties van bepaalde groepen in sociale woonwijken.

buren is aansprakelijk voor eventuele schade, bijvoorbeeld als de tegels van het terras omhoog worden geduwd. Laat dergelijke voorvallen niet uitgroeien tot een conflict. Met elkaar praten zal in heel wat gevallen de oplossing zijn. Fruit dat van de boom van de buren in uw tuin valt, mag u oprapen en opeten. Maar het zelf plukken mag niet, tenzij uw buur daarmee akkoord gaat. Wie een haag, struiken of een boom langs de kant van de openbare weg heeft staan, moet er op toezien dat er geen takken over hangen. Ze zouden hinderlijk kunnen zijn voor de weggebruikers. Tijdig en voldoende snoeien. (bron: stadskrant van Leuven)

⁶ H. van Amersfoort, *Transnationalisme, moderne diaspora's en sociale cohesie*. 2001, p. 8

7. Samenleven in diversiteit

Samenleven leven tussen verschillende mensen, waarbij een van de verschillen de etnisch-culturele achtergrond is van de mensen. Knelpunten en conflicten gaan dan over racisme en discriminatie op basis van herkomst, religie, huidskleur, nationaliteit, etc. Omdat de West-Vlaamse samenleving weinig etnisch-culturele diversiteit kent, willen we dit onderzoek wat opentrekken naar samenleven in brede zin.

Voor we aan de knelpunten en conflicten komen, gaan we dieper in op het soort van samenlevingsvorm waarin wij allen leven: de verzorgingsstaat. Deze staatsvorm is op zichzelf al een knelpunt doordat het maar kan bestaan op basis van een grens en onderscheid tussen burgers en niet-burgers.

8. Verzorgingsstaat

Om te weten in wat voor een samenleving we leven, lijkt hier op zijn plaats om een kort overzicht te geven van onze speciale vorm van samenleven: de verzorgingsstaat. Dit is voor ons zo vanzelfsprekend, dat we er niet bij stil staan. Maar de verzorgingsstaat bevat een aantal uitsluitingsmechanismen die te maken hebben met het betaalbaar houden van een systeem dat gebaseerd is op de natie-staat, een land met een grens.

Het begrip 'natie' draagt in zich iets van etnisch toebehoren. Daarbij leeft de idee dat de burgers een culturele eenheid vormen. In de loop van de geschiedenis hebben de uitbreiding van onderwijs, direct door de staat of in ieder geval onder staatstoezicht, de doorvoering van een standaard schrijf- en spreektaal en de invoering van de dienstplicht bijgedragen tot het scheppen en versterken van een [kunstmatige] nationale cultuur.⁷

De verzorgingsstaat is het (voorlopige?) eindpunt van een langdurig proces van staatsvorming. Om te zorgen dat er genoeg geld – uit belastingen – is om het systeem in stand te houden, moet het aantal mensen dat gebruik maakt van het systeem beperkt worden. Dat gebeurt door een onderscheid tussen burgers en niet-burgers te maken. Wie burger is, wordt bepaald door de afstamming, plaats van geboorte en paspoort. Wie naar een ander land gaat, is daar niet meteen burger. Wel kan deze status onder bepaalde voorwaarden verworven worden door bijvoorbeeld een asielprocedure. Niet-burgers zijn 'illegalen' mensen zonder wettelijk verblijfsstatuut, zonder rechten en plichten.⁸

Over de jaren en eeuwen heen, is het onderscheid tussen burgers en niet-burgers steeds scherper gemaakt. Dit heeft er ook toe geleid dat overheden zich in de loop van dit proces steeds meer zijn gaan bezighouden met de migratie tussen de verschillende landen.⁹ Want nieuwe burgers betekenen nieuwe kosten. En lage inkomens leveren weinig belastingen op.

Sinds de Tweede Wereldoorlog en het tot volle wasdom komen van de verzorgingsstaat, is de behoefte om het verblijf van vreemdelingen te reguleren nog veel sterker geworden, vooral in het kader van de regulering van de arbeidsmarkt en het beschermen van de eigen werknemers.¹⁰ Voorzieningen als onderwijs, huisvesting en gezondheidszorg werden toegankelijk voor ieder die in het land was gevestigd. Om het systeem van de verzorgingsstaat betaalbaar te houden, worden illegalen zoveel mogelijk geweerd.

Is de reden dat autochtonen een afstandelijke houding hebben ten opzichte van allochtonen ingebakken en inherent aan het systeem van de verzorgingsstaat? Verhoogt het nationalisme de wantrouwige houding tegenover 'vreemden'? We opereren allemaal op een markt waar werk, uitkeringen en sociale woningen beperkt beschikbaar zijn. Nieuwkomers zijn concurrenten die beroep doen op de voorzieningen van de verzorgingsstaat.

De gemiddelde burger, de belastingbetaler, degene die het systeem van de verzorgingsstaat in stand houdt, heeft vaak het idee er zelf niet van te profiteren. En voelt dan ook vaak rancune tegenover zij die er wel van afhankelijk zijn. Dat zijn niet alleen de allochtonen die vaak in het systeem gedwongen

⁷ H. van Amersfoort, *Transnationalisme, moderne diaspora's en sociale cohesie*. 2001, p. 19-20

⁸ Met uitzondering van de rechten uit de Conventie van Geneve, kinderen en jongeren hebben het recht naar school te gaan en iedereen heeft recht op medische bijstand.

⁹ H. van Amersfoort, *Transnationalisme, moderne diaspora's en sociale cohesie*. 2001, p. 21-22

¹⁰ H. van Amersfoort, *Transnationalisme, moderne diaspora's en sociale cohesie*. 2001, p. 24

zijn erin verzonken zijn. Ook autochtonen, vaak kansarmen wordt verweten van het systeem te profiteren.

Volgens de meest negatieve wetenschappelijke kritiek op het systeem van de verzorgingsstaat worden armen betaald om niets te doen en dus aangemoedigd om niets te blijven doen en arm te blijven. Langdurige werkloosheid en afhankelijkheid van de overheid, leiden zo tot een armoedecultuur die zichzelf bestendigt. Deze cultuur wordt getypeerd door een gevoel van nutteloosheid, weinig verantwoordelijkheden, geërodeerde verantwoordelijkheidszin, zwakke gezinswaarden en een overvloed aan tijd, die dan weer leiden naar geweld, misdaad en druggebruik. Dat soort kritiek heeft een bepaalde beeldvorming bevorderd over mensen die afhankelijk zijn van een uitkering als lui, onverantwoordelijk en daarom ook vatbaar voor crimineel gedrag.¹¹

9. Toegankelijkheid van de dienstverlening

Er wordt vastgesteld dat welzijns- en gezondheidsvoorzieningen er niet altijd in slagen etnisch-culturele minderheidsgroepen te bereiken voor bepaalde aspecten van hun dienstverlening. De voorzieningen zijn met andere woorden minder of niet toegankelijk voor etnisch-culturele minderheden. Ook voor andere kansengroepen is dat een probleem. Vaak is straathoekwerk het laatste middel om deze mensen toch nog te betrekken bij de samenleving.

Het begrip toegankelijkheid gaat verder dan louter toegang krijgen tot een bepaalde voorziening. (Gebrek aan) toegankelijkheid kan zowel een organisatorisch/institutioneel als een relationeel probleem zijn. Daarnaast kunnen ook persoonlijke kenmerken van de cliënt de toegang naar hulp- en dienstverlening belemmeren.

Een goed toegankelijke hulpverlening moet voldoen aan een reeks voorwaarden, de bekende 5B's vatten dit goed samen.

1. Bereikbaarheid van de hulpverlening: allochtonen zijn niet altijd even mobiel. Wanneer een dienst of organisatie buiten de stad ligt en moeilijk bereikbaar is met het openbaar vervoer kan dit de toegankelijkheid belemmeren.
2. Beschikbaarheid van de hulpverlening: bv. spreekuren op nuttige tijdstippen.
3. Betaalbaarheid van de hulpverlening: enerzijds gaat dit om gratis of betaalbare prijzen, maar anderzijds gaat het ook om een andere prijs die mensen moeten betalen wanneer ze gebruik maken van de hulpverlening. Wanneer iemand uitgesloten wordt door zijn familie omdat hij bijvoorbeeld hulp zoekt omwille van relationele problemen is dit een zware prijs die ze moet betalen. Dit kan een behoorlijke drempel zijn om naar de hulpverlening toe te stappen.
4. Bruikbaarheid: allochtonen herkennen zich niet altijd in de westerse vormen van hulp- en dienstverleningen en maken er bijgevolg geen of minder gebruik van. Zo kunnen zij bijvoorbeeld psychosociale problemen eerder toeschrijven aan fysieke problemen en geen beroep doen op de psychosociale hulpverlening of het gevoel hebben dat zij niet begrepen worden door de hulpverlener wanneer ze hun visie op de feiten geven.
5. Begrijpbaarheid van de hulpverlening: de taal wordt vaak als één van de belangrijkste drempels gezien. Steeds meer hulpverleners maken daarom gebruik van een tolk.¹²

10. Conclusie

Een samenleving wordt gevormd door mensen die bij elkaar leven. Daarbij zijn een aantal regels nodig om dit vlot te doen verlopen. Waar mensen van elkaar verschillen, kunnen conflicten ontstaan, door jaloezie, misverstanden of ergernissen. Mensen verschillen van elkaar in hun dromen, overtuigingen en belangen. Genoeg grond waarop we van elkaar verschillen. Verder zijn we op de eerste plaats toch allemaal mens.

¹¹ C. Tresignie, M. Elchardus, A. Derks, *Voor- en nadelen van de verzorgingsstaat*. VUB, p. 5-6

¹² J. Lippens, medewerker welzijn PIC vzw

West-Vlaanderen

In West-Vlaanderen woonden op 1 januari 2008 1.150.487 mensen (bron: NIS). Dit zijn niet alleen mensen wiens familie tot vele generaties terug ook op deze plaats woonden. Er wonen ook nieuwkomers. Ze komen uit Antwerpen hun pensioen doorbrengen aan de kust, ze hebben hun lief gevolgd vanuit Namen, ze zijn gevlucht uit Tsjetsjenië, enz. West-Vlaanderen heeft 64 steden en gemeenten. Brugge, Kortrijk, Oostende en Roeselare zijn centrumsteden.

We willen u eerst laten kennismaken met West-Vlaanderen en de bewoners, voor we de verschillende knelpunten en problemen bespreken die inherent verbonden zijn met samenleven.

1. Wat is het percentage allochtonen?

In West-Vlaanderen zijn er niet zoveel allochtonen. Ook deze cijfers bevestigen dat er niet veel bewoners bijkomen die de Belgische **nationaliteit verwierven**. Ongeveer een derde van de provincie Antwerpen voor 2005 en minder dan Limburg, Oost-Vlaanderen en Vlaams Brabant. Of zo'n 13.500 nieuwe Belgen in West-Vlaanderen op tien jaar tijd. Of zo'n 411.700 mensen voor heel België op tien jaar. Dat is 3,5 procent.

Of als we kijken naar de West-Vlaamse bevolking in 2007: op 1.141.000 inwoners zijn 13.500 nieuwe Belgen een kleine 1,2 %. Natuurlijk moeten we ook rekening houden met de mensen die daarvoor al kwamen, de mensen die hun nationaliteit niet opgaven en de kinderen die geboren werden. Toch geven deze cijfers een idee van het percentage allochtonen in West-Vlaanderen. Het lijkt dan ook aannemelijk dat er niet zo veel problemen en conflicten zijn.

Door het lage percentage mensen met een **niet-Belgische nationaliteit**, rond de 3% en het lage geschatte percentage allochtonen met een Belgische nationaliteit, tussen 4% voor Brugge, tot 10% voor Kortrijk en met de gemengde samenstelling van herkomstlanden, kunnen we stellen dat **er geen echte 'allochtone gemeenschap' is** van een bepaalde etniciteit zoals we dat kennen in andere provincies. We kunnen in West-Vlaanderen – met uitzondering misschien van Kortrijk - niet spreken van 'de Marokkanen' en al helemaal niet van 'de Turken', hun percentage is zeer laag. Ook voor andere herkomstlanden geldt dit probleem: er zijn er of zeer weinig, of ze zijn intern zeer verschillend. Om een idee te geven: in Oostende alleen al wonen er mensen uit meer dan 120 verschillende herkomstlanden.

In de West-Vlaamse steden leven er vooral nieuwkomers, allochtonen van de eerste generatie dus. Zij komen uit verschillende landen. De meest voorkomende landen zijn Rusland, Marokko en Congo, maar ook Iran, Afghanistan en de Balkan zijn vertegenwoordigd.

Kortrijk neemt hierin een uitzonderingspositie in door zijn industriële verleden met de katoenverwerking in de Vetex. Daarvoor kwamen veel Marokkaanse gastarbeiders naar Kortrijk en zij zijn daar gebleven.

Voor de twee bevraagde sociale woonwijken valt de grote concentratie allochtonen op: in Kuurne tussen een derde tot de helft van de appartementen. De bewoners zijn van een gemengde samenstelling en eerste generatie. In Waregem daarentegen is een vierde van de bewoners van allochtone herkomst, meestal uit één land, zijnde Marokko en van de tweede generatie.

De meeste niet-Belgen hebben de Franse of Nederlandse nationaliteit, daarnaast zijn er ook nog heel wat Duitsers en Engelsen. Zij wonen vooral aan de noord- en zuidgrens van West-Vlaanderen. Opvallend voor West-Vlaanderen is dat er niet één land van herkomst echt in de meerderheid is. Het is niet zo als in bijvoorbeeld Gent, Genk of Antwerpen dat er vooral Turken en Marokkanen zijn. Enkel in Kortrijk is er een verhoudingsgewijs grotere groep Marokkanen. Verder is er een enorme diversiteit in de herkomstlanden wat het ook moeilijk maakt om groepen aan te spreken of te verenigen.

2. Welke leeftijd hebben de mensen?

0 tot 19 jaar: 246.396
20 tot 54 jaar: 528.259
55 jaar en ouder: 375.832 ¹³

Opvallend voor West-Vlaanderen is de grote aanwezigheid van senioren tegenover een relatieve lage aanwezigheid van jongeren. Vooral aan de kust kent West-Vlaanderen een enorme vergrijzing. Niet alle senioren zijn van oorsprong West-Vlaams, velen komen vanuit het binnenland hun pensioen aan de kust doorbrengen.

3. Wat is de situatie van de mensen

3.1. Wonen

In West-Vlaanderen heeft elke centrumstad wel een wijk waar gemiddeld wat meer allochtonen wonen, maar de cijfers zijn nergens zo hoog dat er gesproken kan worden van concentratie wijken. Wat wel opviel tijdens de interviews, was dat iedereen het er eens leek te zijn dat er zeer weinig contact is tussen allochtonen en autochtonen. Of ze nu in dezelfde wijk wonen of niet. Daarbij is de beeldvorming van autochtonen die in een vrijwel volledig blanke wijk wonen over de meer gemengde wijken meestal eerder negatief.

In West-Vlaanderen kan men nog relatief goedkoop een woonhuis kopen. Dat blijkt uit cijfers van de federale overheidsdienst Economie. In heel Vlaanderen is Mesen de goedkoopste gemeente. Een woonhuis kost er gemiddeld 92.667 euro. De duurste gemeente is Knokke-Heist. Daar kost een woning gemiddeld 358.318 euro.¹⁴ Er is zeker een probleem op de huurmarkt en zijn steeds minder beschikbare woningen voor een betaalbare prijs. Voor sociale woningen bestaat er een wachtlijst van zo'n twee jaar. Dat zorgt voor concurrentie tussen mensen die dit soort voorzieningen nodig hebben. Het maakt daarbij niet uit of ze allochtoon of autochtoon zijn, maar wanneer mensen denken dat allochtonen voorrang krijgen, dan zorgt dat wel voor vooroordelen en nauwelijks verhult racisme.

We hebben geen cijfers of inzichten in welke mate dat allochtonen de huur van privé-woningen geweigerd wordt, maar we weten met zekerheid dat dit gebeurt. Net zo goed als mensen met een OCMW-uitkering geweigerd worden.

Allochtonen lijken vaak in de wat verouderde en meer verloederde wijken te wonen, rond het station, of de oude kernen. Er leven ook bovengemiddeld veel allochtonen in sociale wijken, vaak doordat zij in een slechte economische positie leven.

3.1.1. Hoelang huren mensen een woning

Het Rotterdamse gemeentebestuur stelde vast dat 'het hoge tempo van in- en uitstroom verhindert dat bewoners in Rotterdam een binding met de stad en met elkaar opbouwen'.¹⁵ Dezelfde opmerking horen we in Roeselare en de sociale woonwijken van Kuurne en Waregem waar we de enquête afnamen. Mensen wonen tussen minimum zes maanden en maximum twee jaar in een woning, vaak in afwachting van een verandering in hun leefsituatie: meer geld, een uitkering, een andere woning, enz. In de tussentijd huren ze een woning waarvan ze weten dat ze er niet lang zullen blijven. Ze voelen geen gehechtheid en geen verantwoordelijkheid. Ook is er minder behoefte zich te binden aan de buurt of de burens. Dit geldt zeker niet voor iedereen.

De privé-huurmarkt wordt getekend door discriminatie van iedereen die in een financieel zwakke of onzekere situatie leeft. Omdat de vraag groter is dan het aanbod, heeft een huiseigenaar de keuze aan wie hij wel en niet wil verhuren. De wet op de affichage van de huurprijs had hierin verandering moeten brengen, maar deze wordt feitelijk nergens nageleefd en ook niet afgedwongen door de politie.

3.1.2. Zijn er vooral huiseigenaars?

¹³ http://www.statbel.fgov.be/figures/d21_nl.asp#3b op 27/01/09

¹⁴ Wtv-focus, 25/08/08

¹⁵ P. Scheffer, *Het land van aankomst*, 2007, p. 87

Ongeveer 75 procent van de woningen is in handen van huiseigenaars. De andere 25 procent wordt verhuurd. 5,6% als sociale huur en de rest op de privé-huurmarkt.

In %	1981	1991	2005
Private huur	29,3	24,9	18,5
Sociale huur	5,0	5,4	5,6
totaal	34,3	30,3	24,1

Bron: volks- en woningtellingen, socio-economische enquête, woonsurvey 2005

3.2. Werk

Uit het Europese Sociale Onderzoek blijkt dat een minderheid van de Belgen immigranten beschouwt als een economische bedreiging, als deze (kunnen) werken. Een meerderheid van 57% is van oordeel dat immigranten een rol kunnen spelen bij het invullen van knelpuntvacatures. Autochtonen zien vreemdelingen wel als een bedreiging op het vlak van de sociale zekerheid. 45 % van de Belgen is er dan ook voor te vinden dat migranten, die hier gedurende een lange tijd werkloos zijn, gedwongen moeten worden om te vertrekken.¹⁶

Volgens Paul Scheffer verlaten mensen zelden hun thuis om zomaar de wereld in te trekken. Doorgaans proberen migranten te ontkomen aan slechte levensomstandigheden. De gastarbeiders werden gedreven door economische miserie, de migranten uit de voormalige koloniën raakten op drift door zorgen over de gevolgen van de onafhankelijkheid, vluchtelingen vertrekken vanwege politieke of religieuze onderdrukking, en ten slotte heeft de migratie die voortvloeit uit de hereniging en vorming van gezinnen alles te maken met vaak problematische familieomstandigheden. Er zijn dus aanmerkelijke verschillen tussen de beweegredenen om het geboorteland te verlaten, maar migratie komt meestal voort uit een nood.¹⁷ De meeste migranten komen om te werken. Ze vertrekken uit hun eigen land om hun leefsituatie te verbeteren.

De vele migranten die naar België (en andere landen) werden gehaald om te werken in de mijnen en de industrie, zoals de textielindustrie van Kortrijk (Vetex), verloren massaal hun werk na de economische crisis van 1973. Velen van hen kwamen in de sociale zekerheid terecht. Daardoor was er geen nood aan verdere immigratie. Het vreemde is dat de immigratie daarna alleen maar is toegenomen. Dat komt hoofdzakelijk door gezinshereniging die opgang kwam.¹⁸

Gemiddeld inkomen in West-Vlaanderen

Koksijde is de rijkste gemeente van West-Vlaanderen. Het gemiddelde fiscale inkomen per inwoner bedraagt er 16.794euro. In Lo-Reninge, de armste West-Vlaamse gemeente, verdient men jaarlijks gemiddeld 9.532euro. Het gemiddelde fiscale inkomen van de West-Vlaming bedraagt 13.058 euro. Dat blijkt uit cijfers van de FOD Economie voor wat betreft de inkomens van 2004, aanslagjaar 2005. In vergelijking met het jaar voordien kenden de West-Vlaamse inkomens een stijging met 4,3 procent. De provincie staat nationaal op de vijfde plaats, na Vlaams-Brabant, Waals-Brabant, Antwerpen en Oost-Vlaanderen.

In de provinciale lijst van de rijkste gemeenten wordt koploper Koksijde op de voet gevolgd door Knokke-Heist. De Haan staat op de derde plaats en Jabbeke bekleedt de vierde stek. Het jaar voordien was dat net andersom. Brugge vervolledigt de top vijf.

In de nationale top twintig van armste gemeenten staan meerdere West-Vlaamse: Lo-Reninge op zes, Mesen op acht, Alveringem op tien en Vleteren op plaats zeventien. De West-Vlaamse armste gemeenten zijn Lo-Reninge, Mesen, Alveringem, Vleteren en Heuvelland. Bij de nieuwkomers in de lijst van de armste West-Vlaamse gemeenten neemt De Panne plaats vijftien in, Ichtegem doet zijn intrede op de zestiende stek. Spiere-Helkijn, Menen en Nieuwpoort komen de top twintig binnen in de plaats van Ruiselede, Ardooie en Pittem. De gemeente Staden is de opvallendste stijger van zestien naar elf. Wingene daalt dan weer in de rangschikking van negen naar achttien.¹⁹

3.3. Opleiding

Immigranten zijn vaak niet of laag geschoold, of beschikken over een diploma dat moeilijk erkend geraakt en meestal niet dezelfde waarde heeft. Daardoor moeten ze of onder hun niveau gaan

¹⁶ 'Immigratie en Asiel, De opvattingen en houdingen van Belgen in het ESS' Jaak Billiet en Katrien Meireman, KULeuven, 2004.

¹⁷ P. Scheffer, *Het land van aankomst*. 2007, p. 20

¹⁸ P. Scheffer, *Het land van aankomst*. 2007, p. 201

¹⁹ http://www.nieuwsblad.be/Article/Detail.aspx?ArticleID=DMA17092007_001

werken, of terug naar school. Daarvoor moeten ze zich eerst inburgeren en de taal leren. Als ze in hun land van herkomst niet naar school gingen, dan moeten ze eerst nog leren lezen en schrijven. Op latere leeftijd een hele uitdaging.

Voor allochtone kinderen, nieuwkomers of van de tweede of derde generatie wachten vaak allerlei problemen op school. Het is niet echt de gewoonte om kleuters al naar school te laten gaan, de jaren waarin zij Nederlands kunnen leren en andere sociale vaardigheden. Ook de ouders kennen dit niet altijd en zien er de waarde niet van in. Tegenwoordig worden hiervoor sterke inspanningen geleverd.

Eens de kinderen naar het eerst leerjaar gaan, is er vaak een taal achterstand die moeilijk valt weg te werken. Ook de discrepantie tussen de thuistaal en de schooltaal is niet altijd even vanzelfsprekend. Veel allochtone kinderen leven in kansarmoede waardoor zij een grotere achterstand hebben.

Er wordt vaak vanuit vooroordelen gedacht dat ze minder slim zijn of toch geen goed Nederlands kunnen, en daardoor niet mee kunnen in de klas. Oriëntatieproeven bij Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB) leidden vroeger dan ook vaak tot een doorverwijzing naar het Buitengewoon Onderwijs. Veel allochtonen ouders begrepen niet wat dat inhield en gingen akkoord.

Ook het CLB doet grote inspanningen om hierin verandering te brengen. Tegenwoordig wordt bij het testen van kinderen rekening gehouden met de culturele *bias* die bij veel testen optreedt. Vooral testen met taaloefeningen waarin weinig gebruikelijke woorden of zegswijzen voorkomen zorgen voor een vertekend beeld.

Zoals bij kansarmoede in het algemeen, blijken veel leraren van bepaalde leerlingen weinig te verwachten. Daardoor worden deze kinderen onvoldoende gestimuleerd om zich in te zetten en zich te verbeteren. Voeg daarbij een thuissituatie die geen studiesfeer kent of weinig tot geen hulp kan bieden bij het huiswerk en voor je het weet zit een kind in het waterval systeem of wordt het schoolmoe en verlaat vroegtijdig de school.

Traditionele gezinnen zien vaak niet het nut in van meisjes te laten doorstuderen. Toch lijkt hier een kentering in te komen. In Nederlandse onderzoek *Van Allah tot Prada* blijkt dat meisjes veel betere schoolresultaten behalen dan jongens en ook vaker een hogere opleiding volgen. Zij zijn zich beter bewust van het belang een diploma te halen.

Een uitleg die hier soms voor gegeven wordt is dat jongens in hun vrije tijd zo veel mogelijk buitenshuis zijn, op straat rondhangen of gaan sporten. Hun domein is buitenshuis. Meisjes moeten thuisblijven, daar is er veel tijd en ruimte om te studeren.²⁰

Het opleidingsniveau heeft een sterke invloed op de manier waarop autochtonen staan tegenover het toelaten van migranten. Mensen die enkel lager secundair – technisch of algemeen vormend – of hoger technisch onderwijs hebben genoten, staan beduidend negatiever ten aanzien van het toelaten van vreemdelingen. Dit toont aan dat niet alleen de duur, maar ook het type van onderwijs een effect heeft op maatschappelijke houdingen. Het effect van de opleiding verloopt én rechtstreeks én onrechtstreeks. Daarbij speelt vooral het traditionalisme een rol: naarmate men enkel lager of lager secundair of hoger technisch onderwijs heeft gevolgd, hecht men meer belang aan traditionele waarden. Mensen die enkel naar de lagere school geweest zijn, hebben bovendien minder vertrouwen in de politiek.

Opvallende resultaten uit het *Comparatief Jeugdonderzoek* illustreren de invloed van scholing op beeldvorming:²¹

- Jongeren denken dat 35 % van de totale bevolking van België afkomstig is uit het buitenland
- Meisjes komen op een gemiddelde schatting van 39 %
- Leerlingen uit het beroepsonderwijs schatten 43 %

Die manifeste overschatting van het aantal migranten in ons land is belangrijk, omdat het wijst op een gevoel van bedreiging door migranten die geleidelijk onze samenleving overnemen. De cijfers over het werkelijk aantal allochtonen in ons land lijken nauwelijks invloed te hebben op dat gevoel van bedreiging.

²⁰ *Van Allah tot Prada*

²¹ de Standaard, "Vlaamse jeugd is racistisch en intolerant", 30 september 2006.

Religie

Alle grote religies zijn vertegenwoordigd in West-Vlaanderen. Op kop het Katholicisme bij de autochtone bevolking, maar ook andere varianten van het christendom bestaan zoals de pinkstergemeenschap, getuigen van Jehova, Russische orthodoxen, evangelisten, protestanten, etc. Daarnaast zijn er de moslims die meestal soennitisch zijn. Ook hindoeïsme, boeddhisme en Jodendom komen voor, maar eerder in beperkte mate. De meeste religies hebben een eigen tempel in de vorm van een kerk en moskee of een parochie- of ander zaaltje waar ze bijeenkomen. Soms komen kleinere geloofsgemeenschappen ook samen in huiskamers. Deze laatste kunnen een mogelijk probleem naar radicalisering vormen, maar daar is moeilijk zicht op te krijgen.

Er lijkt op het eerste zicht niet veel contact tussen de verschillende geloofsgroepen te zijn met uitzonderingen hier en daar zoals de multiculturele werkgroep Sint-Anna in Brugge. Verder organiseren verschillende diensten ook bezoeken aan de religieuze gebouwen in de stad.

1. Literatuur:

Vanuit de godsdienstsociologie wordt er gekeken naar de relatie tussen (christelijk) geloof en etnocentrisme. Mensen die geloven en naar de kerk gaan zouden er minder etnocentrische opvattingen op nahouden dan mensen die niet of weinig met hun geloof bezig zijn. Dat zou komen door de sterke oriëntatie op christelijke en algemeen menselijke waarden van de gelovigen en kerkgangers.

Kanmaz wijst op een gewijzigde (of wijzigende) plaats van de islam in de identiteitsbeleving van allochtone moslims. Volgens haar is er sprake van een shift: van een identiteitsconstructie op basis van etnische cultuur (namelijk Marokkaan-zijn) naar een identiteitsconstructie op basis van godsdienst (met name moslim-zijn).²²

De centralere plaats die de islam inneemt in de identiteitsbeleving van allochtone moslims zou enerzijds het gevolg zijn van interne dynamieken in de moslimgemeenschappen zelf en anderzijds van externe, contextuele factoren (11 september, aanslagen, oorlogen in Afghanistan en Irak).

Andere onderzoekers zeggen dan weer dat de nationale identiteit en de religieuze identiteit twee identiteitsbelevingen zijn die los staan van elkaar. Zich Marokkaan voelen heeft niets te maken met zich moslim voelen.

Subjectieve gevoelens van discriminatie zorgen voor een verhoogd moskeebezoek. Mensen die veel discriminatie ervaren zullen meer geneigd zijn hun toevlucht te zoeken tot een godsdienst (omdat ze er een houvast en steun in vinden). Omgekeerd zullen mensen die uitgesproken religieus zijn (wat bij vrouwen bijvoorbeeld zichtbaar tot uiting komt door het dragen van een hoofddoek) meer het voorwerp uitmaken van discriminatie.²³

Geloofspraktijk hangt ook samen met de etnisch-culturele samenstelling van de wijk. Allochtonen die in concentratiewijken wonen, bezoeken vaker gebedsplaatsen en houden zich meer aan religieuze voorschriften dan allochtonen die tussen autochtonen wonen. Dit heeft enerzijds te maken met de betere bereikbaarheid van islamitische voorzieningen en anderzijds met de grotere sociale druk in concentratiewijken.²⁴

De toegenomen rol van de islam in de levens van gastarbeiders moet worden gezien in het licht van de gezinshereniging. Met de komst van de vrouwen en kinderen werden de mannen aan hun plichten

²² Meryem Kanmaz voerde diepte-interviews en informele gesprekken met Marokkaanse jongeren in Gent. M. Van Craen, K. Vancluysen, J. Ackaert, *Voorbij wij en zij?* 2007, p. 151

²³ M. Van Craen, K. Vancluysen, J. Ackaert, *Voorbij wij en zij?* 2007, p.102

²⁴ M. Van Craen, K. Vancluysen, J. Ackaert, *Voorbij wij en zij?* 2007, p.104

herinnerd. Ze moesten hun gezin beschermen tegenover wat werd gezien als een vijandige omgeving, die te losse zeden koestert.²⁵

2. Conclusie

Hoewel er verondersteld wordt dat gelovigheid voor meer begrip en harmonie tussen gemeenschappen zou zorgen, is dit in West-Vlaanderen niet direct zichtbaar. Daarmee willen we niet zeggen dat het niet zo is, maar wel dat er een grote versnippering in het religieuze veld bestaat en dat er een grote afname van het aantal gelovige christenen is.

Toch zijn er wel toenaderingspogingen tussen mensen en gemeenschappen die van uit een religieuze interesse of nieuwsgierigheid vertrekken en uitwisseling mogelijk maken. Dit gaat dan om gezamenlijke gebedssessies, moskeebezoeken, KMS, multiculturele werkgroep Sint-Anna in Brugge en andere caritatief geïnspireerde initiatieven die we hier niet allemaal zullen opnoemen. Maar deze hebben een eerder beperkt karakter en kleine uitstraling. Wel zijn ze zeer waardevol, maar ze bereiken hen die al overtuigd zijn.

²⁵ P. Scheffer, *Het land van aankomst*. 2007, p. 225

Sociale contacten

1. Buurthuizen

1.1. Hoeveel en waar zijn ze?

Er zijn in alle steden waar we gingen om te interviewen zowel buurtwerkingen met een of meerdere buurthuizen van de gemeente als privé buurtcomités. In de ene sociale woonwijk is er wel een buurtwerking met buurthuis (Kuurne) en in de andere (Waregem) niet.

1.2. Wat wordt daar gedaan?

Een buurtwerking kan een minder goede sociale cohesie in een buurt verbeteren. Ook zijn er vaak andere diensten in een buurthuis, waardoor de afstand tussen de burger en de diensten kleiner wordt. Vooral Brugge en Kortrijk zijn hiervan voorbeelden: in meerdere aandachtsbuurten hebben de buurthuizen een positieve impact. Vooral autochtone mensen komen naar de buurthuizen.

1.3. Wie komt daar vooral?

De buurtfeesten trekken een hoofdzakelijk autochtoon publiek. Wanneer er allochtonen bij de organisatie van het buurtfeest betrokken zijn, komen er ook meer. De buurtwerking van Kuurne is daar een goed voorbeeld van. In Waregem worden de buurtfeesten georganiseerd door een autochtone groep en komen er vooral (autochtone) mensen van buiten de wijk.

De buurtcomités zijn meestal autochtoon. Er werd ons verteld dat dit zou komen door een zekere angst of afwerende houding omdat veel vergaderingen doorgaan bij mensen thuis.

De steden nemen actie voor meer sociale cohesie, onder andere via de buurthuizen, maar ook door de organisatie van projecten en evenementen. In Brugge wordt jaarlijks het 'Feest in het Park' georganiseerd, een stadsfeest voor een multicultureel publiek. In Roeselare krijgen buurtfeesten soms wel een Noord-Zuid tintje, maar ze richten zich daarbij niet tot allochtonen.

1.4. Zijn er conflicten?

In Kortrijk zijn er klachten over hangjongeren die zorgen voor overlast. In Brugge, waar een klassiek volks publiek komt, zijn er wel eens discussies waarbij er wordt geroepen of een klap valt, maar ook niet meer dan dat. In andere steden of gemeenten werd daar geen melding van gemaakt, waardoor we veronderstellen dat er gemiddeld gezien geen opvallende samenlevingsproblemen of conflicten zijn, we vermoeden dat dit te maken heeft met het feit dat allochtonen en autochtonen zich weinig mengen.

2. Verenigingen

2.1. Welk soort?

2.1.1. Zelforganisaties

In de centrumsteden bestaan er een aantal zelforganisaties, zowel gemengd als per etniciteit. Dit zijn vrij kleine groepen met een kleine achterban. Daardoor zijn ze ook niet zo stabiel. Er zijn zowel zelforganisaties voor mannen, voor vrouwen en gemengde.

2.1.2. Verenigingsleven

Dit blijft toch in grote lijnen een autochtone aangelegenheid die nog altijd veel mensen weet te activeren. Wel lijkt het zo te zijn dat ze de aansluiting met de jeugd niet altijd kunnen maken. Er zijn soms klachten over geluidsoverlast en afval, vooral bij jeugdverenigingen of dansgroepen.

Nieuwkomers in Brugge (voornamelijk vluchtelingen) krijgen weinig gelegenheid om zich onder de lokale bevolking te mengen. Er heerst soms wantrouwen; zij voelen zich bijgevolg niet thuis in de stad, zijn bang om iets verkeerd te

doen, houden zich gedeisd, wat dan weer achterdocht wekt... en zo geraakt men nooit uit de negatieve spiraal. De parochie Sint-Anna – Heilige Familie wil daar iets aan doen. Ze heeft een multiculturele werkgroep opgestart waarmee ze activiteiten wil organiseren om bruggen te slaan tussen nieuwkomers en buurtbewoners. Er wordt gemikt op zeer eenvoudige, elementaire reflexen: elkaar groeten, inkopen bij de buurtwinkel, burens aanspreken, bij hen aankloppen en binnenlopen. Met de steun van de Stichting wil de werkgroep gelegenheden bieden om het ijs te breken en samen iets op te bouwen: gratis toegankelijke wijkfeestjes, maandelijkse gespreksgroepen of uitstappen (bv. naar Matonge in Brussel), initiatielessen in de cultuur van de landen van herkomst, een tentoonstelling, etc. Een twaalfstal buurtbewoners en nieuwkomers uit Iran, Congo, Azerbeidjan en Thailand spelen daarin de hoofdrol. Men tracht een 350-tal buurtbewoners te bereiken.

In Kuurne en Waregem zijn de allochtonen ook eerder op zichzelf georganiseerd of gaan ze naar zelforganisaties van hun land van herkomst in Kortrijk. Toch zijn daar ook verenigingen in de buurt.

2.2. Conclusie

Het lijkt dat er twee aparte circuits bestaan die maar zeer moeilijk mengen. Allochtonen maken deel uit van zelforganisaties of gaan naar een sportclub of vrouwenwerking. Autochtonen West-Vlamingen zijn zeer actief in allerlei verenigingen. Een multiculturele werkgroep zoals in Sint-Anna probeert hier wel verandering in te brengen, maar ook daar zien we dat de organisatie wit is. De deelname van allochtone jongeren aan jeugdverenigingen blijft zeer laag.

Er is een groot onderscheid tussen de kleine boven laag die deel neemt aan cultuur en de rest. Cultuur is niet altijd toegankelijk. Daarbij speelt etniciteit ons inziens niet zo'n grote rol. Het heeft meer te maken met taalniveau en prijzen.

Etnische culturele eenheden worden wel gewaardeerd zolang het gaat over eten en feesten. Andere zaken liggen al wat moeilijker. Mensen willen niet altijd de inspanning doen om zich in een ander te verplaatsen of om voldoende informatie bij elkaar te krijgen om te begrijpen waar het over gaat.

3. Waar komen mensen samen?

Allochtonen die op straat, bij een winkel, café, pleintje of park samen komen worden vaak scheef bekeken en vermeden. Daarbij gaat het niet enkel over jongeren, maar ook over volwassenen. In Oostende zijn er problemen met illegalen die de oversteek naar Engeland willen maken, maar vast komen te zitten. De autochtonen zijn te schichtig en bellen te snel de politie. Allochtonen voelen zich dan beledigd en reageren, daardoor wordt het allemaal erger. Vooraf leefde bij ons het idee dat mensen op dezelfde openbare plaatsen komen en dat daar conflicten van zouden komen, maar dit lijkt maar zelden het geval. Het kan goed zijn dat dit vroeger wel gebeurde, we hebben hier geen zicht op. Enkel in sociale woonwijken moet de ruimte gedeeld worden, wanneer het over een grotere oppervlakte gaat, zoeken mensen andere plaatsen op, ze lijken elkaar vooral te vermijden.

Jongeren komen samen op straat of in ontmoetingscentra. Ook parkjes, winkelcentra en andere openbare gelegenheden komen in aanmerking. Verder gaan ze uit naar cafés en dancings. Volwassenen komen 's avonds samen bij een winkel, een buurtcafé of een straathoek. Ook gaan ze naar multiculturele activiteiten. Ouderen komen niet zo veel meer buiten. Maar gaan dan naar buurthuizen of tearooms of wandelen in een park.

Conflicten doen zich vooral voor in het uitgaansleven, waar zich ook de meeste discriminatie voordoet. Het gaat over schermutselingen en soms vechtpartijen. Zowel bendes zijn actief op zoek naar ruzie als criminelen. Anderzijds zijn er ook conflicten waar de paden van jongeren die van de ouderen kruisen, bijvoorbeeld bij de bankjes aan een park.

Verder voelen (oudere) mensen zich vaak onveilig bij het zien van een groepje (vanaf drie mensen) allochtonen die ergens staan. Ze zullen dan liever een blokje om lopen.

Allochtonen zouden vaak betrokken zijn bij kleine criminaliteit en portiersoorlogen.

Illegalen op doorreis naar de UK zorgen soms voor problemen zo ontstaan er spanningen wanneer ze een ruimte moeten delen met mensen die er al eerder waren. Dit is een specifiek probleem voor Oostende als havenstad.

Sommige buurten en sociale woonwijken hebben een slechte naam omdat er veel allochtonen wonen, maar meestal zijn daar niet meer problemen dan elders. Dit heeft veel te maken met de beeldvorming,

en als er al eens een incident is, bevestigt dat het beeld. Hier denken we vooral aan Kortrijk, Kuurne en Waregem, maar ook Oostende en Roeselare hebben buurten die als 'zwart' en gevaarlijk worden gezien.

Het straathoekwerk in Oostende organiseert een ruimte waar mensen kunnen samenkomen, praten en een tas koffie drinken. Het valt hen op dat mensen in het algemeen en allochtonen misschien nog wat meer een propere kant-en-klare ruimte verwachten. Als de omgeving hen niet aanstaat, komen ze niet terug, maar zelf willen ze er ook niet te veel voor moeten doen.

Kosovaarse onafhankelijkheid

Er werd in Brugge een aanvraag gedaan door de Kosovaren om de onafhankelijkheid van Kosovo te mogen vieren. Zo'n 300 Kosovaren kwamen uit de hele provincie om mee te vieren. Dat ging gepaard met vlaggen (rood met wit geblokt) en wagens, feest. Op datzelfde moment werd er ook een match gespeeld tussen Club Brugge en Standard (rood met wit) waarbij Club Brugge verloor. Een aantal teleurgestelde supporters ging op de vuist met de Kosovaren, omdat ze dachten dat het feestende Standard supporters waren. Het gevecht was het gevolg van een misverstand.

3.1.1. Bendes

Tijdens het onderzoek en de interviews zijn we achter het bestaan van een vijftal bendes gekomen, drie in Brugge, een in Kortrijk en een in Roeselare. De bendes zijn allemaal van gemengde samenstelling en hebben tot doel mensen lastigvallen en/of in elkaar slaan. Er zitten verschillende nationaliteiten in, ook Vlamingen. In Oostende zijn er meer problemen met autochtone jongeren dan allochtone: zij komen samen bij iemand thuis of in jeugdcentra. De politie brengt deze bendes in kaart door paspoortcontroles.

"Er is eens een conflict geweest met een groep allochtonen in de stationsbuurt van Roeselare. Het enige wat hen met elkaar verbond was hun leeftijd en het feit dat ze niet-belg waren. Het waren allemaal verschillende nationaliteiten. Deze bende hield zich bezig met plagen van andere jongeren, diefstal,... De politie heeft toen gekozen voor een repressieve aanpak. Waarbij de bende uitvoerig in kaart werd gebracht door paspoortcontroles. Deze overlast werd zo snel opgelost en heeft zich niet verplaatst naar een andere buurt."

4. Literatuur: Sociale cohesie, sociale controle

*'... social cohesion is only invoked by its absence: that is while we are rarely presented with views what a high degree of social cohesion might look like, we are bombarded with descriptions of the lack of social cohesion in contemporary society'*²⁶

In welke mate verhoogt de samenleving ook echt het samen leven? Of leven we eerder langs elkaar heen? En hoe goed houden we elkaar daarbij in de gaten? We hebben elkaar nodig om een vlotte samenleving te hebben en we kunnen elkaar daarbij ook helpen om vooruit te komen in het leven.

Volgens de theorie van Pierre Bourdieu is sociaal kapitaal een verzameling van relaties en netwerken waaruit winst gehaald kan worden, bijvoorbeeld bij het zoeken naar werk, een woning of nieuwe relaties. Daarbij heb je best zelf ook iets te bieden. Meer kapitaal zorgt voor een verbetering van de positie op de sociale ladder.

Sociaal kapitaal wordt opgebouwd in verenigingen, op het werk en tussen vrienden. De vrienden van de ouders, de burens, enz. Van hoe meer verschillende groepen iemand deel uitmaakt, hoe diverser zijn sociaal kapitaal is, hoe meer hij het kan inzetten om vooruit te komen. Maar ook hoe meer mensen hij kan helpen.

Iemand met een hogere socio-economische status heeft meestal ook meer sociaal kapitaal. Mensen met een lagere socio-economische status hebben minder sociaal kapitaal met weinig variatie, denkbeelden kunnen ze daardoor ook bij minder verschillende mensen toetsen en vooroordelen worden zo doorgegeven.

4.1. Bonding en bridging

Vaak wordt in het publieke debat beweerd dat autochtonen en allochtonen elkaar niet kennen en dat allochtonen zich opsluiten in hun eigen gemeenschap of concentratiewijk. In *Bowling Alone* maakt Robert Putnam een onderscheid tussen twee vormen van sociaal kapitaal *bonding* en *bridging*.

²⁶ Vertovec, zoals gevonden in: H. van Amersfoort, *Transnationalisme, moderne diaspora's en sociale cohesie*. 2001, p. 22

Bonding of 'verbindend' sociaal kapitaal verwijst naar het versterken van de etnisch-culturele identiteit en de banden in homogene groepen. Deze vorm van sociaal kapitaal kunnen allochtonen bijvoorbeeld opbouwen in allochtone zelforganisaties of moskeeverenigingen²⁷. *Bridging* of 'overbruggend' sociaal kapitaal heeft een heterogeen karakter: het gaat om relaties tussen mensen van verschillende etnisch-culturele groepen. Denken we bijvoorbeeld aan het gemengde verenigingsleven of aan informele interetnische contacten (in de buurt of de vriendenkring).²⁸

Uit onderzoek blijkt dat *bonding* binnen een eigen organisatie niet noodzakelijk leidt tot het zich terugplooiën op de eigen gemeenschap, maar het juist mogelijkheden biedt voor een actievere participatie in de Belgische samenleving (*bridging*). Helaas blijft de participatie van allochtonen aan het autochtone maatschappelijke gebeuren (ouderverenigingen, jeugdbewegingen, sportverenigingen, ...) tot op heden moeizaam.²⁹

4.2. Sociale cohesie

Sociale cohesie veronderstelt dat er mechanismen in de samenleving zijn, bijvoorbeeld de socialisatie van kinderen, die ervoor zorgen dat de interactie tussen mensen en collectiviteiten binnen de samenleving voorspelbaar en daardoor ordelijk verloopt.

Nu zijn er tal van processen die de sociale cohesie in de samenleving versterken dan wel verstoren. Diepgaande culturele verschillen worden toegedekt met een neutraliteitsstandpunt, bijvoorbeeld ten opzichte van godsdiensten, en buiten de sfeer van het openbare leven geplaatst.³⁰

4.2.1. Herkenbaarheid

Werken aan sociale cohesie doe je eerst en vooral door mensen de kans te geven elkaar (beter) te leren kennen. Veel mensen voelen zich niet op hun gemak in hun buurt omdat ze te weinig weten over de andere.

Herkenbaarheid situeert zich tussen intimiteit en anonimiteit. Het is een remedie tegen de onzekerheid en het gevoel van mensen dat ze geen greep meer hebben op hun straat, buurt of stad. En dat ze die daarom niet langer als 'van zichzelf' kunnen beschouwen. Maar herkenbaarheid is nog iets anders dan intimiteit. Als iemand over zijn vroegere buurt zegt 'en iedereen kende er iedereen', dan ging het niet per se over warme vriendschappelijke relaties tussen mensen die elkaar graag mogen. 'Kennen' heeft hier vooral de betekenis van 'kennis hebben over', van 'bekend zijn met elkaar', elkaar 'herkennen'. Mensen over wie niet veel informatie beschikbaar was (nieuwelingen, vreemdelingen) waren niet 'gekend' of 'herkenbaar'. Dit is iets wat veel mensen die in kleine dorpsgemeenschappen leven nog altijd kennen. Er wordt veel gesproken over wie wat doet. Het ontnemt ook veel privacy.

4.2.2. Netwerken

Voor de sociale cohesie is het belangrijk dat mensen uit verschillende netwerken elkaar ontmoeten. Nu zijn netwerken van autochtonen en allochtonen vaak volledig gescheiden van elkaar.³¹

4.3. Conclusie

Veel van de sleutelfiguren die voor dit onderzoek werden geïnterviewd, merkten op dat het niet zo goed gaat met de sociale cohesie, dat het de steden en privé organisaties zijn die de cohesie kunstmatig proberen te verbeteren en dat dit vooral de overtuigde mensen bereikt. Ook vinden ze dat de mensen in het algemeen individualistischer en intoleranter zijn dan verder terug in de tijd, niet alleen tegenover allochtonen, maar ook tegenover elkaar. Mensen praten bij problemen niet meer met elkaar, maar bellen de politie of negeren elkaar.

²⁷ Een moskeevereniging heeft vaak meerdere functies in de wijk; naast een ruimte om te bidden verspreiden ze ook informatie en zijn ze socio-cultureel actief, internet, enz. De moskeevereniging heeft een maatschappelijke functie.

²⁸ M. Van Craen, K. Vancluysen, J. Ackaert, *Voorbij wij en zij?* 2007, p. 57-58

²⁹ M. Van Craen, K. Vancluysen, J. Ackaert, *Voorbij wij en zij?* 2007, p. 81 Het lidmaatschap van verenigingen ligt bij de autochtonen dubbel zo hoog dan bij de Turkse en Marokkaanse allochtonen. Er zijn drie grote oorzaken: 1) gebrekkige kennis van de taal en de structuren, 2) lage of geen opleiding (waardoor men heel wat zaken niet begrijpt en de drempel soms groot is) en 3) bekeken worden als vreemde eend in de bijt of echt pestgedrag/discriminatie.

³⁰ H. van Amersfoort, *Transnationalisme, moderne diaspora's en sociale cohesie*. 2001, p. 23

³¹ A. Peters, T. Debosscher, *Praktijkvelden sociale cohesie*. VMC, 2006, p.

Relaties tussen generaties

Leeftijd is een duidelijk verschil tussen mensen. Er wordt dan gesproken over de generatiekloof, de geschiedkundige realiteit waarin mensen leven en opgroeien is voor elke generatie anders. Ook de waarden en normen en cultuur zijn een levend en veranderend gegeven. Die verschillen kunnen voor spanningen zorgen, we noemen dat dan generatieconflicten.

Als we spreken over jongeren (13 tot 25 jaar) in de context van knelpunten en conflicten, wordt er al snel aan hangjongeren gedacht. Tijdens de interviews hebben we zowel naar jongeren in het algemeen gevraagd als naar hangjongeren specifiek. Ook vroegen we naar conflicten en problemen rond kinderen (tot 12 jaar) omdat dit toch vaak in de media komt als het gaat over geluidsoverlast. Als laatste vroegen we naar de groep senioren (55+) vanuit de optiek dat er een grote vergrijzing bestaat in West-Vlaanderen. Daarbij leefde bij ons het vermoeden dat er vooral conflicten zouden zijn tussen kinderen en jongeren enerzijds en senioren anderzijds omdat zij de mensen zijn die meer tijd hebben en vaker buitenkomen.

1. Jongeren

Rond scholen zijn er de gewone problemen met jongeren: ze hangen nog wat rond voor de school begint, in de pauze en erna; daarbij laten ze vuiligheid achter en staan ze soms in de weg. In Kuurne en Waregem werd ons verteld dat er soms communicatieproblemen zijn met de ouders, wegens de taal. Ook de politie van Roeselare stelt vast dat als er al problemen zijn op school zoals bijvoorbeeld diefstal, dat dit dan zowel door autochtone als door allochtone gebeurt.

Hangjongeren zijn er zeker, maar het zijn er eigenlijk niet zo veel. Er zijn minstens zoveel autochtone jongeren die rondhangen, of meer. De meeste jongeren zorgen niet voor problemen. Ze komen samen op pleintjes, in parken, aan winkelcentra en dergelijke. Vaak verplaatsen ze zich naar andere wijken dan waar ze zelf wonen. Telkens wanneer we hier vragen over stelden, probeerden we ook te porsen over hoeveel jongeren het zou gaan, maar dit bleef eerder onduidelijk.

De meeste problemen met jongeren zijn er in de zomervakantie. De politie houdt meestal een oogje in het zeil. Indien de jongeren een bende vormen, wordt deze in kaart gebracht door middel van paspoortcontrole. Soms plegen jongeren wel degelijk misdrijven zoals drugs dealen, de geïnterviewden uit Waregem en Kortrijk maakten hier melding van. In Oostende hoorden we dat er wel allochtone drugsgebruikers zijn, maar vooral volwassenen.

Conflicten of ruzies gaan over vuil, lawaai, hinderen, brommers die rondrijden (gevaarlijk, lawaai), voetballen tegen (garage)poort. Verder soms ook over klein vandalisme en drugs dealen of vermoedens daarvan. De mensen die klagen over het gedrag van jongeren of kinderen zijn vaak dezelfde. Mensen spreken de jongeren zelf niet aan op hun gedrag maar bellen de politie. De ombudsman krijgt klachten over lawaai-overlast, vuil en soms vandalisme door jongeren. Bij dit soort klachten lijkt het etnische aspect niet mee te spelen.

Jongeren reageren onvoorspelbaar en heftiger dan een twintigtal jaar geleden, vooral door drugsgebruik. Allochtone jongeren beschuldigen anderen heel snel van racisme.

De enige nationaliteit die geregeld genoemd wordt in verband met conflicten en geweld, zijn de Tsjetsjenen hoofdzakelijk in het uitgaansleven. Vooral Oostende en Roeselare hebben daar ervaring mee.

De politie en andere diensten sensibiliseren de jongeren rond afval en dergelijke. Verder treedt de politie vaak repressief op bij bendes door paspoortcontroles.

2. Kinderen

Uit de interviews blijkt dat klachten over kinderen zo goed als altijd te maken hebben met het lawaai dat die kinderen zouden maken. Spelende kinderen kunnen nogal op de zenuwen werken. De klagers zijn meestal bekend bij diensten en politie en vaak dezelfde. Ze mogen vooral niet te veel aandacht krijgen van de media en de politiek.

3. Senioren

Door verminderde mobiliteit en fysieke fitheid voelen senioren zich sneller bedreigd. Ze zijn bang om te vallen en zich te kwetsen. Ook zijn ze vaak minder goed ter been. Ze gaan graag eens wandelen in parkjes, maar durven daar niet altijd meer heen omdat ze bang zijn voor jongeren op brommers, tasjesdiefstal en voetballende kinderen. Er zijn niet zozeer conflicten met jongeren als wel een vermijding gedrag.

Er is een sterke vergrijzing in West-Vlaanderen. Vooral Oostende met 25% senioren is koploper. Brugge heeft bijvoorbeeld het imago van een rustige en propere stad te zijn, mensen die daar komen wonen, schrikken dan ook van het cafélawaaï in het weekend dat niet buitensporig maar wel onverwacht is.

Ze klagen vaak over spelende kinderen die lawaai maken en vandenstreken uithalen. Ook bij het zien van een dertal rondhangende allochtonen jongeren of volwassenen wordt een omweg gemaakt of de politie gebeld.

4. Klachten

De mensen die de politie bellen met klachten over jongeren en kinderen zijn niet altijd de senioren, alhoewel het ook niet uit te sluiten is. De ombudsman in Brugge stelt wel vast dat mensen vanaf 40 jaar vaak mondiger zijn en meer meldingen doen, vooral vanaf 50 jaar stelt hij een scherpe toename wat betreft het aantal klachten vast. Dat zou ook te maken hebben met het feit dat ze meer tijd hebben, de kanalen beter kennen en kritischer zijn.

Verder valt het de Kortrijkse politie op dat de aangifte bereidheid van mensen laag is, ze zijn bang voor represailles, vooral van jongeren.

De politie van zowel Brugge, Kortrijk als Roeselare gaf aan dat mensen andere mensen niet of nauwelijks durven aanspreken op storend gedrag en steeds vaker meteen de politie bellen. De politie moet altijd reageren als ze gebeld worden, ook al is het iemand die regelmatig voor hetzelfde belt. De politie vraagt en raadt de mensen wel aan eerst met de burens te spreken om de relaties niet te zwaar te belasten of te laten verzuren. Verder proberen ze ook door prioriteiten te stellen (zoals de POA's in Roeselare).

Het valt overal op dat er maar een paar mensen zijn die klagen en altijd de politie bellen. Deze mensen hebben het ook moeilijk met nieuwe mensen die in hun buurt komen wonen.

5. Conclusie

Onze veronderstelling dat de generatiekloof conflicten zou versterken of verergeren lijkt niet te kloppen. Het heeft wel vermijdingsgedrag tot gevolg. Ook leidt het (speel)gedrag van kinderen en jongeren tot klachten van de burens die daarbij niet rechtstreeks de betrokkenen aanspreken maar de politie, politiek of ombudsman contacteren.

De angstige gevoelens die leiden tot vermijdingsgedrag door senioren worden verderop toegelicht in het hoofdstukje over onveiligheidsgevoelens.

Knelpunten

>> Waar loopt het stroef

1. Individualisme

1.1. Individualisme versus sociale cohesie

Overall in West-Vlaanderen lijkt er sprake te zijn van een toegenomen individualisme en verminderde sociale cohesie. De sociale cohesie moet georganiseerd worden en ontstaat of bestaat niet vanzelf. In Brugge stelt men: “het is een brede maatschappelijke tendens om de verantwoordelijkheid voor sociale cohesie bij verenigingen en bestuur te leggen.” Kortrijk organiseert bijvoorbeeld barbecues, buurtvoetbal, enz.

In de sociale woonwijk van Kuurne horen we dan weer andere geluiden, doordat veel mensen op een kleine oppervlakte samenleven is er ook veel contact, natuurlijk ook veel aanleiding tot conflict. Vooral werklozen trekken veel samen op.

De andere sociale woonwijk uit Waregem stelt dan weer dat er wel contact is tussen mensen, maar enkel binnen subgroepen. Zo hebben huiseigenaars, Marokkanen, jongeren en huurders allemaal hun eigen subgroep. Tussen de groepen is weinig tot geen contact. Een reden zou zijn dat de huurders niet veel langer dan een jaar blijven en daarom vaak de moeite niet nemen om hun buren te leren kennen.

Het straathoekwerk stelt dan weer dat jongeren, gebruikers en maatschappelijk kwetsbaren een groot netwerk hebben, maar dat dit wel vaak opportunistische en oppervlakkige contacten zijn.

1.2. Literatuur: Op welke manier hebben mensen contact met elkaar? Sociale controle

De wijze waarop mensen andere mensen stimuleren of dwingen zich aan de geldende normen te houden. Sociale controle zorgt ervoor dat het socialisatieproces goed verloopt en mensen zich niet onmaatschappelijk gedragen. Een sociale controle is formeel als deze gebaseerd is op geschreven regels, bijvoorbeeld wetten. Als het geen geschreven regels zijn, dan is het een informele sociale controle. Sociale controle vindt vaak plaats in de vorm van sancties. Dat kan positief zijn of negatief, je krijgt dan een beloning of een straf. Een straf kan geroddel en een slechte naam zijn. In collectivistische culturen, waar de eer van de familie heel belangrijks is, is dat een grote straf. Daar wordt veel waarde gehecht aan conformiteit.

1.2.1. Wat kan sociale controle betekenen voor de positie van de vrouw?

De duidelijke aanwezigheid van mannen op de hoek van de straat, voor het café of op de banken vlakbij een speelplein, is een probleem voor vrouwen die van de openbare ruimte gebruik willen maken. Want vanaf deze plaatsen worden alle vrouwen die voorbij komen in het oog gehouden, aangestaard en krijgen ze opmerkingen. En wanneer de vrouw door een van de mannen gekend is, dan wordt de informatie doorgegeven aan iedere potentieel geïnteresseerde. Dit maakt dat vrouwen zich ongemakkelijk voelen wanneer ze voorbij zulke plaatsen komen, en een deel zal simpelweg vermijden om daar langs te lopen.³²

Volgens Paul Scheffer³³ mag de groepsdruk niet worden onderschat. Er is sociale dwang in gezinsverband en ook in de loyaliteit die kinderen ten opzichte van hun ouders voelen, een loyaliteit die vaak strijdt met eigen voorkeuren. In een poging tot het behoud van de eigen (cultureel-religieuze) identiteit kan er enorme druk ontstaan. Zo kan in bepaalde buurten het dragen van een hoofddoek aan

³² Paper van Katleen Peleman, “De rol van de islam in de buurtparticipatie van Marokkaanse vrouwen in Antwerpen”.

³³ P. Scheffer, *Het land van aankomst*. 2007, p. 358

meisjes worden opgedrongen, omdat degenen die daaraan geen gehoor geven zichzelf in een kwetsbare positie brengen, met alle gevolgen van seksuele intimidatie of erger.

Ook geldt nog steeds dat het sociale zelfmoord is om als moslim openlijk te zeggen dat je niet meer gelooft. Afvalligheid is in de orthodoxe islam zelfs aanleiding tot de doodstraf. Dat zal in onze contreien zelden gebeuren, maar uitsluiting en verstoting uit de gemeenschap of het gezin zijn reële risico's voor de afvallige.³⁴

1.2.2. Sociale controle en criminaliteit

Een gebrekkige sociale controle binnen families biedt een mogelijke voedingsbodem voor de ontwikkeling van criminaliteit. Gebrekkige sociale controle houdt in dat er weinig of inconsistente gedragsregels zijn, dat er weinig toezicht is op de handelingen van anderen, en dat betrokkenen niet of nauwelijks worden aangesproken op hun gedrag. Verondersteld wordt dat de sociale controle minder is in grotere gezinnen (de aandacht van de ouders moet met meerder broers en zussen worden gedeeld), in eenoudergezinnen (simpelweg omdat er maar één ouder is voor de opvoeding), en in migrantengezinnen (andere normen en waarden). Er wordt verondersteld dat de sociale controle minder is als de familie minder bindingen heeft met sociale instituties, zoals de arbeidsmarkt, de kerk en de buurt. In de lagere sociaal-economische milieus zijn de mogelijkheden en vaardigheden om sociale controle uit te oefenen binnen de familie meer beperkt.³⁵

1.2.3. Roddel

De wetenschappelijke interesse in roddel begint grotendeels met de argumenten van Gluckman (1963) dat roddel, niettegenstaande populaire opvattingen, een aan regels onderworpen activiteit is die dient om groepen te definiëren en sociale controle uit te oefenen. Roddel veronderstelt gemeenschappelijke kennis die aan roddel onderworpen worden en dient om de grenzen van sociale groepen te markeren. Buitenstaanders kunnen niet deelnemen. Roddel houdt ook gemeenschappelijke waarden en normen in stand door de aandacht te vestigen om gevallen van overtreding (en zo maakt roddel deze ook concreet) en de overtreders te onderwerpen aan kritiek en censuur. Paine (1967) had kritiek op deze zienswijze en stelde dat roddel in eerste plaats dient voor informele communicatie en in tweede plaats als een middel om individuele belangen te promoten. Andere argumenten zijn dat roddel dient voor de interpersoonlijke binding tussen mensen zoals vlooiën dat is voor apen.³⁶

1.2.4. Eer

Een vrouw kan haar maatschappelijke eer verliezen door vrijwillig seks te hebben vóór het huwelijk of wanneer ze al getrouwd is. Het verliezen van deze zedelijke eer, betekent dat de vrouw bevekt is. Het wordt als schande gezien. Het kan ook zijn dat de vrouw gedwongen is tot seks of verkracht is. De zedelijke eer is dan aangetast, maar de vrouw is hierbij niet schuldig. In de gemeenschap waar de zedelijke eer van belang is, wordt vaak geroddeld vanwege de schande. Maar roddel mag in principe geen reden zijn tot eerwraak. Eerst wordt door de familie een onderzoek gedaan naar de waarheid. Als de roddel vals is, dan wordt de veroorzaker van de roddel aangepakt. Als het blijkt dat de vrouw vrijwillig schande heeft verricht, wordt de vrouw hard aangepakt. En als de vrouw verkracht of aangerand is, kan de dader hard aangepakt worden. Het "hard aanpakken" gebeurt helaas vaak met fysiek geweld, vaak ook met poging tot doodslag of moord.

1.2.5. Sociale controle en leeftijd

Het boek *Van Allah tot Prada* onderzoekt onder ander hoe jongeren omgaan met sociale controle. Zij ondervonden dat de onderlinge sociale controle bij jongeren en studenten met betrekking tot de islam, of zaken die daaraan worden toegeschreven, erg groot is. Bas (maatschappijleraar, Amsterdam) ziet op school dat er al vanaf jonge leeftijd op elkaar gelet wordt en medescholieren erop aan worden gesproken als ze zich niet aan de 'regels' houden.

"Als je de meisjes die de hoofddoek helemaal dragen, hoort over de meisjes die een hoofddoek in zo'n knotje dragen, dan is het echt van: 'dat kan niet, dat heeft bijna niks meer met het geloof te maken.'" ³⁷

³⁴ P. Scheffer, *Het land van aankomst*. 2007, p. 359

³⁵ <http://www.nkps.nl/Downloads/Families%20en%20criminaliteit.doc>

³⁶ http://www.blackwellreference.com/public/tocnode?id=g9780631202899_chunk_g9780631202899_ss1-4 op 28/11/2008

³⁷ T. Nabben, B. Yesilgöz, D. J. Korf, *Van Allah tot Prada*. 2006, p. 73

In collectivistische samenlevingen staat het belang van de gemeenschap boven het belang van het individu. Beslissingen die individuen nemen dienen in feite op de eerste plaats goed te zijn voor de gemeenschap. Dit collectivisme leidt tot een onderscheid in wij- en zij groepen. De persoonlijke meningen van individuen worden ontleend aan de groep. De groep als geheel is verantwoordelijk voor alle leden, er wordt verwacht dat men op elkaar let om op 'het goede pad' te blijven. Op deze manier wordt individuele verantwoordelijkheid uit handen gegeven aan de gehele gemeenschap.³⁸

In een collectivistische gemeenschap zijn er consequenties verbonden als men openlijk afstand neemt van de familiewaarden. Eer speelt hierin een cruciale rol. Als iemand uit een groep de regels heeft overtreden, schamen alle leden van de groep zich op grond van een gevoel van collectieve verplichting. Zowel bij de Marokkaanse als de Turkse gemeenschap wordt vooral van mannelijk leden verwacht dat zij de familie-eer bewaken. Het zedelijke gedrag en uiterlijk van vrouwen wordt beschouwd als zeer belangrijk.³⁹

1.2.6. Om de eer te bewaken kan worden overgegaan tot eergerelateerd geweld

Meestal worden de broers verantwoordelijk gesteld om hun zussen en nichten goed in de gaten te houden en te zorgen dat ze geen overtredingen begaan.

1.3. Conclusie

Iedereen houdt elkaar goed in de gaten, men weet precies wat de burens doen, wat die ene Marokkaanse familie in de straat of die Nederlandse appartementsbewoner. Als dit zou leiden tot sociale contacten en uitwisseling en het enkel een teken van gezonde nieuwsgierigheid zou zijn, zouden we het toejuichen. Toch lijkt het enkel bij observeren te blijven en eventueel te leiden tot roddel met alle desastreuze gevolgen van dien zoals hierboven beschreven. Hoe het precies zit met eergerelateerd geweld in West-Vlaanderen, daar hebben we geen idee van. Wel weten dat er binnen bepaalde groepen een sterke controle is en dat men van alles van elkaar weet er elkaar daar ook op aanspreekt.

2. Politieke machteloosheid

2.1. Hebben de inwoners de indruk dat hun klachten gehoord worden door het bestuur?

Hierop werd zeer verscheiden geantwoord, waarschijnlijk hangt veel af van de functie van de betrokkene. In Kortrijk heeft de politie de indruk dat mensen liever naar de politiek gaan met problemen, omdat ze de indruk hebben dat de politiek er wel iets aan zal doen en de politie niet. Maar door een wekelijks overleg met meerdere partijen wordt de informatie wel doorgegeven.

In Brugge zeggen zowel de politie, preventie als de ombudsman dat er een goed klimaat heerst, de burgers hebben vertrouwen in het bestuur. De ombudsdienst werkt sinds de jaren negentig aan kwaliteitsverbetering. De klachten van burgers worden serieus genomen, behandeld, opgevolgd en voorgelegd aan het bestuur. Verder worden er jaarlijkse rapporten opgemaakt die voor iedereen toegankelijk zijn.

Het straathoekwerk in Oostende zegt dan weer dat hun doelgroep, vooral kansarmen en gebruikers, vaak spreken over 'de staat' en 'de politiciers' die niets doen voor de gewone mensen, maar wel voor toeristen. Dat er teveel geld naar cultuur en ruimtelijke ordening gaat en te weinig naar welzijn.

Uit Roeselare krijgen we mee dat er weinig allochtonen waren ingeschreven voor de laatste gemeentelijke verkiezingen. Terwijl dat er in Waregem dan weer zeer veel waren. Een verklaring hiervoor had men niet.

De sociale woonwijk Torenhof in Waregem heeft sterk het gevoel verwaarloosd en genegeerd te worden door het bestuur. Terwijl er in Kuurne een regelmatig overleg is met verschillende diensten en het buurtwerk.

Het gevoel van politieke machteloosheid, dat de bezorgdheden en klachten van bewoners niet gehoord worden door het bestuur, kan voor veel frustratie zorgen. En ook voor een laks gedrag. In de

³⁸ T. Nabben, B. Yesilgöz, D. J. Korf, *Van Allah tot Prada*. 2006, p. 80

³⁹ T. Nabben, B. Yesilgöz, D. J. Korf, *Van Allah tot Prada*. 2006, p. 81

sociaal woonwijk in Waregem was dat duidelijk zichtbaar. Dit verhoogt inderdaad de onveiligheidsgevoelens en de onverdraagzaamheid tegenover mensen die als vreemd worden gezien.

2.2. Literatuur: Over het belang van politiek vertrouwen

Heeft de bevolking vertrouwen in het systeem? Geloven ze dat de democratie werkt? Welbevinden in de samenleving hangt onder andere af van het vertrouwen en het geloof dat de bevolking in het beleid stelt. De overtuiging dat het beleid hun zaken ter harte neemt. Betrokkenheid verhoogt het vertrouwen in de toekomst en vermindert onveiligheidsgevoelens.⁴⁰ Ook de kwaliteit van de onmiddellijke leefomgeving kan van invloed zijn. Hoe meer mensen het leven in hun buurt als aangenaam ervaren, hoe meer het vertrouwen in het systeem groeit.

Met betrekking tot de kwaliteit van de directe leefomgeving kunnen verschillende zaken worden onderzocht zoals het algemene subjectieve welbevinden of concrete aspecten zoals milieuhinder, de kwaliteit van de relaties in de buurt, overlast en hinder veroorzaakt door het verkeersgedrag van mensen.⁴¹ Ook de hoeveelheid sociaal kapitaal, het lidmaatschap van verenigingen zorgt voor een groter vertrouwen in het systeem.

De burger krijgt in het dagelijks leven het meest te maken met bestuur, instellingen en diensten op gemeentelijk niveau. De lokale overheid dus, met het college van burgemeester en schepenen, de gemeentelijke diensten, de politie en het OCMW. Wat ze doen heeft een grotere zichtbaarheid door de veeleer 'concrete' vormen van dienstverlening. Hogere niveaus zoals het provinciebestuur, de Vlaamse regering en de federale regering staan verder af van de burgers.⁴² Ze horen daar wel meer over in de media.

2.2.1. Politiek vertrouwen bij allochtonen

Uit het onderzoek van *Voorbij wij en zij?* blijkt dat de allochtone inwoners (van Limburg) meer vertrouwen stellen in de gemeentediensten (ambtenarij) en het gemeentebestuur (politiek) dan autochtonen uit minder welgestelde wijken. Het vertrouwen in de gemeentelijke diensten lijkt bovendien groter te zijn bij bewoners van Turkse afkomst dan bij bewoners van Marokkaanse afkomst.⁴³

De schrijvers van het boek *Voorbij wij en zij?* stellen dat wie zich gediscrimineerd voelt, minder vertrouwen heeft in de (lokale) overheid. Er gaat ook een invloed uit van het welbevinden in de buurt, het veiligheidsgevoel en de manier waarop het gemeentebestuur reageert op vragen. Naarmate inwoners meer het gevoel hebben dat ze in een aangename buurt wonen, vertrouwen ze de lokale overheid meer. Hetzelfde geldt voor de mate waarin men zich veilig voelt in de eigen gemeente en voor de mate waarin met het gevoel heeft dat het lokale bestuur ontvankelijk is voor vragen.⁴⁴

2.3. Conclusie

Een goede relatie tussen het bestuur en de bewoners is duidelijk essentieel voor een goed samenleven. Niet alleen voelen mensen zich veiliger en meer verbonden wanneer er een duidelijk waarneembare investering van de politiek in de buurt is, ook verlaagt een goede relatie de drempel waardoor knelpunten en conflicten makkelijker gemeld kunnen worden.

3. Onveiligheidsgevoelens

3.1. Wie voelt zich onveilig?

Mensen voelen zich al onveilig wanneer ze drie à vier jongeren bij elkaar zien staan, daarbij doet het er niet toe of het allochtone of autochtone jongeren zijn. Enkele van deze jongeren roepen soms

⁴⁰ Koen Abts. Politieke steun/ongenoegen gedeconstrueerd: politieke tevredenheid, vertrouwen en verbondenheid. *Tijdschrift voor Sociologie*, 27(1): 54-83. Hij badrukt het belang van vier aspecten: responsiviteit, competentie, integriteit en rechtvaardigheid. Responsiviteit verwijst naar de manier waarop het politieke systeem vragen en problemen uit de samenleving 'aanhoort', competentie naar de efficiëntie waarmee het politiek systeem optreedt, integriteit naar de persoonlijke stijl en de persoonlijk kwaliteiten van de bestuurders, en rechtvaardigheid naar de wijze waarop de besluitvorming (ethisch) tot stand komt en de mate waarin het algemeen belang wordt nagestreefd.

⁴¹ M. Van Craen, K. Vancluysen, J. Ackaert, *Voorbij wij en zij?* 2007, p. 272

⁴² M. Van Craen, K. Vancluysen, J. Ackaert, *Voorbij wij en zij?* 2007, p. 269

⁴³ M. Van Craen, K. Vancluysen, J. Ackaert, *Voorbij wij en zij?* 2007, p. 271

⁴⁴ M. Van Craen, K. Vancluysen, J. Ackaert, *Voorbij wij en zij?* 2007, p. 277-278

pesterige dingen naar de voorbijgangers, plegen vandalisme of dealen. Er leeft ook het vooroordeel dat een groepje allochtone jongeren drugs dealt, ook al doen ze dat helemaal niet. Mensen voelen zich vooral 's avonds onveilig in stationsbuurten en parken. In Kortrijk vermeldde de politie inbraken in voertuigen.

De preventieambtenaar vertelde dat uit de veiligheidsmonitor van de Brugse politie blijkt dat mensen zich in Brugge meer dan gemiddeld veilig voelen. Mensen klagen vooral over zaken gerelateerd aan overlast door verkeer en inbraak in woningen.

In Oostende zorgen de grote aantallen illegalen op doortocht naar Engeland voor onveiligheidsgevoelens. Ook de klanten van het straathoekwerk zorgen voor overlast. Vooral de gebruikers. In Roeselare spreekt men vooral van verkeersonveiligheid en hangjongeren. Ook zouden allochtone families de groene zones claimen waardoor andere mensen zich ongemakkelijk voelen om daar heen te gaan. In Waregem wordt er veel gepraat over onveiligheidsgevoelens, maar eigenlijk is het een veilige wijk. In de woonblokken versterken kapotte ramen en lichten dat gevoel.

3.2. Wat wordt er aan die gevoelens gedaan?

Extra toezicht van de politie, in bepaalde periodes van het jaar extra patrouille. In Kuurne zorgde de bouwmaatschappij voor extra verlichting. In Waregem komt er een agent wekelijks langs om met de mensen en de jongeren te praten. Maar deze persoon moet ook veel papierwerk doen, waardoor er minder tijd overblijft om effectief in de wijk aanwezig te zijn.

3.3. Hoe vaak komen hulpdiensten langs?

In de sociale woonwijken vroegen we ook of de politie en andere hulpdiensten te vaak, voldoende of niet vaak genoeg langskomen. In de wijken Spijker en Schardauw in Kuurne komt volgens de buurtwerker de politie te vaak langs, meestal voor klachten over geluidsoverlast. Daardoor wordt het beeld bevestigd dat dit een probleemwijk zou zijn. In de wijk Torenhof in Waregem komt de politie voldoende langs. Meestal zijn het de burens die bellen, vaak voor problemen met psychiatrische ex-patiënten.

Samenleven met mensen die je niet kent en krant- en tv-nieuws vol met verhalen over criminaliteit en ongevallen, zorgen ervoor dat mensen zich onveilig voelen.

Onveiligheidsgevoelens zijn onderdeel van (of hangen sterk samen met) een meer algemeen gevoel van bedreiging, kwetsbaarheid, hulpeloosheid, onzekerheid, gebrek aan houvast, kortom onbehagen.⁴⁵ Mensen die onbehagen ervaren hebben ook vaak negatieve en onzekere toekomstverwachtingen en een gevoel dat ze de werkelijkheid niet meer aankunnen. In het algemeen worden onveiligheidsgevoelens overwegend beschouwd als een reactie op criminaliteit en slachtofferschap.

Mogelijke gevolgen van onveiligheidsgevoelens gaan van gezondheidsproblemen, een verhoogd risico op depressie en moeilijk handelbare stress over een gebrek aan algemene levenstevredenheid tot maatschappelijk wantrouwen en radicale politieke verrechtsing.⁴⁶

Bij onveiligheidsgevoelens spelen twee zaken: de geschatte kans op slachtofferschap enerzijds en anderzijds de emotionele component (angst of het emotionele gevoel van bedreiging, kwetsbaarheid en hulpeloosheid) die tevens het preventieve gedrag weergeeft.⁴⁷

In het algemeen voelt de Vlaming zich zeer onveilig. Meer dan drie kwart meent dat de straten de laatste 10 jaar onveiliger zijn geworden. Bijna 70 % durft kinderen niet alleen op straat te laten en is van oordeel dat je 's avonds extra voorzichtig moet zijn. Meer dan de helft meent dat de politie hen niet meer tegen criminelen kan beschermen. Ruim 40 % doet 's avonds niet meer open als wordt aangebeld en durft de woning tijdens de vakantie niet onbewaakt achterlaten. Meer dan een derde sluit na het instappen de wagen, uit angst te worden overvallen.⁴⁸

⁴⁵ 'Bedreigd, kwetsbaar en hulpeloos: onveiligheidsgevoel in Vlaanderen' M. Elchardus, W. Smits, 2003, p. 104

⁴⁶ 'Bedreigd, kwetsbaar en hulpeloos: onveiligheidsgevoel in Vlaanderen' M. Elchardus, W. Smits, 2003, p. 99

⁴⁷ 'Bedreigd, kwetsbaar en hulpeloos: onveiligheidsgevoel in Vlaanderen' M. Elchardus, W. Smits, 2003, p. 102

⁴⁸ 'Bedreigd, kwetsbaar en hulpeloos: onveiligheidsgevoel in Vlaanderen' M. Elchardus, W. Smits, 2003, p. 107

3.4. Literatuur: Redenen waarom mensen zich onveilig voelen:⁴⁹

Oudere mensen en vrouwen voelen zich vaak fysiek kwetsbaar. Bij oudere mensen komt dat door de zware consequenties zoals permanent verlies van mobiliteit of blijvende gevolgen. Vrouwen voelen zich onveilig dan mannen hoewel meer mannen slachtoffer worden van geweld.

De woonomgeving speelt ook een rol. Het onveiligheidsgevoel is lager in buurten met een sterke sociale cohesie. Etnische heterogeniteit zwingelt onveiligheidsgevoel dan weer aan. Ook verloederding van de fysieke omgeving zoals verkrotting en zwerfvuil en van de sociale relaties zoals onbeschikbaarheid en overlast vergroten onveiligheidsgevoelens.

Persoonlijke sociale inbedding, betrokkenheid en sociale integratie verlagen het onveiligheidsgevoel. Bijvoorbeeld een partner, werk en de contacten die daarbij horen, persoonlijke contacten met burens, vrienden, familieleden. Ook de buurtbetrokkenheid, participatie aan het verenigingsleven, het doen van vrijwilligerswerk en cultuurparticipatie buitenshuis hebben een positieve invloed.

Onderzoekers stellen vast dat mediaconsumptie de onveiligheidsgevoelens verhoogt. Vooral bij mensen die naar commerciële zenders kijken. Het ligt onder andere aan het nieuwsformaat:⁵⁰ Nieuws kan de werkelijkheid niet voorstellen en richt de aandacht op exemplarisch geachte evenementen in plaats van op trends. Door de herhaling van gelijkaardige evenementen krijgt men de indruk dat er zich in de werkelijkheid een duidelijke trend, eventueel zelf een ware misdaadgolf voordoet. Toch is het maar een sjabloon om nieuws te selecteren. Bij de berichtgeving gaat de aandacht gemakkelijk naar extreme, schokkende evenementen. Sensatie verkoopt goed. Onderzoek wijst ook uit dat de media niet zelden de aandacht richten op kwetsbare slachtoffers. Mensen die zich met de slachtoffers (in de media) kunnen identificeren, voelen zich nog kwetsbaarder en hulpelozer.

Andere oorzaken liggen in sociaal-economische onzekerheid zoals dreigende werkloosheid, negatieve financiële vooruitzichten en vrees voor economische achteruitgang. Of in algemene culturele invloeden zoals geloofsafval, traditionele beeldvorming over vrouwen als kwetsbaar en mannen als stoer. Laaggeschoolden voelen zich onzeker in de kennismaatschappij.

Onveiligheidsgevoelens hangen samen met vertrouwen in de diensten en instanties die deze veiligheid moeten garanderen zoals de politie, het stadsbestuur, en de politiek.

De vergrijzing van de bevolking, de ontplooiing van de kennismaatschappij en de komst van de commerciële televisie hebben het gevoel van bedreiging, kwetsbaarheid en hulpeloosheid over de tijd waarschijnlijk doen toenemen. Wie fysiek kwetsbaar is, in verloederde buurten woont, sociaal geïsoleerd is en tot de interpretatieve gemeenschap van de commerciële zenders behoort, is bijzonder vatbaar voor het onveiligheidsgevoel.⁵¹

3.5. Onveiligheidsgevoelens in diversiteit

Zowat 74% van de respondenten van het *European Social Survey* gaat uit van de idee dat migranten die een ernstige misdaad begaan, gedwongen moeten worden te vertrekken.

Beeld van jongeren en allochtonen maakt mensen bang, nieuw meetinstrument voor veiligheid en leefbaarheid.⁵² Onveiligheidsgevoelens zijn in belangrijke mate het gevolg van jongerenoverlast, overdreven snelheid en een negatieve houding ten aanzien van allochtonen. Dat blijkt uit onderzoek van Maarten Van Craen en Johan Ackaert, die een nieuw instrument ontwikkelden om de veiligheid en leefbaarheid van gemeenten en politiezones in kaart te brengen. Opvallende vaststelling is dat onveiligheidsgevoelens niet alleen oncomfortabel zijn voor individuele burgers, maar dat ze ook het vertrouwen in de politie én het gemeentebestuur aantasten.

⁴⁹ 'Bedreigd, kwetsbaar en hulpeloos: onveiligheidsgevoel in Vlaanderen' M. Elchardus, W. Smits, 2003, p. 109

⁵⁰ Waarom kopen zoveel mensen loterijbiljetten, ondanks het feit dat de kans op winnen bijzonder laag is. Waarom zijn zoveel reizigers bang om met het vliegtuig te reizen, hoewel de kans op een auto-ongeluk groter is. Beide gedragvormen zijn symptomatisch voor de basisfrequentievalstrik, de vaststelling dat mensen relatief ongevoelig zijn voor numerieke basisfrequenties of waarschijnlijkheidsberekeningen en eerder belang hechten aan opvallende, spectaculaire gebeurtenissen. Zo heeft een televisiereportage over iemand die met de lotto miljoenen euro's heeft gewonnen of een foto van lichamen die na een vliegtuigongeluk uit het wrak van een vliegtuig werden gehaald, een disproportionele impact op sociale beoordelaars. De basis frequentievalstrik verklaart bovendien waarom risico's verkeerd worden ingeschat. Men overschat het aantal mensen dat sterft in schietpartijen, branden, overstromingen en terroristische aanslagen en men onderschat het dodencijfer door hartaanvallen, beroertes, diabetes en de frequentie van andere gebeurtenissen die weinig media-aandacht krijgen. (Slovic et al., 1982)

⁵¹ 'Bedreigd, kwetsbaar en hulpeloos: onveiligheidsgevoel in Vlaanderen' M. Elchardus, W. Smits, 2003, p. 124

⁵² Persmededeling - 20/01/2006

Tot deze vaststelling komen Van Craen en Ackaert op basis van een face-to-face bevraging van 4622 mensen in 10 verschillende politiezones. Naarmate inwoners zich het voorbije jaar vaker gestoord hebben aan rondhangende jongeren, drugsoverlast en geluidsoverlast van het uitgaansleven voelen ze zich onveiliger in hun eigen woonbuurt. Een negatieve houding ten aanzien van allochtonen zorgt ervoor dat mensen zich in de globale gemeente minder op hun gemak voelen.
(hele artikel zie bijlage)

“Het is zeker niet zo dat een algemeen gevoel van onveiligheid ‘de bevolking’ verlamt”, zegt Van Craen. “Dit gevoel leeft sterker bij ouderen, laaggeschoolden, vrouwen, ouders van jonge kinderen en mensen die weinig contact hebben met burens. De gevolgen van onveiligheidsgevoelens kunnen wel verstrekkend zijn. Onze analyses tonen aan dat ze het vertrouwen in de politie én in het gemeente- of stadsbestuur aantasten.”

Wie zich bedreigd voelt, is meer geneigd om voorwaarden te stellen aan de komst van immigranten, ziet minder positieve gevolgen van de immigratie en is minder geneigd veel vreemdelingen toe te laten.

Nochtans hebben allochtonen meer kans op slachtofferschap dan autochtonen.

3.6. Conclusies

Uit de interviews met sleutelfiguren concluderen we dat in West-Vlaanderen de veiligheid op zich groot is, maar dat er toch veel mensen zich onveilig voelen, meestal zonder reden. Ze voelen zich vooral onveilig wanneer ze allochtonen zien. Of andere jongeren die rondhangen. Verder zorgt het verkeer voor een groot onveiligheidsgevoel. Vooral senioren voelen zich onveilig doordat ze minder goed ter been zijn, gezien het grote aantal senioren in West-Vlaanderen, voelen zich dus ook relatief meer mensen zich onveilig. Ons onderzoek lijkt te doen uitschijnen dat de situatie sindsdien is verbeterd. In Brugge is er bijvoorbeeld de Ombudsdienst gekomen. Er wordt sneller in gespeeld op klachten en opmerkingen van de burger.

Al bij al is West-Vlaanderen zeker niet onveilig, maar mensen hebben vaak wel angstige gevoelens. Deze worden het meest acuut opgeroepen door kleine groepjes jongeren of allochtonen. Daarbij leeft vaak het vermoeden of vooroordeel dat ze drugs dealen. De meeste effectieve onveiligheid wordt veroorzaakt door verkeer en inbraak.

4. Wonen

Veel van de allochtonen lijken in enkele wijken te wonen, die vaak een slecht naam hebben, en als achterstandswijk gezien worden. Veelal sociale woonwijken zoals de voorbeelden van Kuurne en Waregem.

In Kortrijk verdringt het nieuwe Forum Invest, een groot winkelcentrum, de allochtone winkeltjes. Het wordt gezien als een opwaardering van de buurt, maar wil ook zeggen dat het vastgoed duurder wordt waardoor de allochtone winkeliers de huur niet meer kunnen betalen en moeten verhuizen.

Het straathoekwerk van Oostende ziet enkel heil in de ‘Sociale mix’ wanneer er voldoende woonbegeleiding is voor senioren, gehandicapten, mensen met een leefloon en maatschappelijk kwetsbaren. Deze laatste kennen vaak niet de meest elementaire zaken over onderhoud, hygiëne en omgang met de burens (sociale contacten). Ook nieuwkomers hebben het hier soms moeilijk mee blijkt uit het interview in Kuurne. Zaken als verluchting, verwarming, lopend water en afvalverwerking zijn niet altijd evident.

4.1. Literatuur over wonen

Niet alleen de mensen die in een samenleving wonen, maar ook de plaats waar ze wonen heeft een invloed op de manier waarop het samenleven verloopt: met meer of minder conflicten. De plaats heeft betrekking op de woning, is deze goed geïsoleerd, op de straat of de wijk en de stad of gemeente. Welke mensen wonen dicht op elkaar, waar komen ze elkaar tegen of samen. Hoe is de infrastructuur, het onderhoud en het uitzicht?

“Een goede woning is belangrijk voor de gezondheid. Maar het is ook belangrijk voor de moraal, het is op alle punten belangrijk, je kunt geruster slapen. Als je ergens graag woont, ben je meer optimistisch, je staat graag op. Ik wil een gewoon huizeke. Met wat sanitair, een badkamer, een gezonde woning, geen wakte. Voorzien van wat een mens nodig heeft.”

*Schoon behangen, opgefleurd, dat het gezellig is. Als het niet is gelijk het moet zijn, dan maak je met iedereen ruzie omdat je je niet goed voelt.*⁵³

*Ik ben een alleenstaande vrouw met kinderen. Ik huur een kleine woning voor 400 euro. De woning is te klein voor mijn gezin. We hebben twee slaapkamers en dat zorgt voor opstand tussen de kinderen. Hierdoor moeten ze ook veel de straat op, wat dan weer voor klachten van de burens zorgt[...]*⁵⁴

De meeste 19de-eeuwse binnenstedelijke buurten in Belgische steden kenden een ware bevolkingsexodus in de jaren '60. Tijdens deze welvarende periode konden de oorspronkelijke bewoners zich vestigen in nieuwbouwwoningen buiten de stadskern. Tezelfdertijd kwamen ook gastarbeiders naar België die hun intrek namen in de verouderde woningen in de binnenstad.⁵⁵ Bepaalde buurten en wijken kregen hierdoor de naam een concentratiewijk te zijn. In West-Vlaanderen is dit fenomeen echter een zeldzaamheid, meestal bestaat er een (sociale) mix, met uitzondering van enkele sociale woonwijken en enkele villawijken.⁵⁶

4.2. Concentratiewijken

Uit onderzoek van Gijsberts en Dagevos blijkt dat de mate waarin etnisch-culturele minderheden met autochtonen omgaan, samenhangt met de buurt waar ze wonen. Meer niet-westerse allochtonen in de buurt, zorgt voor minder contacten met autochtonen. In Nederland vond de onderzoekster stedelijke vernieuwing en wonen Wenda van der Laan Bouma-Doff een bevestiging voor wat zij de *isolatiethese* noemt: ruimtelijke segregatie doet het contact van etnisch-culturele minderheden met autochtonen afnemen.⁵⁷

Minder dan de helft van de Belgen (45%) heeft vrienden die in België zijn komen wonen vanuit een ander land. Nog een kleiner percentage (35%) verklaart collega's op het werk te hebben die vanuit een ander land in België zijn komen wonen. Bijna 60% van de respondenten woont in een buurt zonder vreemdelingen. Van de Vlamingen woont 6% in een buurt waar veel mensen zijn met een andere etnische achtergrond; 24% duidt aan dat sommige mensen uit de buurt van vreemde origine zijn en 69% woont in een buurt waar bijna geen vreemdeling verblijft. 80% van de Belgen preferereert een omgeving waar bijna geen of hoogstens enkele vreemdelingen zijn.⁵⁸

Mensen kennen zelfs hun eigen burens niet meer, ze kennen de mensen in de buurt niet.

Autochtonen en allochtonen bewegen zich veelal in aparte circuits: verenigingen, vrije tijdsbestedingen,... Hierdoor is er minder contact waardoor de onbekendheid met de anderen blijft bestaan. Stereotypen, vooroordelen en zelfs mogelijk het racisme blijven daardoor bestaan.

⁵³ Bron: Recht op wonen, een dialoog tussen armste gezinnen van Gent en diensten uit de woonsector, 2001

⁵⁴ http://www.vlaams-netwerk-armoede.be/nieuws/tekst_memorandum_armenverenigingen.11.doc

⁵⁵ Economisch mechanisme: huizen verouderen, mensen trekken weg, prijzen zakken, mensen met een minder groot budget (kansarmen en allochtonen) komen er wonen. Dat heeft een negatieve invloed op de beeldvorming van de rest van de bevolking. Ze komen niet meer naar die wijken waardoor traditionele handelaars hun klanten verliezen en uiteindelijk wegtrekken of failliet gaan. Daardoor dalen de prijzen, dit trekt handelaars aan en maakt kleine commerciële activiteiten voor de nieuwe bewoners mogelijk. De prijzen zijn zo gedaald dat het grondspeculatie aantrekt: goedkope grond wordt opgekocht door projectontwikkelaars die nieuwbouw optrekken, dit trekt een mensen met een groter budget aan waardoor de prijzen gaan stijgen, de handelaars moeten hun deuren sluiten, nieuwe handelaars nemen hun plaats in met diensten en producten die de meer goeude burgers aanspreken, na een tijd is de nieuwbouw niet meer zo nieuw en trekken mensen weg, etc.

⁵⁶ Bron: Reportage van Pascal Seynhaeve voor Koppen, 14-04-2007

http://www.een.be/televisie1_master/programmas/e_kopp_r2007_a057_item2/index.shtml 117 nationaliteiten op 1 km² Sint-Joost-ten-Node is de kleinste en de armste Brusselse gemeente, met een levendige mix van meer dan 117 nationaliteiten, die er wonen op 113 hectare, iets meer dan 1 vierkante kilometer. Dat scheidt nu en dan problemen.

⁵⁷ M. Van Craen, K. Vancluysen, J. Ackaert, *Voorbij wij en zij?* 2007, p. 63

Wenda van der Laan Bouma-Doff *De buurt als belemmering?* Zowel in beleid als wetenschap wordt de mogelijkheid geopperd dat de woonomgeving van invloed is op de maatschappelijke positie van allochtonen. De ruimtelijke concentratie van allochtonen zou hun integratie in de Nederlandse samenleving belemmeren. Of beter gezegd: het tekort aan (potentieel) contact met autochtonen plaatst allochtonen in een isolement van waaruit zij de taal onvoldoende leren beheersen en niet op de hoogte geraken van de gebruiken van de Nederlandse samenleving. Dit zou een negatieve uitwerking hebben op hun sociaal-economische en sociaal-culturele positie. In dit licht bezien lijkt het (al dan niet actief) spreiden van allochtonen over 'wittere' wijken een voor de hand liggende oplossing. Bovendien, zo is de heersende gedachte, leidt spreiding van allochtonen dan wel autochtonen, tot een hogere mate van leefbaarheid in concentratiewijken. In 'De buurt als belemmering?' wordt antwoord gegeven op de centrale vraag of, en in welke mate, de etnische concentratie van de woonbuurt van invloed is op de leefomgeving en de maatschappelijke positie van allochtonen.

⁵⁸ *Immigratie en Asiel*, De opvattingen en houdingen van Belgen in het ESS' Jaak Billiet en Katrien Meireman, Vlaanderen gepeild. KULeuven, 2004.

Naarmate men meer contact heeft met immigranten, is men ook meer bereid hen toe te laten om zich hier te vestigen.

De tevredenheid met de buurt waar men woont scoort zeer hoog bij de meeste Belgen. Maar welke buuren krijgen de voorkeur? Wanneer mensen gevraagd wordt welke buur ze verkiezen als een aanpalend huis vrij komt, opteert men voor mensen van de 'eigen soort': jonge gezinnen kiezen voor andere jonge gezinnen, bejaarden voor bejaarden. Kansarmen (steuntrekkers OCMW), gehandicapten en vreemdelingen heeft men liefst niet als buur. Ook homokoppels en alleenstaande vrouwen met kinderen zijn niet direct geliefd als buur. Die vaststelling is nog meer uitgesproken bij ouderen dan bij jongeren.⁵⁹

Bij een verhuis uit of naar de cités is de toekomst van de kinderen vaak een belangrijk motief. Terwijl sommige ouders vooral de voordelen van de concentratiewijk beklemtonen (de taal van het herkomstland leren, sociale controle, ...), zien anderen vooral de nadelen van de cités. Met name het feit dat in gekleurde wijken veel in de moedertaal wordt gesproken, is een belangrijk tegenargument. Sommige ouders zijn van mening dat kinderen in concentratiewijken onvoldoende kansen krijgen om goed Nederlands te leren. Soms ervaren jongeren uit de concentratiewijken zelf dat de sociale omgeving niet ideaal is om zich verder te ontplooien, onder andere door aanwezigheid van drugs.⁶⁰

De autochtone bewoners zien segregatie als een bedreiging, vooral in de vorm van zwarte scholen en getto's met criminaliteit en radicalisering. Toch roepen zulke scholen en wijken bij veel autochtonen vermijdingsstrategieën op. Ze verhuizen naar buitenwijken en witte scholen. Dus hoewel segregatie als bedreiging wordt gezien, wordt het ook in stand gehouden.⁶¹

Nochtans plegen jongeren uit een slechte buurt volgens de criminoloog Lieven Pauwels niet meer misdrijven dan jongeren met dezelfde kenmerken uit een goede buurt. Volgens hem bestaat er in België geen getto-effect. Hij besluit dat niet de buurt, maar de normen en waarden van de jongere bepalend zijn voor het antwoord op de vraag of hij crimineel wordt of niet. Het heeft dus te maken met de opvoeding, de school en de vrienden van de jongere.

4.3. Sociale huisvesting

Iedereen met een inkomen onder een bepaalde grens heeft recht op een sociale woning. De huurprijs wordt bepaald door het inkomen van de bewoner en zijn familiale situatie. Deze woningen zijn vaak aan de kleine kant, dicht op elkaar gebouwd en in vele gevallen dateren ze uit de jaren zestig van de vorige eeuw en zijn onder tussens uitgeleefd en vervallen. De isolatie is niet altijd wat het zou moeten zijn, waardoor er vaak geluidsoverlast is.

De meeste mensen die in aanmerking komen voor een sociale woning staan twee jaar op een wachtlijst. In de tussentijd moeten mensen ergens anders terecht. Vaak in zo goedkoop mogelijke huurwoningen die niet aan alle gezondheids- en veiligheidsvoorschriften voldoen.

Over het toewijzingssysteem van sociale woningen bestaan veel vooroordelen. Volgens autochtone bewoners zouden allochtonen worden voorgetrokken bij het toewijzen van woningen. Maar vaak zijn het de autochtone ouderen die naar modernere wijken gaan, die beter uitgerust zijn om mindervalide senioren op te vangen met bijvoorbeeld minder trappen.⁶²

Negatieve beeldvorming over sociale woonwijken heeft te maken met de mix van bewoners van de goedkope huurwoningen: ouderen, armen, etnische minderheden. Ook de perceptie, de spanningen

⁵⁹ 'Immigratie en Asiel, De opvattingen en houdingen van Belgen in het ESS' Jaak Billiet en Katrien Meireman, Vlaanderen gepeild. KULeuven, 2004.

⁶⁰ M. Van Craen, K. Vancluysen, J. Ackaert, *Voorbij wij en zij?* 2007, p. 64

Bij een verhuis uit of naar de cités is de toekomst van de kinderen vaak een belangrijk motief. Terwijl sommige ouders vooral de voordelen van de concentratiewijk beklemtonen (de taal van het herkomstland leren, sociale controle, ...), zien anderen vooral de nadelen van de cités. Met name het feit dat in gekleurde wijken veel in de moedertaal wordt gesproken, is een belangrijk tegenargument. Sommige ouders zijn van mening dat kinderen in concentratiewijken onvoldoende kansen krijgen om goed Nederlands te leren. Soms ervaren jongeren uit de concentratiewijken zelf dat de sociale omgeving niet ideaal is om zich verder te ontplooien, onder andere door aanwezigheid drugs.

⁶¹ P. Scheffer, *Het land van aankomst*, 2007, p. 92

⁶² Wijkvergelijkend onderzoek van SORT in de sociale woonwijk Torenhof in Waregem.

tussen jong en oud, kleine criminaliteit, overlast door hangjongeren, zwerfvuil en gebrek aan sociale netwerken en ruimtes zijn problemen die gesignaleerd worden.

4.4. Conclusie

Wonen is belangrijk. Wie in een kwalitatieve en betaalbare woning in een veilige en propere buurt woont, voelt zich waarschijnlijk beter over het samenleven in diversiteit dan iemand die een te dure verkrotte woning in een vuile en onveilige buurt leeft. In het kader van sociale huisvesting is vooral een goedwerkende klusjesdienst essentieel om allerlei defecten continu te herstellen. Omdat samenleven in diversiteit in de leefomgeving niet te kiezen valt en niet ontwijken is, is de kans op het ontstaan van knelpunten en conflicten groter. Deze kunnen allerlei oorzaken hebben en er is geen rechtstreeks verband met diversiteit. We kunnen vooroordelen en racistische uitlatingen conflicten doen escaleren.

5. Ruimtelijke indeling (groen, pleintjes)

De manier waarop parkjes, pleintjes, groen, bloembakken, fietspaden, wandelpaden, speeltuig en sportpleinen in de straat of wijk zijn ingebed en hoe ze worden onderhouden kan zorgen voor allerlei vormen van overlast en conflict. Wat mensen doen; van het zitten op een bankje, de hond uitlaten, voetballen, drugs dealen, drinken tot spelen, al deze dingen in samenspel kunnen voor allerlei problemen en conflicten zorgen. De gemeente moet goed nadenken over mogelijke knelpunten bij de aanleg, om problemen op voorhand al zo goed mogelijk in te dijken.

De ombudsdienst van Brugge krijgt heel wat klachten over het onderhoud van de openbare ruimte, vooral overhangende takken, gras en onkruid. In de sociale woonwijken horen we dan weer over veel achterstallig onderhoud door de huisvestingsmaatschappij dan wel de gemeente. Speelpleintjes zijn verwaarloosd en over de jaren verloederd. Door de komst van de buurtwerker in Kuurne is hier al veel verbetering in gekomen. In Waregem is er nu ook meer aandacht. Verder hoorden we klachten over slecht onderhoud van speeltuig, hondenpoep in parken e.d.

Een fenomeen dat voor een sociale mix zorgt, al dan niet zo bedoeld, zijn de verkavelingen. Vaak ontstaan er zo rond oude kernen (van al dan niet sociale woningen) nieuwbouwwijken met villa's. Hier komen twee levensstijlen samen van bewoners die met elkaar botsen.

Er zijn bij de twee sociale wijken voldoende winkels en diensten in de buurt. Vooral opvallend is dat er steeds scholen (zowel basis als middelbaar) vlak bij de buurt of zelfs aan de rand ervan liggen.

5.1. Conclusie

Een slechte of minder goed doordachte ruimtelijke indeling kan zorgen voor allerlei problemen. Vooral de inplanting van speelpleintjes kan voor overlast zorgen. Kinderen die spelen en roepen, rondvliegende ballen die door ruiten gaan, tegen garagepoorten, tegen auto's. Vaak is de installatie van een net voldoende. Maar ook onderhoud is essentieel. De wijkagent signaleert vaak wanneer er dingen kapot of vuil zijn aan de groendienst die hier dan snel op kan in spelen. In de meeste gevallen komt er daardoor weinig overlast van. Maar soms gaat het mis. Eens een pleintje begint te verloederen, is het hek van de dam.

6. Verhuurmaatschappij

Over de verschillende maatschappijen konden we geen duidelijke klachten optekenen. Wel werd er in Roeselare gemeld dat er een aantal woningen zijn die leegstaan wegens achterstallig onderhoud en die momenteel verkrotten en daardoor zwerfvuil en criminaliteit aantrekken. In Kuurne is er een bewoners overleg met de maatschappij, in Waregem niet. Dit lijkt wel een impact te hebben op de bewonerstevredenheid, maar we kunnen daar niet zeker van zijn.

7. Andere knelpunten

Andere knelpunten die we zijn tegen gekomen zijn we vaak pas later via de literatuur op het spoor gekomen, we hebben daarom ook meestal geen zicht op de situatie in West-Vlaanderen. Toch vinden we het belangrijke thema's om op te nemen. Dus waar dat de mensen die geïnterviewd werden vaak niet direct aan andere knelpunten konden denken, hebben wij deze voor hen ingevuld.

Ten eerste spreken we over cultuur en de neiging die we allemaal hebben om elk gedrag en alle problemen aan cultuur toe te wijzen. We willen hier een kanttekening bij maken. Daarnaast zullen we het hebben over kansarmoede en transnationalisme.

7.1. 'Dat is hun cultuur...'

7.1.1. Individualistisch of collectivistisch

Samenlevingen en gemeenschappen kunnen volgens Hofstede⁶³ onderverdeeld worden in collectieve en individualistische samenlevingsverbanden. De Belgische cultuur wordt gezien als individualistisch. Iedereen wordt geacht uitsluitend voor zichzelf te zorgen, en voor zijn of haar naaste familie. Individuen nemen alleen beslissingen voor zichzelf, zonder per se rekening te hoeven houden met de omgeving. Een individu hoeft voor zijn daden in feite geen verantwoording af te leggen aan de gemeenschap. Er is weinig sociale controle.

De Marokkaanse en Turkse samenlevingen daarentegen kunnen worden beschouwd als collectivistisch. Het belang van de gemeenschap staat boven het belang van het individu. Beslissingen die individuen nemen dienen vooral goed te zijn voor de gemeenschap. De persoonlijke meningen van individuen wordt ontleend aan de groep. De groep als geheel is verantwoordelijk voor alle leden. Er wordt verwacht dat men op elkaar let om op 'het goede pad' te blijven. Op deze manier wordt individuele verantwoordelijkheid uit handen gegeven aan de gehele gemeenschap.⁶⁴

Jongeren maken steeds vaker eigen keuzes, bijvoorbeeld over de hoofddoek. Er zitten wel grenzen aan. In een collectivistische gemeenschap zijn er consequenties verbonden als men openlijk afstand neemt van de familiewaarden. Eer speelt hierin een cruciale rol. Als iemand uit een groep de regels heeft overtreden, schamen leden van de groep zich op grond van een gevoel van collectieve verplichting. Zowel bij de Marokkaanse als de Turkse gemeenschap wordt vooral van mannelijke leden verwacht dat zij de familie-eer bewaken. Het zedelijk gedrag en uiterlijk van vrouwen wordt beschouwd als zeer belangrijk.⁶⁵

7.1.2. Onzekerheid

Veel autochtonen voelen zich onzeker over de omgang met mensen uit een andere cultuur. Ze willen hen niet beledigen en gaan gebukt onder een doorgedreven cultuurrelativisme. Aan de andere kant willen ze bepaalde eigen tradities niet opgeven. Zo ontstaat er een conflict. Denken we aan de hele zaak rond moslims die personen van een andere sekse geen hand zouden mogen geven. Hier zien we het rechtstreekse verband tussen beeldvorming, media en gedrag. Rita Verdonk stak haar hand uit naar een imam die afstudeerde van zijn inburgeringscursus en hij nam die hand niet aan, omdat dat niet kon door zijn geloof, dat hij vreemde vrouwen niet mag aanraken. Daar ontstond een enorme politieke- en mediaheisa daar rond, met eindeloze discussies op blogs en internetfora tot gevolg.

Ook de hoofddoek is zo'n gevoelig thema waar mensen zich of heel fel of liever niet over uitspreken. Een moslimvrouw die een hoofddoek draagt, doet dat normaal gezien uit vrije wil. De eigen keuze en de sociale controle en daarmee gepaard gaande sociale druk of dwang spelen ook een rol. Door het overloze debat in de media krijgen mensen het gevoel dat ze een moslimvrouw niet kunnen vragen waarom zij een hoofddoek draagt, want zij zou toch maar een sociaal wenselijk antwoord geven. Islamitische vrouwen geven zelf aan het hele debat moe te worden.⁶⁶

Wanneer mensen vragen volgen of vragen hebben, willen ze liefst een zo concreet mogelijk antwoord op dergelijke vragen. Toch kunnen we hen die niet geven, want iedereen is anders. Wat voor de ene moslim geldt, telt voor de ander in mindere mate of zelfs helemaal niet. De opvattingen en stromingen binnen de islam zijn zeer divers. Wanneer je het niet weet, is het nog altijd het beste om beleefd te vragen hoe het zit.

⁶³ G. H. Hofstede, *Allemaal andersdenkenden, omgaan met cultuurverschillen*. Amsterdam: Olympus. 1991

⁶⁴ T. Nabben, B. Yesilgöz, D. J. Korf, *Van Allah tot Prada*. 2006, p. 80

⁶⁵ T. Nabben, B. Yesilgöz, D. J. Korf, *Van Allah tot Prada*. 2006, p. 81

⁶⁶ T. Nabben, B. Yesilgöz, D. J. Korf, *Van Allah tot Prada*, 2006, p. 53

Van alle onderzochte jongeren netwerken gaven de jongeren aan zich in meer of mindere mate moslim te voelen. Dat is versterkt na 11 september. Door alle discussies over de islam zijn veel jongeren zich er meer mee bezig gaan houden, hun eigen visie of mening gaan ontwikkelen, en sommigen zijn uit recalcitrantie zelfs een hoofddoek gaan dragen. Ondanks het feit dat de islam een groot onderdeel van de identiteit is, is de etniciteit minstens even belangrijk.

En dan hebben we het nog niet gehad over andere culturen. Er leven in West-Vlaanderen ook mensen uit allerlei Afrikaanse, Aziatische, Latijns-Amerikaanse en Oost-Europese landen. Veel mensen zijn afkomstig uit Rusland. Allemaal hebben ze culturele eigenheden en gevoeligheden waarmee wij niet bekend zijn.

Woorden als 'Ramadan', 'Halal', en 'Bourka' raken langzaam maar zeker ingeburgerd in onze taal via het debat in de media. Meer en meer mensen kennen ook de betekenis van deze woorden. Toch worden ze vaak verkeerd gebruikt. Opvallend genoeg lijkt het vooral over Arabische woorden te gaan en niet over Russische, Poolse of Chinese woorden. Of zullen die in de toekomst ook meer bekend en ingeburgerd raken? Mensen hebben wel interesse in deze zaken, maar leggen soms de focus verkeerd, te veel op het exotische, het primitieve of criminele.

7.1.3. 'Dat is hun cultuur...'

Ico Maly van Kif Kif waarschuwt in zijn boek *Cultu(u)rENpolitiek* voor het gevaar om alle verschillen en het volledige debat te culturaliseren. Dat wil zeggen: bij elk probleem of verschil de oorzaak in de cultuur leggen. "Als Marokkaanse jongeren op straat rondhangen en drugs gebruiken, dan is dat niet zo omdat ze in een slechte socio-economische situatie leven en naar een school gaan waar ze te weinig huiswerk krijgen, nee, het is hun cultuur." Het is een makkelijk antwoord op alles, een dooddoener die veel gebruikt wordt en die gevaarlijk is. Door te zeggen dat het 'cultuur' is, is het precies alsof niemand meer verantwoordelijk is.

7.1.4. Vrees voor cultureel identiteitsverlies

Volgens verschillende onderzoeken voelen de Belgen, en dan nog meer de Vlamingen dan de Franstaligen, zich vooral op het culturele vlak bedreigd door migranten. Op de vraag 'het is beter voor een land als bijna iedereen dezelfde gewoonten en tradities deelt' antwoordde 60 % van de Vlamingen: (helemaal) eens. Ruim 85 % van de Vlamingen vindt dat allochtonen zich moeten aanpassen aan onze cultuur en gebruiken.⁶⁷

Het oude beeld van assimilatie duikt hier weer op en wordt gevoed door de uitspraken en meningen van het Vlaams Belang, dat gretig inspeelt op bestaande angsten, vooroordelen en onwetendheid.

In '*Het land van aankomst*' stelt Paul Scheffer dat we niet mogen miskennen dat autochtonen hun wereld zien veranderen met de komst van migranten. Dat wat vertrouwd en bekend was afbrokkelt, waardoor een gevoel van vervreemding kan ontstaan. Hij schrijft:

Dat degenen die er al waren, en hun wereld zagen veranderen door de migranten, teruggrepen naar een zeker idee over de gemeenschap zoals die was voordat alles anders werd, is een begrijpelijke reactie. Het is een doodlopende weg om mensen die zich niet meer thuis voelen in hun eigen buurt voor te houden dat we ons niet tegen de stroom van de tijd in moeten bewegen. In de vaak misbruikte uitdrukking 'vreemdeling in eigen land' ligt de erkenning besloten dat de migratie de hele wereld in de stad heeft gebracht. Het gevoel bij de ingezetenen dat een vertrouwde samenleving verloren gaat, moet, evenzeer als het gevoel van ontworteling van veel nieuwkomers, onder ogen worden gezien. Want inderdaad: de geschiedenis van de immigratie is de geschiedenis van een vervreemding en de gevolgen daarvan.⁶⁸

7.2. Kansarmoede

Hoeveel zijn er in Vlaanderen? Gaat over plattelands armoede in West-Vlaanderen die bovenmatig groot is. Toename mensen met schulden. Kopen op krediet.

Maatschappelijke kwetsbaarheid is iets dat mensen vaak al mee krijgen van bij de geboorte en waar ze meestal hun hele leven in blijven zitten. Het is iets waar ze constant mee worden geconfronteerd, op school bij het maken van een multimedialwerkje, bij het zoeken naar werk, bij instellingen, op straat, enz.

We spreken van kansarmoede bij een combinatie van meerdere risicofactoren die elkaar beïnvloeden. Zoals een laag inkomen, een laag opleidingsniveau bij de ouders, verpauperde woonomstandigheden, psychische problemen in het gezin, relatieproblemen, werkloosheid, een groot aantal kinderen, verslavingsproblemen, problemen met het gerecht, zwakke gezondheid, stressvolle levensgebeurtenissen, onhandige opvoedingsgewoonten. Deze problemen staan niet los van elkaar en het één brengt vaak het ander met zich mee.

⁶⁷ 'Immigratie en Asiel, De opvattingen en houdingen van Belgen in het ESS' Jaak Billiet en Katrien Meireman, KULeuven, 2004.

⁶⁸ P. Scheffer, *Het land van aankomst*. 2007, p. 17

Een ander kenmerk van kansarmoede, is het feit dat de betrokkenen in een kringloop terecht komen, vaak ook van generatie tot generatie. Men geraakt niet op eigen houtje uit die cirkel. In dit verband moet men wel een onderscheid maken tussen bestaansonzekeren, nieuwe armen en generatiearmen. De eerste groep kan nog niet echt als kansarm beschouwd worden, maar zit wel in de gevarezone. De nieuwe armen zijn wel degelijk gemarginaliseerd, maar dat gebeurde vrij recentelijk, door bepaalde gebeurtenissen zoals werkeloosheid, echtscheiding of overlijden. De generatiearmen ten slotte zitten sinds lang in de genoemde armoedecirkel.

Een belangrijk deel van de kansarmen zijn migranten. Een aanzienlijk deel onder hen kan beschouwd worden als nieuwe armen hoewel velen het potentieel bezitten (het culturele en sociale kapitaal) om niet in de vicieuze cirkel van kansarmoede terecht te komen. Het zal in grote mate van het beleid afhangen of zij de kansen krijgen om een bijdrage te leveren aan de maatschappij, of aan de zijlijn blijven staan. Maar ook zij zelf en de brede samenleving hebben hun verantwoordelijkheid in het waarmaken van gelijke kansen.

7.3. Armoede

Veel mensen die in minder voordelige socio-economische omstandigheden leven, huren een woning in de privé of een kamerwoning, vooral in oudere stadskernen of de stationsbuurt. Vaak is dat in afwachting van een sociale woning. Veel armoede is onzichtbaar maar wel aanwezig. Ook is er in West-Vlaanderen veel plattelandsarmoede. Vooral Oostende kent bovengemiddelde armoede. Armoede bij allochtonen is een gegeven, maar een onderwerp waar we door de interviews niet meer zicht op kregen dan voordien.

7.4. Transnationalisme

Immigranten en de institutionalisering van meegebrachte culturen horen onlosmakelijk bij elkaar. Soms zijn zij juist vertrokken om elders hun culturele erfgoed onbedorven te kunnen bewaren. De zwerftocht van de mennonieten over de wereld is daarvan een sprekend voorbeeld. Maar ook de trek van landverhuizers op zoek naar een beter bestaan heeft altijd geleid tot de vestiging van clubs, kerken en cafés met de ambiance van het thuisland. Zover deze het lokale niveau niet overstijgen, hebben zij alleen de meest bigotte leden van de ontvangende samenleving verontrust. Iets anders ligt het met die instituties die deel uitmaken van een grote transnationale traditie, die als concurrerend of wellicht zelfs als vijandig kan worden gezien ten opzichte van de eigen culturele traditie. Zo wordt er nu vaak met achterdocht, of op zijn minst met terughoudendheid gereageerd op de vestiging van islamitische immigranten in West-Europa. Het gaat hierbij om gevestigde religieuze tradities die elders in de wereld een hoge mate van institutionalisering kennen en daardoor de middelen hebben om vanuit het centrum (of de centra) transnationaal te opereren.⁶⁹

In Nederland bestaan vooral immigranteninstituten in wording. De meeste aandacht van onderzoekers gaan naar de institutionalisering van de islam, en dan vooral naar de islam onder de Turkse immigranten. Deze institutionalisering begon, zoals gebruikelijk is, 'van onderop' en had in eerste aanleg een conserverend karakter. De eerste initiatieven gingen uit van mensen die zich richtten op landgenoten die, behalve voor het verdienen van geld, in wezen nauwelijks in contact traden met de samenleving. Een populatie van veelal alleengaande mannen, voor wie het dorp of het plattelandsstadje van herkomst het oriëntatiekader vormde. De gebedsruimten en moskeeën hebben dan ook een nationaal karakter en zijn ofwel Marokkaans ofwel Turks, omdat anders aan de directe behoeften van de eerste generatie immigranten niet zou worden voldaan.⁷⁰

De grote aanwezigheid van moslims, kan zorgen voor een transnationalisme dat niet gebaseerd is op de nationaliteit, maar op het geloof. Binnen de gemeenschappen merken we al bij de sociale controle van mannen over vrouwen, dat het land van herkomst er niet toe doet, maar wel het geloof dat men beleid. Een Marokkaanse man zal het als zijn recht ervaren om te waken over de reputatie en deugd van een Afghaanse vrouw.

⁶⁹ H. van Amersfoort, *Transnationalisme, moderne diaspora's en sociale cohesie*. 2001, p. 40-41, De katholieke kerk sloot daarbij aan bij de behoeften van de eerste generatie immigranten en viel uiteen in Ierse, Italiaanse en Poolse parochies. In de loop der generaties raakten deze nationale karakteristieken op de achtergrond. Bij de joodse immigranten, nogal verdeeld naar graden van orthodoxie, zien we een gelijksoortige ontwikkeling.

⁷⁰ H. van Amersfoort, *Transnationalisme, moderne diaspora's en sociale cohesie*. 2001, p. 43

Daarbij komt het gevaar van de opkomst van ondergrondse fundamentalistische stromingen en moskeeën, een fenomeen dat goed in de gaten gehouden moet worden, maar wat meteen heel moeilijk is door het clandestiene karakter.

Immigranten komen de samenleving meestal binnen als homogene groep, die op de laagste sport van de maatschappelijke ladder staat en waarbij de etnische grenzen duidelijk zijn. Maar in de loop van de generaties worden de grenzen vager. Het proces van opname in het nieuwe land wordt door vele factoren beïnvloed. In de eerste plaats door de duur van de migratiebeweging. Zolang nieuwe immigranten het vestigingsland binnenkomen, verversen zij telkens de eerste generatie en behouden immigranteninstituten functies die anders verloren zouden zijn gegaan.⁷¹

De eerste generatie laat in grote meerderheid haar gedrag door de diaspraorganisaties bepalen. Deze organisaties hebben ook op een aanzienlijk deel van de tweede en derde generatie een stevige greep; niet alleen in politieke oriëntatie, maar bijvoorbeeld ook in de keuze van een huwelijkspartner.⁷²

7.4.1. Diaspora⁷³ en transnationalisme⁷⁴

De toegenomen communicatiemiddelen maken het mogelijk de banden met familieleden en vrienden aan te houden en moderne vervoermiddelen maken min of meer frequente bezoeken mogelijk. Instituten van politieke of culturele aard maken ook gebruik van deze middelen en houden zo culturele tradities en/of politieke aspiraties gericht op het land van herkomst in stand. Het integratieproces komt op deze wijze niet op gang, of krijgt een beperkt partieel karakter. Op deze wijze ontstaan 'moderne diaspora's' of 'transnationale gemeenschappen'.⁷⁵

Soms heeft dat zelfs specifieke conflicten tot gevolg, denk aan de rellen tussen Koerden en Turken in Brussel. Of Congolezen en Rwandezers. Dat vloeit vaak voort uit conflicten tussen etnische groepen of landen uit de regio van herkomst.

8. Conclusie

Er bestaan heel wat knelpunten in verband met samenleven. Hoewel allerlei diensten, organisaties en de politiek op verschillende niveaus zich inzetten om het samenleven zo goed mogelijk te doen verlopen, kan het niet vlekkeloos gaan. Wel is het interessant om de knelpunten zo goed mogelijk te gaan en blijven detecteren om er iets aan te doen. Het samenleven in diversiteit is volgens ons niet zozeer een knelpunt als misschien een katalysator in conflicten, door een verminderde inspanning om de ander echt te begrijpen of er zelfs maar contact mee te hebben, vergroot de afstand. Die afstand in combinatie met beeldvorming door de media, maar ook door kennissen, vrienden en familie zorgt voor onveiligheidsgevoelens die leiden tot vermijding. Mensen hebben liever geen contact met wie ze niet kennen. Zo zullen ze elkaar ook niet leren kennen.

⁷¹ H. van Amersfoort, *Transnationalisme, moderne diaspora's en sociale cohesie*. 2001, p. 9-10

⁷² H. van Amersfoort, *Transnationalisme, moderne diaspora's en sociale cohesie*. 2001, p. 15

⁷³ Hierbij gaat het niet over de klassieke definitie van diaspora zoals de Joodse diaspora. De 'moderne migranten' worden verondersteld zich in een andere situatie te bevinden.

⁷⁴ P. Scheffer, *Het land van aankomst*. 2007, p. 274: De voornaamste zwakte van het idee van een multiculturele samenleving is dat het een behoudzuchtig idee is, wat ook al af te lezen valt aan de formulering 'integratie met behoud van eigen identiteit'. Het is veelzeggend dat deze formulering ooit is geïntroduceerd met het oog op de terugkeer van migranten. Onderwijs in eigen taal en cultuur werd nodig geacht om ervoor te zorgen dat hun kinderen niet losraakten van het land van herkomst en daar bij terugkeer grote aanpassingsproblemen zouden ondervinden. De migranten bleven, maar het idee van 'integratie met behoud van eigen identiteit' ook. Zo worden migranten tot een diaspora gemaakt, dat wil zeggen een gemeenschap die zich tot in lengte van jaren blijft oriënteren op wat men heeft achtergelaten.

⁷⁵ H. van Amersfoort, *Transnationalisme, moderne diaspora's en sociale cohesie*. 2001, p. 5

Problemen

>> Welke problemen zijn er en wie veroorzaakt ze?

*Overlast begint daar waar de tolerantie van de burger ophoudt, en/of daar waar de grenzen van de rechtsstaat worden overschreden.*⁷⁶

1. Geluidsoverlast

In de steden is er vooral geluidsoverlast door muziek bij uitgaansgelegenheden en mensen die uitgaan. Spelende kinderen zorgen ook wel eens voor klachten, maar dit mag niet overdreven worden. In de sociale woonwijken van Kuurne en Waregem is er meer geluidsoverlast, zowel door stemmen, muziek, slaande deuren als blaffende honden. Dit heeft vooral te maken met een slechte isolatie.

2. Wildplassen

Dit is een probleem van uitgaansbuurten. In de sociale woonwijken hebben ze hier geen problemen mee.

3. Kruimeldiefstallen

Alhoewel niet heel erg, komt dit wel voor, vooral in het centrum. En vooral in toeristische steden zoals Brugge en Oostende.

4. Hangjongeren

Hanggedrag komt voor bij zowel allochtone als autochtone jongeren. Het is West-Vlaanderen niet echt problematisch. Wel zijn de mensen, vooral senioren er bang voor. Vanaf een stuk of drie allochtonen (jongeren of volwassenen) die ergens samen staan (op straat, winkel, café) wordt er een blokje om gelopen, de wenkbrauwen gefronst of de politie verwittigd. De verdenking dat er drugs wordt gedeald rijst wel zeer snel. Misschien vallen hangjongeren ook niet zo op omdat er sowieso procentueel minder jongeren zijn in West-Vlaanderen dan in andere provincies.

4.1. Rondhangen

*“Tegenover de vrijheid zonder verantwoordelijkheid van de straat kunnen de ouders weinig meer stellen dan een verantwoordelijkheid zonder vrijheid. Geen wonder dat ze de controle over hun kinderen verliezen.”*⁷⁷

4.1.1. Jongeren

Rondhangen is ongedwongen, jongeren oefenen hun sociale vaardigheden, ze zijn buiten, ze leren anderen kennen, het is goedkoop in deze tijd van consumptie en commercialisering, ze creëren een eigen leefwereld en, ten slotte, rondhangen past in het opvoedingsproces: grenzen verleggen en tegen grenzen aanschoppen. Overlast kan worden beperkt door een betere plek of nieuwe infrastructuur, door meer en beter contact tussen jongeren en buurtbewoners en de politie en door afspraken die ook opgevolgd worden.⁷⁸

Meestal wordt er rond gehangen op de hoek van de straat, op een pleintje, in de openbare ruimte. Maar dat zijn geen voor de hand liggende ontmoetingsplaatsen meer. Ze worden alsmaar vaker onderworpen aan voorschriften en regels. Jongeren die rondhangen, worden ervaren als overlastveroorzakers, als probleem. Een respectvol gesprek aangaan is vaak moeilijk.

⁷⁶ <http://www.hangsite.be/index.cfm?link=overlast.cfm> op 02/12/2008

⁷⁷ P. Scheffer, *Het land van aankomst*. 2007, p. 78

⁷⁸ Hangsite.be

Rondhangen komt voor bij alle leeftijdsgroepen, in alle sociale lagen, alle culturen en op verschillende manieren. In de Belgische samenleving hangen de meeste mensen binnen rond bij vrienden op de zetel.

De 'overlast veroorzakers' zijn jongeren met een lage opleiding of ze hebben de school vroegtijdig verlaten. Het gros heeft geen inkomen. Ze lijken onverschillig, maar het zit ze flink dwars als je er met hen over praat. Politieagent Hanafi: "Desondanks hebben sommige jongens ook gewoon een schop onder hun kont nodig", "Je kunt niet altijd aankomen dat het zo moeilijk is om werk te vinden, en discriminatie zus en zo. Je moet ook gewoon eens een keer je best doen".⁷⁹

Er zijn ook negatieve aspecten aan rondhangen, deze worden ook genoemd door allochtone ouders. Jongeren die veroordeeld zijn voor criminele feiten, en in de gevangenis hebben gezeten, zoeken ook de hangplekken op. Zij genieten dikwijls een groot prestige bij de andere jongeren en hebben een slechte invloed. In die gevallen zou er iets moeten gebeuren om deze "rotte appels" eruit te kunnen pikken. Verder laten hangjongeren zwerfvuil achter, plegen ze vandalistische feiten, vallen ze mensen lastig, verbaal en fysiek, of plegen ze criminele feiten.

Trees Pels deed in 2002 een onderzoek naar overlast en Marokkaanse jongeren. Pels deed interviews met de jongeren zelf, om hun perceptie van het probleem te achterhalen. De opvallendste conclusie van haar onderzoek is dat bij lastige jongens de balans tussen respect geven en respect krijgen niet in evenwicht is. In het gezin en de instituties zoals de school of het werk ervaren zij disciplinerende en wantrouwen. Zij moeten respect geven maar krijgen het niet. De straat en de groep bieden de mogelijkheid om, althans tijdelijk de rollen om te draaien en het zelfrespect desnoods kwaadschiks op te vijzelen.

Een belangrijke verklarende factor voor het gedrag van de jongeren is het verschil tussen de waarden die thuis heersen en de waarden van de *peergroup* op straat. Dat verschil is groter naargelang de vader meer autoritair en minder steunend is. Dat komt vaak voor bij vaders van de eerste generatie Marokkaanse migranten. Het contrast met de relatieve vrijheid van de straat is dan groot. Zeker als er een 'cultuur van afzijdigheid' heerst: weinig sociale controle, weinig betrokkenheid op elkaar en de omgeving. Het wonen in een concentratiewijk, waar het leven zich op straat afspeelt, verhoogt het risico op storend gedrag.

Meer concreet pleit Pels voor een aanpak waarin volgende elementen centraal staan:

- Aandacht voor en communicatie met jongeren in het gezin, zeker voor de vaders.
- Opvoedingsondersteuning en samenwerking van ouders en instituties.
- Meer ruimte voor initiatieven van de allochtone gemeenschap. Allochtonen kunnen een belangrijke bindende rol spelen, onder meer bij informele bemiddeling in de buurt of bij opvoedingsondersteuning.⁸⁰

4.1.2. De ouders

"Hoe kunnen kinderen geloven in vaderlijk gezag als dat wordt belichaamd door iemand die zich met moeite aan de rand van de samenleving staande weet te houden?"⁸¹

Veel ouders staan veraf van de samenleving dat ze geen idee hebben van het leven van hun kinderen buitenshuis. Die groeien dan ook op in gescheiden werelden: thuis, op school en op straat. De normen die in de binnenwereld heersen hebben weinig te maken met de normen die daarbuiten gelden en het conflict kan niemand verbazen. De afstanden die elke dag opnieuw moeten worden overbrugd zijn eenvoudigweg te groot voor veel ouders en voor hun kinderen.⁸²

'Eigenlijk liggen de wortels van jongens die ontsporen, in de instabiliteit van de familie', meent Billy Kalonji. 'Ouders die leven in precare omstandigheden: financiële problemen, de slecht behuizing, geen werk of werk onder hun opleidingsniveau.' Tachtig procent van de Afrikaanse families is onvolledig, schat hij. Ouders gescheiden, moeder voedt de kinderen alleen op. De vader of moeder waren al enkele jaren hier voor het kind kwam uit Afrika, of de ouders werken elders en het kind leeft

⁷⁹ T. Nabben, B. Yesilgöz, D. J. Korf, *Van Allah tot Prada*. 2006, p. 45-46

⁸⁰ *Omgaan met samenlevingsproblemen in de openbare ruimte*, VMC, p. 7

⁸¹ P. Scheffer, *Het land van aankomst*. 2007, p. 25

⁸² P. Scheffer, *Het land van aankomst*. 2007, p. 28

hier bij een oom of tante. 'Als ouders en kinderen elkaar dan terugzien, gaapt er een kloof. Het ouderlijk gezag is aangetast.'⁸³

Kinderen die hier opgroeien verwerven automatisch een aantal westerse normen en waarden door de school en de andere leerlingen. Ouders die hun kinderen een stuk vrijheid willen geven, worden daarin vaak beperkt door de sociale druk van andere mensen met dezelfde etniciteit. Het gedrag van de kinderen, bijvoorbeeld deelnemen aan zwemlessen en daarbij een zwempak dragen, heeft een rechtstreeks gevolg voor de ouders. Deze zouden ook moreel corrupt zijn. Indien deze hun kinderen niet kunnen of willen laten conformeren aan de waarden en normen van de thuiscultuur, dan worden zij uit het sociale (vang)netwerk gesloten.

4.1.3. Beeldvorming

Er lijkt in de media en in de hoofden van de mensen een beeld te bestaan dat hangjongeren allochtonen zijn. Maar autochtone jongeren hangen net zo goed rond.

Van alle jongvolwassenen voelen de gettojongeren zich het meest benadeeld en aangesproken op hun afkomst. Ze nemen constant de slachtofferrol aan en voelen zich door iedereen aangevallen. Dat gaat soms zo ver dat ze zich al gediscrimineerd voelen wanneer er bij de videotheek naar hun pasje wordt gevraagd. "Waarom moet ik mijn pasje dan laten zien", zeggen ze verbaasd. "Zeker omdat ik Marokkaan ben." De Nederlandse samenleving krijgt al snel de schuld dat ze niks bereikt hebben in hun leven. Maar ze hebben een groot deel van hun problemen vooral aan zichzelf te wijten, omdat ze ook veel in aanraking komen met de politie.⁸⁴

5. Sluikstorten en zwerfvuil

Dit lijkt vooral een probleem van de sociale woonwijken. In Kuurne lopen er een aantal succesvolle projecten rond afvalverwerking en grofvuil. In Waregem wordt hier niets rond gedaan en er zijn dan ook klachten over zwerfvuil, vooral grofvuil.

In de steden is dit geen groot probleem, er wordt altijd kort op de bal gespeeld door de reinigingsdienst. Het zijn vooral jongeren die afval achterlaten rond scholen. Ook mensen die geen vuilzakken kunnen (of willen) kopen, laten vaak overal kleine plasticzakjes met vuilnis achter.

Ook deze vraag stelden we enkel in de sociale woonwijken. De vuilophaal werkt, maar de mensen gooien overal hun grofvuil. Dus de bewoners zijn het probleem en niet de dienst die hiervoor verantwoordelijk is. In Kuurne hebben ze hier rond allerlei initiatieven georganiseerd.

Zowel in de literatuurstudie als in de bevraging bleek dat zwerfvuil, vuil, grofvuil en viezigheid voor veel problemen en conflicten kunnen zorgen. De ombudsman herkende dit meteen als een oorzaak van een aantal klachten. Hier valt zeker een en ander aan te doen, zowel preventief als curatief.

Preventief door systemen te voorzien voor ophaling, verwerking en bewaring die aangepast zijn aan de noden van de mensen. Curatief door streng op te treden bij sluikstorters.

6. Vandalisme

Hierbij werd vooral graffiti genoemd. Andere zaken waren kapotte ramen, leeggespoten brandblussers, afgekraakte takken en blutsen in wagen. Vooral op speelpleinen is er wel eens een probleem. De meeste besturen spelen hier kort op de bal. In Brugge is er zelfs een speelruimteplan met o.a. zorg voor vandalisme. Dit onderwerp zorgt vooral voor klachten bij oudere mensen over jongeren.

7. Geurhinder

Dit kan allerlei oorzaken hebben: industrie, mest, riolering. In sociale woonwijken: schimmelvorming door onvoldoende verluchting, hondenpoep, vocht dat binnenkomt door slecht geplaatste ramen.

8. Dieren

Honden (blaffen en poep), wilde katten, ratten en muizen, kakkerlakken en andere insecten. Ook vogels zoals zeemeeuwen en duiven. Alles komt voor, maar is nergens echt een probleem, of het wordt snel bestreden. Vooral hondeneigenaars worden gecontroleerd. Maar meestal worden de poepzakjes goed gebruikt. Hondenpoep is een grote bron van ergernis bij jongeren over ouderen.

⁸³ I. Van Dorsselaer, *Je suis un black*. De Standaard, 06/09/08

⁸⁴ T. Nabben, B. Yesilgöz, D. J. Korf, *Van Allah tot Prada*. 2006, p. 122

9. Drugsoverlast

Het is niet zo dat het niet bestaat, maar het is geen opvallende problematiek. Allochtone jongeren die ergens samen staan worden wel vaak verdacht van dealen. In Kortrijk werd ons verteld dat er veelal thuis gebruikt wordt. Voor Brugge is het een oorzaak van inbraken en geweld, vooral in het weekend. In Oostende zijn er zeker ook allochtone gebruikers die bij het straathoekwerk komen, maar het zijn er niet zo veel. Ook wordt een deel van het agressieve gedrag van jongeren toegeschreven aan drugs, dat maakt hen vooral onvoorspelbaar. Het is dan ook niet altijd evident om jongeren aan te spreken op hun gedrag.

10. Leegstand en verloedering

Dit is een stedelijke problematiek. Enkel Kortrijk en Oostende vertelden hier meer over. Volgens de politie van Roeselare valt het wel mee. Dit zorgt vooral voor een minder aangenaam straatbeeld dat ook voor meer onveiligheidsgevoelens kan zorgen.

11. Verkeer

Uit allerlei onderzoek en tevredenheidmetingen bij bewoners over hun stad blijkt verkeer voor de meeste overlast te zorgen. Volgens de mensen die we interviewden voor dit onderzoek viel het dan wel weer mee. Elke stad heeft zo wel zijn eigen problemen. In Brugge ging het over de paardenkoetsen, in Roeselare over de locatie van de douane en in Oostende over Mobilhomes. In Kortrijk dan weer over de wegenwerken en parkeren in autoluwe straten. In Waregem zijn er klachten over de scooters van de jongeren die te veel lawaai maken en te snel rijden. Openbaarvervoer: In de sociale woonwijken van Kuurne en Waregem vroegen we op welke manier de mensen zich verplaatsen. Daarmee wilden we peilen naar de mobiliteit van de mensen en de beschikbaarheid en bereikbaarheid van het openbaar vervoer. Het enige opvallende hier was de vervoersdienst van vzw BIK in Kuurne dat mensen naar de supermarkt brengt die zelf geen wagen hebben. In Waregem viel het op dat er weinig gebruik gemaakt wordt van de belbus. Daar is de bushalte ook niet zo bereikbaar voor de senioren. We hebben deze vraag erin gestoken vanuit de veronderstelling dat wanneer mensen zich niet vlot van hun woning naar bijvoorbeeld werk of winkel kunnen verplaatsen, dit wel eens een knelpunt zou kunnen zijn. In de meeste gevallen lijkt dit geen probleem te zijn. In Kuurne zijn er wel een vervoersdienst om mensen hierbij te helpen.

12. Literatuur over overlast

Er bestaat geen eenduidige definitie van overlast. Het is een containerbegrip dat verschillende elementen bevat die samen overlast zijn, elk element op zich is een subjectief aanvoelen door individuen. Wat voor de één overlast is, is dat dus niet noodzakelijk voor iemand anders. De tolerantiegrens van mensen bepaald ook wat ze als overlast ervaren.

In de Nieuwe Gemeentewet wordt (openbare) overlast als volgt omschreven:

"De openbare overlast heeft betrekking op, voornamelijk individuele, materiële gedragingen die het harmonieuze verloop van de menselijke activiteiten kunnen verstoren en de levenskwaliteit van de inwoners van een gemeente, een wijk, een straat kunnen beperken op een manier die de normale druk van het sociale leven overschrijdt. Men kan openbare overlast beschouwen als lichte vormen van verstoring van de openbare rust, veiligheid, gezondheid en zindelijkheid."⁸⁵

12.1. Soorten overlast

Wetenschappelijk onderzoek in Nederland maakt onderscheid tussen 3 types overlast:⁸⁶

- Criminele overlast: diefstal, zakkenrollers, inbraak, beroving, prostitutie, vandalisme, heling en drughandel.
- Overlast van de openbare orde: lawaaioverlast, nachtlawaai, zwerfspuiten, vechtpartijen, ruzies, buurtvervuiling (urine, braaksel en hondenpoep).
- Audiovisuele overlast: louter een subjectief aanvoelen. Het zien en/of horen van normafwijkend gedrag kan gevoelens van onveiligheid oproepen. Voorbeelden: rondhangen

⁸⁵ De wet op gemeentelijke administratieve sancties (GAS) van 13 mei 1999.

⁸⁶ <http://www.hangsite.be/index.cfm?link=overlast.cfm> op 02/12/2008

van slonzige drugsgebruikers, irritant en vreemd gedrag, luid praten, ... Voor voorbijgangers gaat daarvan vaak een dreiging uit, ook al gebeurt er op dat moment verder niets.

Kijken we naar wat mensen het meest als overlast ervaren, waar ze het meest last van hebben, dan blijkt dat vooral verkeer en criminaliteit te zijn. In het zonaal veiligheidsplan (2005-2008) van de politie van Oostende blijkt volgende top tien een weergave te zijn van wat mensen als overlast ervaren.⁸⁷

1. Egoïstisch verkeersgedrag door automobilisten
2. Alcohol en drugs in het verkeer
3. Onveilig gevoel en daadwerkelijke overlast veroorzaakt door rondhangende jongeren
4. Dadergroepen vreemde origine (Balkan- en Oostbloklanden)
5. Verstoring van de kwaliteit van de leefomgeving (zwerfvuil, vandalisme)
6. Drug- en alcoholmisbruik door minderjarigen
7. Nachtlawaai veroorzaakt door horeca-exploitatie of evenementen
8. Egoïstisch verkeersgedrag door jongeren op scooters
9. Inbraken in woningen
10. Onveilige, inefficiënte signalisatie van wegen- en bouwwerken

Een overlastfenomeen dat in de media veel aandacht krijgt zijn de 'rondhangende jongeren'. Jonge mensen, vooral jongens die op pleintjes, in parken en op de hoek van de straat samenkomen. Soms stellen deze jongeren storend gedrag dat gaat van drugsgebruik, het achterlaten van zwerfvuil zoals blikjes, geluidsoverlast door bromfietsen of muziek tot het lastig vallen van mensen, ze uitschelden, achterna lopen of uitjouwen.

Een andere veel voorkomende vorm van overlast is geluidsoverlast. Dit komt meestal door uitgaansgelegenheden, optredens, verkeer of door de burens. Vooral in sociale woonwijken, waar mensen dicht op elkaar wonen en de wanden vaak niet goed geïsoleerd zijn, hebben mensen vaak last van elkaar. Ook een diverse levensstijl (dagwerk versus nachtwerk) kan de gewone geluiden van de burens verheffen tot overlast. Bijvoorbeeld een stoel die verschuift, een deur die dicht valt, voetstappen.

Geluidsoverlast door spelende kinderen is ook iets dat vaak in de media komt en dat de gemoederen flink kan verhitten. Gaat het over een (rechtvaardige) claim op rust in de huiselijk omgeving? Of over een infrastructureel probleem: de inplanting van speelpleintjes tussen woonblokken, een voetbalveldje tussen tuintjes of naast een parking, het materiaal waarvan doelpalen gemaakt zijn, etc. Zijn mensen onverdraagzaam of kunnen kinderen niet rustig spelen?

Ook zwerfvuil en hondenpoep zijn een bron van ergernis. Een kleine 60% van de mensen heeft zich het voorbije jaar gestoord aan zwerfvuil, 20% ergerde zich er zelfs dikwijls tot zeer dikwijls aan. Aan hondenpoep op straten en pleinen heeft een goede 40% zich gestoord.⁸⁸

[...] de stad Brussel geeft wel toe dat er inderdaad problemen zijn in de buurt van de woonwagenbewoners. 'Het klopt dat er te veel afval ligt op te terreinen. En een deel komt inderdaad van de woonwagenbewoners', zegt Weitchume Tcai van de stad Brussel. 'Maar vuil trekt ook vuil aan. De plaats is dus ook gekend door sluikestorters. En dat moeten de buurtbewoners ook begrijpen. Heel wat mensen storten er hun afval, niet alleen de woonwagenbewoners.'⁸⁹

13. Conclusie

Vanuit het onderzoek in West-Vlaanderen hebben we hier de focus gelegd op de materiële overlast en geluidsoverlast. In de centrumsteden werd ons verteld dat er niet meer overlast is dan normaal, of dan men zou mogen verwachten met de aanwezigheid van uitgaansgelegenheden. In de sociale woonwijken klagen mensen vooral over zwerfvuil en geluidsoverlast. Dat heeft onder andere te maken met het feit dat de mensen daar dicht op elkaar wonen en er vaak sprake is van slechte isolatie. Dit heeft feitelijk weinig te maken met samenleven in diversiteit. Maar het diversiteitsaspect kan vooroordelen versterken en conflicten sneller laten ontstaan of escaleren.

⁸⁷ <http://www.politie-oostende.be/veiligheidsplan.php> op 02/12/2008

⁸⁸ M. Van Craen, J. Ackaert, *De veiligheidsscan*. 2006

⁸⁹ 03-08-2007, p.31 Het Nieuwsblad

Conflicten

>> Wie heeft ruzie met wie en waarover?

Het is zeker waar dat het gescheiden leven van verschillende gemeenschappen conflicten kan dempen omdat er weinig aanraking en dus wrijving is. Maar wanneer de afstanden te groot worden, kunnen ze ook een bron van conflict worden. De vermijding houdt ergens op.⁹⁰

Er bestaan natuurlijk verschillende soorten conflicten. Maar om conflicten te hebben, moet er eerst contact zijn tussen mensen. Daar het er in West-Vlaanderen op lijkt dat er zeer weinig contact is tussen mensen met verschillende etnisch-culturele achtergrond, veronderstellen we dat er ook weinig conflicten zijn. De conflicten die er zijn, hebben ook niet altijd noodzakelijk te maken met het verschil in herkomst. Het is niet omdat er een conflict is, dat dit veroorzaakt wordt door de diversiteit.

Om hier echt zicht op te krijgen, lijkt het nodig om met de mensen op straat te gaan praten. Het probleem daarbij is dat er zoveel mensen bevroegd dienen te worden en dat mensen hierover ook vaak niet eerlijk zijn. Ze willen niet als racist te boek staan; het moet dus door een team professionele sociologische onderzoekers gedaan worden.

Toch stelden we in het kader van dit onderzoek een aantal vragen en kregen ook antwoorden. Die vulden we vervolgens aan met informatie uit de literatuur.

1. Burenruzie

Burenruzies komen in Kortrijk net als elders in West-Vlaanderen geregeld voor, dagelijks krijgt de politie een oproep voor een burenruzie. Op het platteland gaat het vaak over oude vetes over bijvoorbeeld de afpaling van een stuk land. In het centrum komt dit minder voor, het gaat vooral over overhangende takken, jaloezie en andere feitelijk banale zaken. In Brugge gaat het ook over lawaaihinder, vuilzak te vroeg buitenzetten, haan, veel bouwovertradingen, snoeien, stalking en parkeren.

Het zijn vooral de autochtone mensen die ruzie maken met elkaar. In Kortrijk is er weinig ruzie tussen allochtonen en autochtonen, dat zou te maken met het feit dat ze in verschillende buurten wonen.

De politie vraagt de mensen altijd of ze de buren waarover ze bellen al aanspraken, de meeste mensen deden dat niet en zijn te bang. Toch heeft het bellen van de politie meestal een averechtse werking en wordt het enorm kwalijk genomen.

De straathoekwerker van Oostende wijdt de oorzaak van burenruzies vooral aan de sociale mix. Wanneer mensen klagen over nachtlawaai heeft dat vooral te maken met verschillen in leefstijl, sommige mensen leven overdag, andere 's nachts afhankelijke van hun job. De oorzaak kan natuurlijk ook in de slecht isolatie liggen.

Meestal gaat de wijkinspecteur bemiddelen. Soms komen klachten voor de vrederechter. Maar het parket legt veel klachten of pv's naast zich neer wegens te kleinschalig (overlast en burenruzies). Soms treden ook andere bemiddelaars op zoals de buurtwerker of de sociale verhuurmaatschappij.

“Er zijn in Roeselare geen conflicten die sterk nationaliteitsgebonden zijn. Behalve dat Tsjetsjenen soms amok maken bij het uitgaan. Verder is het zo dat de allochtonen in Roeselare zeer individueel leven. Zeker Oostblokkers, maar ook Noord-Afrikanen. Tot op heden werd er steeds gekozen voor een repressieve aanpak, zonder bemiddeling.”

⁹⁰ Paul Scheffer, *Het land van aankomst*, p.

1.1. Literatuur

Burenoverlast is het resultaat van herhalend gedrag van één of meerdere bewoners waardoor één of meer omwonenden in hun woongenot worden gestoord of waardoor de overlastgevende bewoner zichzelf schade toebrengt tot last van zijn of haar burenen.

In eerste instantie zijn de bewoners zelf verantwoordelijk voor hun gedrag en het bespreekbaar maken van overlast. Daarnaast hebben verhuurders (woningcorporaties) en politie een verantwoordelijkheid voor het tegengaan van burenenoverlast.

Helaas is een groot deel van de overlastveroorzakers mensen met psychische of psycho-sociale problemen. Voor hen is professionele hulpverlening meer op zijn plaats.

1.1.1. Overlastveroorzakers

Ruwweg zijn er de volgende categorieën van overlastveroorzakers:

- mensen met ernstige persoonlijke problemen zoals psychische of psychosociale problematiek en/of alcohol- of drugsgebruik
- mensen die zich bewust asociaal, crimineel en/of intimiderend gedragen
- de meelijwekkende zorgvermijders (soms opgevangen door goedbedoelende burenen)
- een combinatie van voorgaande categorieën

Als deze mensen overlast veroorzaken dan dient de verhuurder eerst de gebruikelijke route voor overlastgevers te bewandelen. Dit houdt o.a. in:

- aanspreken of aanschrijven van de overlastgever
- duidelijke afspraken maken
- bemiddelen tussen de betrokken partijen

Het inschakelen van hulpverleners gebeurt in principe alleen als de overlastgever hier zelf mee akkoord is. Behalve bij acute crisis, intimidatie, (bedreiging met) geweld en/of direct gevaar. Dan wordt het een zaak van de politie. Deze beslist dan of het inschakelen van verdere hulpverlening gewenst is.

Soms wordt burenenoverlast zodanig bedreigend ervaren dat de gezondheid, leefbaarheid en/of het welzijn van omwonenden (ernstig) wordt aangetast.

1.1.2. Soorten overlast

Voorbeelden van verschillende soorten overlast zijn: geluidsoverlast, vervuiling, stankoverlast en/of ongedierte, dealen / drugsgebruik, bedreiging en intimidatie door burenen (of door klanten/bezoekers), vernieling, discriminatie, treiterijen en stalking. Overlast van onderlinge ruzies van de burenen en/of hun kinderen en zorgen over de dementerende buurman die met lucifers speelt

Het kan ook zijn dat de burenenoverlast bestaat uit angst en onveiligheidsgevoelens bij omwonenden. Angst voor het onberekenbare gedrag van de buurman. Omdat deze buurman zware psychiatrische problemen heeft of regelmatig onder invloed van alcohol of drugs verkeert.

Wanneer het gaat over burenenruzies, die overal bestaan en over dezelfde problemen gaan (geluidsoverlast, vuil, ...) zien we dat wanneer het etnisch-culturele aspect meespeelt, dit zorgt voor een sneller uit de hand lopen van conflicten. Dit heeft een aantal oorzaken.

- Vooroordelen: wanneer de burenen allochtoon zijn en de autochtonen zitten met een aantal vooroordelen, dan zullen ze bij het minste probleem of hinder daar direct een bevestiging in zien van hun vooroordeel. Daardoor zullen ze nog minder open staan voor dialoog.
- Taalproblematiek: eigenlijk gaat het hier ook om een vooroordeel, wanneer autochtonen denken dat allochtonen toch geen Nederlands spreken en verstaan, zullen ze minder moeite doen om met hen te praten over problemen en direct overgaan op conflict.

Het etnisch-culturele aspect zorgt bij de autochtonen voor vooroordelen die communicatie en dialoog verhinderen. Andersom geldt hetzelfde: wanneer allochtonen de indruk krijgen of vermoeden dat de autochtone burenen racisten zouden zijn, sluiten ze zich ook af van dialoog, waardoor een eventueel misverstand uit zijn context opgeblazen kan worden tot volledig buiten proporties.

Burenruzies komen veel minder voor bij burens die elkaar kennen en regelmatig een praatje met elkaar maken. Wanneer er sociale cohesie is, zijn mensen verdraagzamer voor elkaars overlast.

1.2. Conclusie

Burenruzies komen betrekkelijk veel voor, maar omdat we geen cijfers hebben kunnen we niet vergelijken met andere provincies. Het is niet mogelijk om te zeggen of deze hier in West-Vlaanderen meer voorkomen dan elders, of minder. Wel kunnen we zeggen dat het ons toeschijnt dat de meeste burenruzies zich afspelen tussen autochtonen. Niet dat er nooit geen allochtonen bij betrokken zouden zijn, maar daar hebben we geen zicht op gekregen.

2. Vechten, geweld en rellen

Dit komt in West-Vlaanderen maar sporadisch voor. Er is geen vergelijking mogelijk met Brussel. De bendes in West-Vlaanderen zijn gemengd met verschillende herkomstlanden en ook autochtonen. Meestal zijn het minderjarigen die op zoek gaan naar conflicten, gevechten. Of die wat rondhangen. Ze onderscheiden zich van hangjongeren door de mate van geweld en gemengdheid en consistentie van de groep

Soms lijkt dit in onze samenleving steeds meer voor te komen. Vooral het zinloze geweld heeft ons al langere tijd in zijn ban. Het feit dat het willekeurig wie kan overkomen, het redeloze karakter maakt mensen bang en heeft enorme impact op de hele samenleving. Een motief kunnen mensen nog begrijpen, maar een motiefloze daad niet. Ook 22 juli 2008 was er weer in Oostende zo'n geval van een paar jonge kerels die een andere man in elkaar slaan met een fles en zijn gezicht bewerkten. Gelukkig overleefde deze persoon de aanval en konden de jongeren worden opgepakt. Zij bekenden dat ze geen reden hadden om deze man aan te vallen, dat ze hem toevallig uit de menigte kozen om hun geweld op los te laten.

“De jongeren verklaarden woensdag dat ze hun slachtoffer lukraak uitkozen en voor het plezier zwaar toetakelden. Twee van de drie pleegden al gelijkaardige feiten toen ze nog minderjarig waren.”⁹¹

“De lokale politie kon dankzij getuigen de daders kort na de feiten oppakken. Zij zouden hebben bekend dat ze hun slachtoffer lukraak hebben uitgekozen. Het gaat om vier meerderjarigen tussen 18 en 21 jaar en één minderjarige, alle vijf uit Oostende en Bredene. De daders zijn geen onbekenden voor het gerecht. Twee van hen maakten vorig jaar al slachtoffers in Oostende. Ook toen sloegen ze twee keer zonder aanleiding een persoon in elkaar, in één geval met een baksteen. De daders waren toen nog minderjarig.

Ook al zijn de feiten niet echt met elkaar te vergelijken, toch doet het incident terugdenken aan de moord op Bart Bonroy, in februari vorig jaar. De 18-jarige jongen uit Oostende werd toen op een zaterdagochtend neergestoken in de uitgaansbuurt op het Marie-Joséplein na een banale ruzie met een leeftijdsgenoot, al dan niet om een sigaret. Oostende was toen wekenlang in diepe rouw.”⁹²

[het gaat trouwens over autochtone jongeren, mocht de lezer daar over twijfelen]

Volgens de politie van Brugge komt dit soort geweld effectief meer voor: “mensen hadden vroeger ook problemen en vochten ook met elkaar, maar daarna werd er een pint gedronken en kwam iedereen weer overeen. Nu gaat het over willekeurige mensen op straat die worden geïsoleerd, achtervolgd en in elkaar geslagen. Meestal door bendes jongeren. Dit door hun jonge leeftijd onbestraft blijven. Soms met dodelijke slachtoffers tot gevolg en altijd met trauma's en vragen ‘waarom juist ik?’”

Is dit een symptoom van de samenleving? Als we kijken naar Engeland en wat er in Londen gebeurt, dan lijkt dit wel zo te zijn. Daar vonden dit jaar alleen al verschillende moorden plaats onder jongerenbendes. Een uitleg voor het geweld zou te vinden zijn in de samenleving met teveel stress.

Racistisch geweld: door de media leeft het beeld dat allochtonen de daders zijn, maar uit de statistieken blijkt dat allochtonen vaker het slachtoffer zijn van geweld en agressie.

2.1. Jongerenbendes

In Brussel zijn er een aantal zwarte bendes. Het is een van de intrigerende aspecten aan de stadsbendes in Brussel, zegt Van Leeuw. ‘De zwarte bendes zijn de enige “echte bendes in de stad: hiërarchisch gestructureerd, met een leider aan wie de leden verantwoording afleggen, en met een afgebakend territorium dat ze verdedigen.’ Ze zijn vaak erg gewelddadig. ‘Geweld is een manier om

⁹¹ De Standaard, 24 juli 2008

⁹² De Standaard, 24 juli 2008

zichzelf te bewijzen en op te klimmen in de pikorde.’ Het geweld richt zich hoofdzakelijk tegen Afrikanen. De bendes bestaan zowel uit nieuwkomers, jongeren die uit situaties van oorlog als kindsoldaat naar hier komen, als uit jongeren die hier zijn geboren en opgegroeid. ‘Het begint als een spel, cowboy en indiaan, pubers die samen rondhangen en elkaar uitdagen. Geleidelijk steken ze de grens over naar het criminele en naar het zware geweld. Deze zwarte bendes worden niet opgericht om misdrijven te plegen. Het is omgekeerd: omdat ze samen zijn, worden uiteindelijk misdaden gepleegd.’ Het begint met een afgerukte handtas en het eindigt met een bende als Black Demolition, die enkele jaren geleden Pizza Huts overviel en zich schuldig maakte aan moord en groepsverkrachting. De bendes verenigen zich op basis van kleur, etniciteit speelt geen rol. In dezelfde bende heb je jongens met ouders uit Rwanda, Oost-Congo of Angola. Ze zoeken aansluiting bij de Amerikaanse gang-cultuur.

2.2. Rellen als gevolg van diaspora en transnationalisme

Soms heeft het meebrengen van de politieke ideeën uit het land van herkomst naar *Het land van aankomst* zelfs specifieke conflicten tot gevolg, denk aan de gevechten tussen Koerden en Turken in Anderlecht. Of Congolezen en Rwandezes in Matongé. Deze rellen vinden meestal een aanleiding in politieke gebeurtenissen in de landen van herkomst.

2.3. Racisme en discriminatie

Dit komt zeker voor. Maar wederom hebben we geen zicht op cijfers waarmee we kunnen vergelijken met andere provincies. We nemen aan dat het niet meer of minder is. We zouden kunnen vermoeden dat ‘onbekend maakt onbemind’ geldt: er lijkt zeker een probleem van afstand te zijn. Racisme komt zeer zeker voor. Zelfs racistisch geweld is onze provincie niet vreemd. Aan de andere kant kent men in Oostende de laatste tijd heel wat gewelddadige incidenten die telkens het nieuws halen, deze worden altijd gepleegd door en op autochtonen.

3. Vooroordelen, discriminatie en racisme

De politie wordt zelf vaak beschuldigd van racisme wanneer ze allochtonen aanspreken. Verder is er sprake van racisme in het uitgaansleven: allochtonen wordt toegang geweigerd tot cafés en dancings.

In de sociale woonwijken lijkt racisme zich vooral te uiten in pestgedrag in Waregem en in ruzies met opmerkingen over cultuurverschillen in Kuurne. In Waregem zou een stedelijk meldpunt discriminatie zeker zinvol zijn, maar op voorwaarde dat er ook iets gedaan wordt aan andere problemen. In Kuurne hoorden we dan weer dat mensen denken dat het CGKR het enkel opneemt voor allochtonen.

In Oostende vertelt het straathoekwerk dat autochtone kansarmen zich vaak bedreigd voelen door etnische minderheden. De kansarmen laten zich dan ook racistisch uit over deze laatsten. En druggebruikers zijn ook bang voor de nieuwe allochtone dealers. Feitelijk hebben deze kansarmen weinig contact met de etnische minderheden, de paar die ze wel kennen zijn ‘goeien’ Ze zijn meestal te druk bezig om te overleven om de moeite te doen om de anderen te leren kennen. Vooroordelen zijn gebaseerd op horen zeggen en niet op wat ze zelf gezien hebben.

Meldingen van racisme komen nu vaak binnen bij de politie of een integratiedienst. De toekomstige meldpunten voor discriminatie⁹³ zullen maar kunnen werken als ze voldoende bekend zijn en mensen er ook in geloven. De ombudsdienst van Brugge krijgt alvast niet veel klachten over racisme en discriminatie, vooral omdat het vaak moeilijk te bewijzen is. Als er klachten zijn, is het moeilijk uit te maken of deze mensen werkelijk onheus werden behandeld of dat het om een gevoel ging. Vooral klachten over racisme bij het zoeken naar werk of een woning zijn moeilijk te bewijzen. Allochtonen praten er wel over, maar starten meestal geen procedure.

3.1. Literatuur

Veel voorkomende vooroordelen:

“Ze spreken de taal niet”, “Ik wordt altijd aangesproken in het Frans, maar dat begrijp ik niet”.

⁹³ Deze zijn bedoeld voor de centrumsteden in heel Vlaanderen, in West-Vlaanderen gaat dat over Brugge, Oostende, Kortrijk en Roeselare. Het is wel de bedoeling dat deze meldpunten voor de bredere regio zullen werken. Ze starten normaalgezien in de loop van 2009. Andere steden en gemeenten zijn wel verplicht om een meldpunt of klachten behandeling te voorzien voor hun bewoners, waarbij allerlei zaken gemeld kunnen worden, van kapotte verlichting, tot stadsdiensten die een fout maakten.

De moedertaal is voor de meeste mensen een belangrijk deel van hun identiteit. Wanneer mensen de (Nederlandse) taal niet of minder goed spreken en begrijpen, kan dit leiden tot misverstanden. Vooral tijdens conflicten wanneer de gemoederen verhitten en mensen door emoties niet meer goed uit hun woorden komen, is een andere taal moeilijk.

We vermoeden ook dat wanneer mensen afwijzend tegenover elkaar staan, ze zich minder zullen inspannen om elkaar te begrijpen (accent of geen accent). Voor immigranten is het vaak ook moeilijk om de verschillende Vlaamse dialecten te begrijpen die zeer afwijkend kunnen zijn van het Nederlands dat ze in de lessen Nederlandse tweede Taal (NT2) hebben geleerd.

Op zich is taal geen oorzaak van samenlevingsproblemen, maar het is wel een knelpunt of een verzwarende omstandigheid. Wanneer er een probleem of conflict is en mensen niet met elkaar praten of elkaar niet goed begrijpen, dan is de taal zeker een handicap. Het zal zeker ook tussen autochtonen niet altijd makkelijk zijn, maar hier is diversiteit een element dat het samenleven kan bemoeilijken. Veel heeft te maken met de instelling en houding van de betrokken partijen.

Een oplossing kan het inschakelen van een tolk zijn. Natuurlijk zijn sociaal tolken er niet om ruzies tussen mensen op te lossen, maar indien een bemiddelaar aan de slag gaat om bijvoorbeeld een burenruzie op te lossen, dan kan een tolk daar zeker bij helpen.

3.2. Discriminatie

Algemene betekenis van discriminatie: een onderscheid maken tussen mensen op basis van een eigenschap die al dan niet fysiologisch is, en die andere persoon daardoor benadelen. Dat gaat dus ook over leeftijd, handicap, geslacht, etnische afkomst, uiterlijk, maar ook over ziekte, religie, seksuele voorkeur, etc.

Allochtonen en autochtonen ervaren discriminatie door/op:

- Werkrelaties
- Op school
- Bij het zoeken van werk
- Hoofddoek
- Wantrouwen of niet bedienen in winkel
- Houding van mensen op openbare plaatsen (vooral op straat)
- Politieoptreden
- Toegang tot discotheek/café geweigerd
- In het verenigingsleven (hoofdzakelijk bij voetbal)
- "allochtonen krijgen voorrang" (van overheidsdiensten)
- Overheidsdienst die problemen niet erkent of oplost
- Houding allochtonen op openbare plaatsen (vooral op straat)⁹⁴

3.3. Minorisering

De meerderheidsgroep (autochtonen) kan het gevoel hebben in een minderheidspositie te zitten. Het gaat om collectieve gevoelens van bedreiging in de eigenheid, rechten of belangen als sociale of culturele groep. Ook bij de cultureel dominante groep kan er sprake zijn van problemen van uitsluiting en discriminatie. Deze staan ook in verband met de houding tegenover de culturele minderheidsgroepen.⁹⁵

⁹⁴ Bron: website Centrum voor Gelijke Kansen en voor Racismebestrijding

⁹⁵ *Verklaringen voor etnocentrisme, De rol van sociaal kapitaal, sociaal-economische onzekerheid, sociale integratie en gevoelens van discriminatie. Een verkenning.* Dirk Jacobs, Koen Abts, Karen Phalet en Marc Swyngedouw, Instituut voor Politieke Sociologie en Methodologie, Katholieke Universiteit Brussel. P. 100-101

Sommige onderzoekers spreken in deze over 'beredeneerd vooroordeel' bij maatschappelijk kwetsbare autochtone groepen die geconfronteerd worden met een verlies van verworven rechten, sociale netwerken en culturele vanzelfsprekendheden in hun (vaak grootstedelijke) leefomgeving of als gevolg van de relatieve deprivatie die ze ervaren. Er dient recht gedaan te worden aan de complexiteit van de meerderheid-minderheidsrelaties en derhalve ook aandacht besteed te worden aan kansongelijkheid, ervaren discriminatie en het belang van cultuurbehoud en cultuurcontact bij autochtone bevolkingsgroepen. Een perspectief op minderheidsgroepen dient ook rekening te houden met kansenstructuren en machtsongelijkheden die bestaan binnen de cultureel dominante groep. In die zin bestaan er ook autochtone minderheidsgroepen.

Op internetfora allerhande is te lezen dat veel autochtonen allochtonen racisten vinden. Ze zijn het ook beu om zelf constant voor racist te worden uitgemaakt terwijl ze gewoon iets zeggen. Vooral de politie komt dit veel tegen.

3.4. Racisme

Uit onderzoek blijkt dat Turkse en Marokkaanse mannen meer discriminatie ervaren dan Turkse en Marokkaanse vrouwen. Dat zou te verklaren zijn door de grotere aanwezigheid van deze mannen in het sociaaleconomische en publieke leven. Moslima's blijven vaker thuis.

Bij Marokkanen heeft het opleidingsniveau een effect op de structurele discriminatie in het onderwijs en op de arbeidsmarkt: naarmate ze lager zijn geschoold, voelen ze zich meer benadeeld. Grote gelovigheid en veel werkloosheidservaringen verhogen zowel bij de autochtonen als bij de Marokkanen de discriminatiegevoelens. Bij de Turken hebben de religieuze praktijk en de werkloosheidservaringen geen effect. De discriminatiegevoelens van Turken worden wel beïnvloed door het lidmaatschap van verenigingen: respondenten die lid zijn van verenigingen voelen zich minder gediscrimineerd dan niet-leden.⁹⁶

Zowel allochtonen als autochtonen die in sterk gekleurde buurten wonen, voelen meer discriminatie. Allochtonen ervaren het leven in een concentratiebuurt als een nadeel ten opzichte van andere betere buurten, die meer aandacht van het beleid zouden krijgen. Autochtonen voelen zich bedreigd door de duidelijk zichtbare aanwezigheid van allochtonen.

De onderzoekers van *Voorbij wij en zij?* deden in Limburg een uitgebreid onderzoek naar de verhoudingen tussen de Marokkaanse, Turkse en autochtone bewoners. In het hoofdstuk over discriminatie, waar we hierboven al naar verwezen, geven ze ook cijfers over de perceptie van de bewoners dat de anderen worden voorgetrokken door het bestuur.⁹⁷

We vermoeden dan ook dat de cijfers voor West-Vlaanderen en Limburg in deze niet veel zullen verschillen en dat het over een algemeen beeld van autochtonen over allochtonen gaat, waarbij de etnische herkomst van ondergeschikt belang is.

*Mensen van Turkse/Marokkaanse afkomst moeten ... wachten dan Vlamingen wanneer zij iets nodig hebben van de overheid*⁹⁸

	Autochtonen	Turkse allochtonen	Marokkaanse allochtonen	Totaal
Veel langer	3,0 %	23,6 %	27,7 %	17,2 %
Een beetje langer	9,1 %	26,2 %	31,2 %	21,3 %
Even lang	37,5 %	47,2 %	39,3 %	41,5 %
Een beetje minder lang	21,1 %	3,1 %	0,6 %	9,0 %
Veel minder lang	29,3 %	0,0 %	1,2 %	11,0 %
Totaal	232	229	173	634
P = .000	100 %	100 %	100 %	100 %

(Opm. 14,3 % sprak zich niet uit over deze vraag, daar waren meer autochtonen bij dan allochtonen)

We kunnen zien dat de antwoordverdelingen van de autochtonen en de allochtonen bijna een spiegelbeeld zijn. Zowel bij de autochtonen uit minder bemiddelde wijken als bij de allochtonen zegt minstens de helft van dat de eigen etnisch-culturele groep wordt benadeeld door de overheid.⁹⁹

De onderzoekers komen dit spiegelbeeld ook tegen bij vragen over het onderhoud van straten waar vooral mensen van Turkse/Marokkaanse afkomst wonen en of de politie strenger is voor allochtonen.

⁹⁶ M. Van Craen, K. Vancluysen, J. Ackaert, *Voorbij wij en zij?* 2007, p. 233

⁹⁷ Hetzelfde kwamen we tegen in West-Vlaanderen. Daar blijkt bij autochtonen het beeld te leven dat allochtonen voorrang zouden krijgen bij het toekennen van sociale huurwoningen.

⁹⁸ M. Van Craen, K. Vancluysen, J. Ackaert, *Voorbij wij en zij?* 2007, p.257

⁹⁹ M. Van Craen, K. Vancluysen, J. Ackaert, *Voorbij wij en zij?* 2007, p. 257

Het spiegelbeeld komen ze niet tegen bij de vragen over hoe bedrijven tegenover allochtonen staan, of allochtonen geweigerd worden aan de ingang van dancings en cafés en hoe allochtonen worden voorgesteld in de media. Daar zijn autochtonen en allochtonen het met elkaar eens dat allochtonen vaak worden achtergesteld of gediscrimineerd.

De onderzoekers concluderen dat in allochtone kringen heel sterk het gevoel leeft dat de eigen etnisch-culturele groep door tal van maatschappelijke actoren ongelijk wordt behandeld. De media, de bedrijfswereld, de politie, 'de overheid' en dancinguitbaters hebben op dit vlak een kwalijke reputatie opgebouwd in allochtone kringen. Ze stellen ook vast dat Marokkaanse allochtonen zich als groep significant meer benadeeld of achteruitgesteld voelen.

3.5. Etnocentrisme

In het zoeken naar verklaringen voor racisme en discriminatie komen we uit op etnocentrisme: het centraal stellen van de eigen groep (Grieks *ethnos* = volk, klasse en *kentron* = gericht, gepunt). Etnocentrisme is een verzameling van houdingen en ideeën waarbij een positieve houding tegenover de ingroep samenhangt met een negatieve houding tegenover uitgroepen.

Mensen hebben vaak heel wat meer gedetailleerde informatie over de eigen groep dan over andere groepen. Dit kan bijdragen tot het uitgroepshomogeniteitseffect, waarbij men veronderstelt dat "zij" allemaal gelijk zijn en men een grote variatie of heterogeniteit binnen de eigen groep ziet. Vb: de inwoners van New York City prijzen hun culturele en etnische verscheidenheid, maar buitenstaanders spreken van de typische New Yorker. In de ogen van personen die niet tot de groep behoren, lijken alle leden van de uitgroep op elkaar.¹⁰⁰

Onderzoekers concentreren zich meestal op de negatieve houding tegenover 'buitenstaanders' of *outgroups* en geven dus een beperkte invulling aan etnocentrisme. Mogelijke verklaringen waarom autochtone minderheidsgroepen het etnocentrisme zo graag omarmen, kunnen geput worden uit de (sociaal-)psychologie.

Sommige psychologische benaderingen brengen etnocentrisme in verband met zelfachting (*self-esteem*). Uit onderzoek blijkt dat een lage status zich psychologisch kan vertalen in een lage zelfachting, wat dan op zijn beurt samenhangt met de behoefte aan een positieve sociale identiteit door de ingroep in positieve zin af te zetten tegen uitgroepen. Volgens de theorie van Dollard hangt etnocentrisme dan weer samen met het zoeken van een zondebok voor alles wat slecht gaat.

Een meer sociologische verklaring voor etnocentrisme vinden we in de etnische competitie-theorieën die stellen dat etnocentrisme precies ontstaat wanneer autochtone en allochtone groepen met elkaar in competitie treden voor schaarse goederen op bijvoorbeeld de arbeidsmarkt of woningmarkt. Etnocentrisme helpt dan om de eigen positie in de strijd over de schaarse goederen te legitimeren. Deze interpretatie, die zich laat inspireren door de *rational choice* benadering, vormt op het eerste gezicht een zeer plausibele verklaring. Empirisch onderzoek wijst echter uit dat er geen rechtstreekse samenhang is tussen etnocentrisme enerzijds en indicatoren van verhoogde competitie op de arbeidsmarkt anderzijds, zoals een stijging van werkloosheid of een daling van de lonen. Er is niet altijd een rechtstreekse link tussen spanningen op de arbeids- of woningmarkt en etnocentrisme.¹⁰¹

Dirk Jacobs et al. trekken uit hun onderzoek conclusies die tot discussie kunnen en zullen leiden. Zo stellen ze dat lidmaatschap van meerdere verenigingen, in tegenstelling tot de gangbare opvattingen, niet leidt tot positievere gevoelens ten aanzien van minderheden. Inbedding in de buurt en betrokkenheid op de politiek al evenmin. Etnocentrisme is volgens hen geen lage klasse fenomeen (meer) aangezien werkzoekend of niet en laag of hoog inkomen niet relevant blijken ter verklaring van het fenomeen.

Gevoelens van in de steek gelaten worden door de overheid en gevoelens van maatschappelijke discriminatie versterken daarentegen significant de negatieve gevoelens. Hetzelfde kan gezegd worden over in de toekomst verwachte economische onzekerheid. Beide effecten gelden bovendien onder controle van belangrijke achtergrondkenmerken. Persoonlijke *empowering* – het individu greep

¹⁰⁰ S. Brehm, S. Kassin, S. Fein, I. Mervielde, *Sociale Psychologie*. Academia press, 2000, p. 176

¹⁰¹ *Verklaringen voor etnocentrisme, De rol van sociaal kapitaal, sociaal-economische onzekerheid, sociale integratie en gevoelens van discriminatie. Een verkenning*. Dirk Jacobs, Koen Abts, Karen Phalet en Marc Swyngedouw, Instituut voor Politieke Sociologie en Methodologie, Katholieke Universiteit Brussel. P. 101

op zijn omgeving laten krijgen – daarentegen blijkt bovenop onderwijsniveau uitermate belangrijk in de bestrijding van ethnocentrisme.

Tot slot blijkt – en dit is misschien uitsluitend een grootstedelijk fenomeen – dat de perceptie van de evolutie van de kwaliteit van de buurt waarin men woont en het subjectief gevoel van (on)veiligheid een significant effect hebben op de houding tegenover minderheden. Resultaten die aangeven dat de overheid wel degelijk over een aantal handvaten beschikt om een beleid te voeren ter bestrijding van het ethnocentrisme.¹⁰²

Negatieve invloed op ethnocentrisme:

- utilitair individualisme¹⁰³
- politieke machteloosheid
- onveiligheidsgevoelens

Positieve invloed op acceptatie immigranten:

- gelovigheid/kerkelijkheid
- lidmaatschap van een vereniging: sociabiliteit¹⁰⁴

3.5.1. Ethnocentrisme van allochtonen

Door een grote gerichtheid op de eigen ingroup, zal een allochtoon zich minder sterk betrokken voelen bij het gastland. De mate van betrokkenheid kan in verschillende modellen gegoten worden. Een *dissociatief* identiteitspatroon betekent dat allochtonen zich sterk identificeren met de eigen groep en slechts zwak met leden van de meerderheidsgroep. Van een *integratief* identiteitspatroon is sprake wanneer allochtonen zich sterk identificeren met zowel de eigen allochtone groep als met de autochtone meerderheid. In het geval van een *gemarginaliseerd* identiteitspatroon identificeren allochtonen zich met geen van beide groepen. Bij een *assimilatief* identiteitspatroon ten slotte gaat een sterke identificatie met de autochtone meerderheid samen met een zwakke identificatie met de allochtone groep. We stellen de identiteitspatronen schematisch voor in onderstaande tabel.¹⁰⁵

Identiteitsmodel van Hutnik

		Identificatie met de eigen groep	
		Sterk	Zwak
Identificatie met de meerderheidsgroep	Sterk	Integratief (1/4 ^{de})	Assimilatief
	Zwak	Dissociatief (2/3 ^{de})	Gemarginaliseerd

Om de verschillen in etnische identiteitsbeleving te verklaren, onderzochten de Canadese wetenschappers Walters, Phythian en Anisef verschillende socio-economische, sociaal-culturele en demografische gegevens. Ze stellen vast dat er een significante invloed uitgaat van religie, ervaringen van discriminatie, uiterlijke zichtbare minderheidsstatus, taalgebruik, politieke participatie, samenstelling van de vriendenkring en verblijfsduur. Het assimilatieve identiteitspatroon komt opmerkelijk vaker voor bij allochtonen die geen religieuze affiliatie vermelden, geen discriminatie ervaren, thuis een officiële landstaal spreken, gaan stemmen bij verkiezingen en weinig of geen vrienden hebben met dezelfde etnisch-culturele achtergrond.

Allochtonen van zichtbaar Zuid-Aziatische afkomst beschouwen zich het vaakst uitsluitend als Canadees, terwijl zwarte allochtonen het minst affiniteit met de Canadese identiteit hebben. De voorspeller met de grootste impact op de etnische identiteitsbeleving is de verblijfsduur. Naarmate de verblijfsduur langer is, beschouwden de respondenten de Canadese identiteit meer als hun enige

¹⁰² *Vlaanderen Gepeild 2001: Verklaringen voor ethnocentrisme, De rol van sociaal kapitaal, sociaal-economische onzekerheid, sociale integratie en gevoelens van discriminatie. Een verkenning.* Dirk Jacobs, Koen Abts, Karen Phaet en Marc Swyngedouw, Instituut voor Politieke Sociologie en Methodologie, Katholieke Universiteit Brussel. P. 126

¹⁰³ Utilitair individualisme beschouwt de wereld als een plek waar ieder voor zich moet zorgen en waar wenselijk gedrag zich alleen voldoende manifesteert als onwenselijk gedrag wordt bestraft. Naarmate de etnisch-culturele diversiteit in wijken toeneemt, inwoners (van elke etnisch-culturele groep) op korte termijn de neiging vertonen om zich maatschappelijk meer terug te plooiën wegens groeiend ethnocentrisme. Het vertrouwen (ook in de leden van de eigen gemeenschap) brokkelt af, altruïsme en samenwerking op buurtniveau verminderen, en het aantal vrienden daalt. Op langere termijn zou het sociaal weefsel zich wel herstellen volgens Robert Putnam.

¹⁰⁴ Houding van Vlamingen tegenover oude en nieuwe migranten, diffuus of specifiek? B. Meuleman, J. Billiet, KUL (p. 161)

¹⁰⁵ M. Van Craen, K. Vancluyzen, J. Ackaert, *Voorbij wij en zij?* 2007, p. 145

etnische identiteit. Tegen alle verwachtingen van de onderzoekers in blijkt geen enkele variabele die verband houdt met economisch succes (de werksituatie, de grootte van het inkomen en het soort beroep) een significante invloed uit te oefenen op de identiteitsbeleving van allochtonen.¹⁰⁶

3.6. Beeldvorming

In de bevraging konden we vooral merken dat autochtonen vaak bang zijn van kleine groepjes allochtonen die in het straatbeeld aanwezig zijn. Zij staan daar vredig en vormen geen bedreiging. De reden dat de mensen toch bang zijn, is het gevolg van beeldvorming in de media, onder vrienden, met burens en in verenigingen. Daar worden denkbeelden en vooroordelen, straffe verhalen en anekdotes doorgegeven en uitvergroot. De beeldvorming van bewoners over bepaalde wijken, klopt ook meestal niet met de realiteit. De mensen hebben een bepaald negatief beeld van een wijk op basis van gedrag van enkele mensen die uit die wijk komen, maar zelf zijn ze er misschien nog nooit geweest, of lang geleden.

3.6.1. Beeldvorming: is er een negatieve beeldvorming over een bepaalde wijk?

Mensen die in andere delen van de stad wonen hebben vaker een negatief beeld over de sociale woonwijken waar allochtonen wonen. Veel van de problemen die aan deze wijken worden toegedicht bestaan vaak niet. Eens een buurt een slechte naam heeft, is dat moeilijk te veranderen. Mensen willen daar niet graag wonen. Door extra aandacht vanuit het stadsbestuur wordt deze indruk vaak versterkt. Daarom werd in Kortrijk overgeschakeld op gebiedswerking voor een groter gebied dan enkele een wijk. In Brugge, Roeselare en Oostende leven allochtonen meer verspreid over de stad, er zijn geen echte concentraties.

“De stationsbuurt is wel een breuklijn in Roeselare. Over Krottegem heerst een negatieve beeldvorming. Stad Roeselare hoopt de ganse buurt op te waarderen door het grootschalige project dat er gepland is en waarbij de stationsbuurt centraal staat.

Ook over de wijk rondom het St. Elooisplein heerst er een negatieve beeldvorming. Hier wonen echter geen allochtonen. Wat hier zeker ook een rol in speelt, is dat bouwmaatschappij De Mandel doorheen de jaren een spreidingspolitiek gevoerd heeft. Er zijn geen grote concentraties aan sociale woningen.”

De media, omgeving, opvoeding en onderwijs zorgen ervoor dat bepaalde vooroordelen en stereotypen telkens herhaald worden. Zo is er in het nieuws bij een melding over terrorisme meestal een afbeelding te zien van een vrouw met een hoofddoek. In het onderbewustzijn van veel mensen wordt de link gelegd tussen terreur en hoofddoeken. Op die manier wordt alles wat met de islam te maken heeft verdacht, gewelddadig en slecht. Allochtonen worden vaak stereotiep opgevoerd in de media, zowel in entertainment als nieuwsberichten. Daarbij worden etnisch-culturele minderheden voorgesteld als primitief, exotisch of crimineel.

Een voorbeeld van het primitief voorstellen van etnisch-culturele minderheden zijn de schoolboeken waarin nog foto's staan van mensen die in Afrika wonen in hutten en storokjes dragen. Het grootste deel van de bevolking in Afrika leeft niet meer op die manier. Dat beeld moet dus genuanceerd worden of in een duidelijk historisch kader geplaatst. Het beeld lijkt te zeggen dat Afrikanen primitief zijn, waarbij impliciet een link wordt gelegd naar achterstand en minderwaardigheid.

De beeldvorming over bepaalde groepen (negatief of positief) kan leiden tot vooroordelen. Wanneer deze via gedrag of woorden geuit worden, is er sprake van discriminatie of racisme. Het is dus belangrijk om voorzichtig om te springen met beeldvorming. Denk goed na over de foto's die je bij bepaalde verhalen plaatst. En wanneer je artikels leest in de krant, denk ook eens na over wat er niet staat.

4. Conclusie

Burenruzie, geweld, discriminatie en racisme, ze komen allemaal voor in West-Vlaanderen. Maar vaak niet in de mate waarin ze voorkomen in andere provincies of steden zoals Antwerpen, Gent of Brussel. De beeldvorming over het geweld dat gepleegd wordt door allochtonen wordt in de media vaak opgeblazen of krijgt toch zeker te veel aandacht. Wanneer er in Oostende iets gebeurd houdt iedereen zijn hart vast: het zal toch niet weer door een allochtoon gedaan zijn? Waarom vermeld de media niet altijd duidelijk de herkomst wanneer de daders autochtoon zijn?

¹⁰⁶ M. Van Craen, K. Vancluysen, J. Ackaert, *Voorbij wij en zij?* 2007, p. 150-151

Wat kunnen we doen?

Dit hele hoofdstuk is een zo volledig mogelijke weergave van de interviews

1. Wat zijn volgens u de grootse samenlevingsproblemen?

Het is zo dat deze gegevens verzameld zijn bij mensen tijdens open gesprekken, daardoor is het mogelijk dat een deel van de antwoorden grotendeels tot helemaal sociaal wenselijke antwoorden zijn. Het is onmogelijk om hier zeker van te zijn. Als we dit zo lezen, lijkt het met het samenleven in diversiteit in West-Vlaanderen niet zo slecht gesteld. Er zijn geen grote problemen, of conflicten. Er lijkt eerder een knelpunt te zitten in de segregatie. Maar we kunnen hier niet zeker van zijn zonder verder intensief onderzoek.

“Generatieconflict en individualisme. Mensen zijn minder verdraagzaam, door de stress van het werk. Mensen willen thuiskomen en in stilte kunnen uitrusten. Maar anderen willen naar muziek luisteren of buiten voetballen. Dat zorgt voor ergernis en conflicten. Mensen hebben sterk de neiging hun eigen territorium af te schermen voor buitenstaanders en vreemdelingen.”

“Mensen zijn selectief racistisch: allochtone vrienden en bekenden zijn goede mensen, ze gaan op reis naar andere landen en eten couscous, maar die andere allochtonen dat zijn profiteurs die onze jobs en vrouwen pakken. En ze hangen rond en doen niets.”

“Onbegrip en problemen door een gebrek aan communicatie, bestaansonzekerheid en vereenzaming. Corrigerende begripkaders uit het verleden vallen weg, mensen komen alleen nog in contact met gelijkgezinden in hun verenigingen waar vooroordelen juist bevestigd worden. Ook de media neemt in waarde toe wanneer mensen meer vereenzamen.”

“Snelle ontwikkelingen op alle vlak (vooral technologie en informatica) zorgen dat mensen het gevoel hebben niet meer mee te zijn. Oudere mensen hebben het moeilijk met bankcontact en e-mail, laaggeschoolden hebben het moeilijk met technologie zoals i-pod, gsm, blackberry, etc. De snelle ontwikkeling van al deze zaken zorgt voor onveiligheidsgevoelens. ‘Help, ik ben niet mee...’”

“In het hectische dagelijkse leven met zijn vele ingewikkelde facturen en werkstress, zoeken mensen rust en stilte. Mensen kanaliseren hun frustraties op concrete problemen: het groepje jongeren in de straat met die brommer die zoveel lawaai maakt en zo gevaarlijk is, de kinderen die aan het voetballen zijn en die bal die weeral tegen de garagepoort vliegt, ... dat heeft te maken met een onmachtgevoel.”

“Er is weinig tolerantie bij de mensen. Klachten serieus nemen kan verzuring tegengaan. Mensen die komen klagen bij instanties hebben eigenlijk nog geloof in het systeem, ze geloven in een oplossing en zijn niet verbitterd. De oorzaak ligt in het enorme individualisme. Er is een onbegrip en angst voor andere culturen omdat mensen er niet vertrouwd mee zijn. Ook de vergrijzing heeft een invloed, steeds meer oude mensen en minder jongeren, een samenleving die systematisch afglijdt naar de dood.”

“De allochtonen zijn te weinig georganiseerd in zelforganisaties, te versnipperd met een te grote verscheidenheid aan herkomstlanden. Daardoor kunnen ze moeilijk voor zichzelf en hun belangen opkomen. Ze kunnen geen front vormen. Leidinggevende figuren kunnen een voorbeeld geven, kunnen jongeren beïnvloeden en eventueel zelfs gedeeltelijk uit de problemen houden. Als allochtone jongeren een plaats hebben waar ze heen kunnen gaan om te praten over hun problemen, het racisme dat ze meemaken, de discriminatie bij het zoeken naar werk en huisvesting, dan moet hen

dat helpen zich beter thuis te voelen in deze intolerante samenleving waar niemand iets verdraagt van zijn burens, maar er ook niet over durft te spreken.”

“De toenemende onverdraagzaamheid in het algemeen. Mensen worden minder en minder tolerant. Vroeger praatten mensen meer tegen elkaar, ook om geschillen bij te leggen. Nu wordt er al snel naar de politie gebeld om conflicten te regelen.”

2. Wat zou kunnen helpen?

- Informatie en vorming over alles met allochtonen, immigratie en arbeid te maken heeft op het laagste niveau: op school of voor buurtbewoners.
- Mensen moeten ook zelf het heft in handen nemen, zich organiseren en communiceren met elkaar en met het beleid indien ze bepaalde veranderingen wensen.
- Bemiddeling
- Infrastructurele aanpassingen die afgestemd zijn op wat de bevolking nodig heeft, daarbij geen grootse ideeën van een tafel, maar gaan kijken in de wijk, praten met de mensen, hen er nog meer bij betrekken en niet alleen de kans geven om langs te komen op het stadhuis om naar de plannen te kijken. Ook dit is een proces, mensen moeten gevormd en gesteund worden om zelf te participeren aan het beleid, om hun stem te laten horen.

3. Wat kunnen we in de toekomst verwachten?

We leven meer en meer in een verantwoordingsmaatschappij, alles moet meetbaar en aantoonbaar zijn. Er moeten resultaten worden gehaald en liefst zo snel mogelijk. Trajecten zullen enkel worden opgestart met mensen waarvan men verwacht dat ze het traject vlot en succesvol zullen afronden. Reguliere diensten worden steeds meer resultaatgericht en hangen daarvoor ook af van subsidies. Zo worden ziekenhuizen steeds meer economische bedrijven.

Mensen hebben geen ontzag meer voor de politie, daardoor kan deze niet meer uitgaan van de eigen autoriteit om gehoorzaamheid af te dwingen.

De politie van Brugge meent een toename te zien in het aantal gevechten op straat en vooral het zinloos geweld. Vroeger werden ruzies uitgevochten op café en daarna dronk men een pint, er wordt in het totaal niet meer of minder gevochten alleen de manier en de plaats verschillen. Ook wat betreft familiaal geweld wordt vermoed dat er geen toename is van het aantal feiten, wel dat er nu veel meer aangifte wordt gedaan.

De ombudsman heeft een positief beeld van de toekomst, hij verwacht vooral dat de jeugd gewend zal raken aan multiculturaliteit en het als normaal gaan zien. Wel is hij bang voor verdere radicalisering van bepaalde groepen. In Oostende vraagt men zich af wat het gevolg zal zijn van een stijgende vergrijzing, een toenemend aantal allochtonen en een groei in rechtse partijen.

Steeds meer mensen komen in de armoede terecht via de schuldproblematiek. (in België leeft een op de tien mensen onder de armoede grens).

Werken aan de sociale mix van sociale huisvesting en de rest van de stad is een uitdaging die niet vanzelfsprekend is. In verouderde sociale woonwijken is er een beweging richting segregatie merkbaar. Wettelijk gezien kan daar niets aan gedaan worden. Gezien het feit dat allochtonen vooral in verouderde sociale woonwijken terecht komen en dat daar veel problemen zijn o.a. door slecht isolatie verwachten we een toename van het aantal conflicten tussen allochtonen en autochtonen. Ze kunnen elkaar niet blijven negeren en langs elkaar heen leven. Als het nu nog niet botst, zal het dat in de toekomst waarschijnlijk wel doen.

Er is meer ruimenkendheid nodig. En mensen moeten met elkaar praten over problemen. Mensen moeten in het algemeen meer met elkaar praten en dan ook echt praten en niet afhaken bij een misverstand door de taal.

3.1. De toekomst in West-Vlaanderen

In het straatbeeld zullen altijd meer allochtonen te zien zijn; daardoor raken mensen er op den duur ook aan gewend. De contacten tussen mensen met een verschillende etnische achtergrond zullen wel

nog een tijd op zich doen wachten. Behalve daar waar mensen er voor kiezen om contacten te leggen en onderhouden, of waar ze gedwongen samenzijn zoals in een klas- of werksituatie.

Na een periode met meer onrust en conflicten zullen mensen zeker een evenwicht vinden en een manier van samenleven zonder achterdocht en vooroordelen.

West-Vlaanderen heeft geen steden die te vergelijken zijn met Brussel of Antwerpen. Er wonen in die steden waarschijnlijk net zoveel allochtonen als in heel West-Vlaanderen. Maar ook in West-Vlaanderen is het essentieel dat de politiek, het onderwijs en de werkgevers rekening houden met diversiteit, gelijke kansen en toegankelijkheid voor iedereen.

In West-Vlaanderen zitten we ook nog eens met de vrij unieke (in België) situatie dat er mensen uit meer dan 120 herkomst landen zijn. Dat maakt dat er geen duidelijke grote groepen te onderscheiden zijn waarvan de vertegenwoordigers kunnen worden aangesproken of betrokken. Behalve misschien de 'Marokkaanse gemeenschap' in Kortrijk, kunnen we nergens echt een 'gemeenschap' onderscheiden. Een probleem zoals transnationalisme of politieke diaspora zullen we dan ook niet snel ervaren.

Toch moeten we goed opletten met ethnocentrisme en moet er op school aandacht aan dit fenomeen gegeven worden. Ook het verval in normen en waarden moet daar ten dele worden opgevangen. Daarbij kunnen er nieuwe normen en waarden ontstaan, maar nu lijkt er een soort vacuüm te ontstaan. Bij alle berichten die de mensen via het nieuws krijgen over geweld, vragen ze zich af waar het naar toe gaat.

Conclusie

Elke samenleving is constant in beweging en verandering. Mensen verhuizen tegenwoordig vaak voor hun werk, families worden steeds kleiner of zijn nieuw samengesteld. Mensen doen hun boodschappen in een grote (anonieme) supermarkt aan de rand van de stad. Er is minder tijd of zin om met de burens te praten. Er zijn meer eenoudergezinnen, waar de ouder het heel druk heeft. Er is ook een onuitputtelijke keuze aan vrije tijdsbestedingen. Mensen worden ouder, minder goed ter been en vereenzamen. Ook allochtonen voelen zich vaak eenzaam. Er zijn meer singles of mensen die alleen wonen. Aan de andere kant kunnen we in de krant lezen dat jeugdbewegingen en de jongeren afdelingen van politieke partijen steeds meer leden tellen. Het is dus niet te zeggen welke kant deze beweging op gaat. Wel kunnen we er vanuit gaan dat het een pendel- of golfbeweging is, zoals elke beweging: soms is er meer, soms is er minder. Dus geen reden voor zorgen, maar wel een aansporing om zelf in actie te schieten als je er iets aan wilt veranderen. Praat eens met de burens en de bakker en de vrouw van de krantenwinkel op de hoek. Maak eens een kletspraatje met de persoon naast je op de bus, of die achter je in de rij bij de kassa staat. Sociale cohesie, net zoals de rest, begint vooral bij de mensen zelf.

Mensen moeten een inspanning doen om met elkaar te communiceren en open te staan voor elkaar. Die ander leren kennen, maar dat is niet zo evident. Vooral mensen die bezig zijn met overleven, mensen aan de onderkant van de maatschappij hebben veel vooroordelen, en weinig tijd en energie om die te ontcrachten. De schuld van een slechte leefsituatie aan een ander toeschrijven is ook makkelijker dan naar jezelf te kijken.

Inclusief denken en kijken zal het grote verschil maken. Als de media en de politiek hier het goede voorbeeld kunnen geven, zijn we vertrokken. We moeten leren accepteren dat samenleven op zich al niet makkelijk is en dat het moeilijker kan worden als mensen met verschillende leefstijlen en -gewoontes door elkaar leven.

Iemand die 's nachts werkt wil overdag slapen. Als de kinderen dan een dag vrij hebben van school en op het pleintje onder de slaapkamerraam spelen, dan is dat lastig. Maar er is ook niet veel aan te doen, je kunt verhuizen, oordoppen in doen, ander werk zoeken. Maar die kinderen hebben rechten. De stad kan het pleintje verplaatsen en de doelpalen omkleden met schuimrubber, etc. Er kan veel, maar mensen moeten dan ook willen en kunnen focussen op de opties en niet op de problemen.

Samenleven vraagt een inspanning, samenleven in diversiteit een grotere inspanning. De inspanning houdt in dat je met de ander gaat praten bij kleine problemen of ergernissen. Daarbij moet je een inspanning leveren om duidelijk te communiceren, zonder vooroordelen. Een open houding en echt luisteren zijn essentieel. Dit is niet altijd makkelijk. Maar door kleine ergernissen op te sparen tot de bom ontploft, dat is toch zeker ook niet de beste manier.

En zoals de wijkinspecteurs opmerkten: bel de politie niet te snel, probeer het eerst zelf uit te praten. Door de politie er meteen bij te halen escaleren de zaken alleen maar verder.

Aanbevelingen

Graag doen we op basis van dit onderzoek en de opmerkingen en ondervindingen van op het terrein tijdens de interviews enkele aanbevelingen naar het beleid. Daarnaast geven we ook nog enkele tips mee uit de praktijk en de websites waar u meer informatie kunt vinden.

Maak werk van gelijke kansen voor iedereen: werk en opleidingen zorgen nog steeds systematisch voor achterstelling en achterstand van bepaalde bevolkingsgroepen.

Fraih: "We moeten een eerlijk en open debat voeren. Daarnaast moet de werkloosheid bij de allochtone jongeren opgelost geraken en moeten er betere onderwijskansen komen. Maar ook – en dat zal raar klinken – een oplossing voor de straatverloedering in bepaalde wijken is belangrijk. Heel breed gezien moeten we een uitweg zien te vinden voor de maatschappelijke achterstand in de islamitische wereld. Ik zie wel een link tussen de achteruitgang daar en de weerslag hier. Die twee gaan voor mij samen."

www.gelijkekansen.be

Bemiddeling: het belang van onafhankelijke en opgeleide bemiddelaars bij (buren)conflicten.

*"Bemiddeling is een vrijwillig en vertrouwelijk proces voor het beheer van conflicten waarbij de partijen een beroep doen op een onafhankelijke en onpartijdige derde, de bemiddelaar. Zijn taak bestaat eruit de partijen te helpen om zelf, met volledige kennis van zaken, tot een billijke overeenstemming te komen die de behoeften van alle interveniërende partijen respecteert"*¹⁰⁷.

Zowel professionele bemiddelaars, lokale ambtenaren als vrijwilligers kunnen zich in het kader van de bemiddelingswet van 2005 laten erkennen bij de beroepsinstantie van bemiddelaars. Ook de wijkagent en de vrederechter kunnen bemiddelen.¹⁰⁸

www.vlaamsbrabant.be/over-de-provincie/veiligheid/burenbemiddeling-administratieve-sancties-en-rallys/burenbemiddeling/

www.goedeburen.nl

www.sev.nl/experimenten/expov.asp?id_experiment=open=3379&prog_id=2#3353

Buurtwerker en buurtwerking kunnen de sociale cohesie herstellen.

In deze tijd van individualisering en een groeiende kloof tussen enerzijds druk bezette werkende, schoolgaande en studerende personen en anderzijds mensen met een uitkering, eenzame ouderen, geïsoleerd levende allochtone vrouwen en/of zich vervelende jongeren is het niet eenvoudig om de sociale cohesie in de wijken vast te houden en te versterken.

wijkalliantie.nl

www.samenlevingsopbouw.be

www.kleinverhaal.be

Zorg voor een goede woonbegeleiding van kansengroepen bij het uitwerken van de sociale mix. Anders zal deze alleen maar meer aanleiding geven tot conflicten.

Politiek vertrouwen en betrokkenheid van de burgers

Vooraf het lokale bestuur heeft een invloed op het politiek vertrouwen van de burgers door de fysieke nabijheid, maar ook omdat veel diensten die de burgers in het dagelijks leven nodig hebben er van uit gaan. Door de betrokkenheid van burgers te verhogen, meer participatie en ook ondersteuning daarin, het luisteren naar verzuchtingen van burgers, een meldpunt en dergelijke, kan het algemeen welbevinden en de veiligheidsgevoelens verhoogd worden.

www.bornem.be/fb1111pyx129vk1kk0.aspx

Sociale cohesie

Laten we wat meer met elkaar praten. Ons eens niet verstoppen achter de krant, de oortjes van de mp3-speler of de gsm. Af en toe een groet aan de buren, een babbel met de bakker of in de supermarkt met andere mensen in de rij. Op de bus of een opgestoken hand op de fiets.

¹⁰⁷ Website FOD Justitie

¹⁰⁸ *Omgaan met samenlevingsproblemen in de openbare ruimte*, p. 34

www.vmc.be

Media met aandacht voor evenwichtige beeldvorming

Media bedoelen we in breedste zin van het woord: van de gemeentelijke krant en website, via de lokale radio en de provinciale televisie tot de grote kranten en tv zenders en productiehuisen. Maar ook folders, infobrochures, bewegwijzering enz. moet rekening houden met de regels van etno-communicatie en de diversiteit van de samenleving weerspiegelen.

www.trefmedia.be

www.kifkif.be

Onderwijs dat zorgt voor meer verdraagzaamheid

Nog meer optreden tegen pesten. Meer aandacht voor verdraagzaamheid en respect. Wat leren over cijfers en bespreken van kranten artikels. Het betrekken van de ouders.

Ouders die meer verantwoordelijkheid nemen voor de opvoeding van hun kinderen en een maatschappij die zich niet afzijdig houdt zonder zich te veel te bemoeien.

Ouders moeten de verantwoordelijkheid voor hun kinderen op zich nemen. De school kan het niet volledig vervangen. Zij moeten daarin desnoods gesteund worden door Kind en Gezin, CLB en zo vele andere diensten. Maar ook de brede samenleving heeft een taak in de socialisatie.

Hangjongeren zijn niet altijd een probleem

www.hangsite.be

Laten we wat minder bang zijn en ons wat meer open stellen voor nieuwe en andere mensen, dingen en ideeën.

We are more likely to be concerned about speaking to a group of people and putting on pounds than to fear going out alone at night, going to the dentist, our own death, spiders and insects, swimming in the ocean, being in high or exposed places, or flying in an airplane. A childhood fear we seem to overcome is that of the dark; just 16 percent of adults admit to this. And although many of us notice when the 13th day of the month falls on a Friday, just 10 percent of us say we fear such days.

Houd rekening met de mogelijkheid dat projecten niet lukken wegens de sociale controle, dat het niet lukt om mensen naar bepaalde dienstverlening te krijgen door sociale controle

www.watiseer.nl

www.eerwraak.info

Culturaliseren, nergens goed voor

Mensen vallen niet volledig te begrijpen vanuit de optiek van cultuur of geloof. Het is niet omdat iemand moslim is dat hij terrorist is. Geloof en cultuur zijn niet hetzelfde en kunnen niet elk menselijk handelen verklaren. Of iemand al dan niet een criminele daad stelt of hoe iemand ergens op zal reageren heeft veel meer te maken met socio-economische omstandigheden, opvoeding thuis en op school, de media, enz. daarnaast hebben ook cultuur en religie invloed, maar ze zijn niet overheersend zoals men ons wil doen geloven.

Boek van Ico Maly: Cultu(u)rENpolitiek

Tolereer geen racisme en discriminatie

Het is niet voldoende om zelf geen racistische of discriminerende dingen te zeggen of te doen, we moeten ook reageren als anderen dat doen.

www.diversiteit.be

Bronnen

D. De Cock, *Omgaan met samenlevingsproblemen in de openbare ruimte, Verkennend onderzoek naar kleine conflicten in een interculturele context*. VMC, 2008

M. Van Craen, K. Vancluysen, J. Ackaert, *Vorbij wij en zij? De sociaal-culturele afstand tussen autochtonen en allochtonen tegen de meetlat*. Brugge, uitgeverij Vanden Broele, 2007

P. Scheffer, *Het land van aankomst*. Amsterdam, De bezige bij, 2007

'Bedreigd, kwetsbaar en hulpeloos: onveiligheidsgevoel in Vlaanderen, 1998-2002' Mark Elchardus, Wendy Smits m.m.v. Toon Kuppens, *Vlaanderen gepeild!* 2003

T. Nabben, B. Yesilgöz, D. J. Korf, *Van Allah tot Prada*. Forum en uitgeverij Ger Guijs, 2006

Bedanking

Graag zou ik van de gelegenheid gebruik maken om mijn collega's te bedanken voor alle hulp bij het maken van dit rapport en het voeren van het onderzoek.

Daarnaast zou ik ook graag alle mensen die ik interviewde in het kader van de nulmeting en de vervolgmeting willen bedanken.

Het is een lange tocht opzoek naar een waarheid die misschien ergens in het midden ligt. Een onderwerp dat gevoelig ligt en gevoelens oproept.

Ik ben geen professioneel onderzoeker aan een of andere universiteit verbonden. Dit onderzoek was ook niet mijn enige opdracht. Daardoor moet ik u de lezer nu al waarschuwen voor de weinig wetenschappelijkheid van dit onderzoek. Om het wetenschappelijk verantwoorde niveau te verhogen hadden er waarschijnlijk meer interviews moeten gebeuren bij meer en verschillende sleutelfiguren, maar hiervoor was helaas geen tijd en geld.

Daarom vraag ik u ook dit rapport met een kritische geest te lezen en uw eigen conclusies te trekken.

Marieke de Jong

